

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Hauber, Ernst Christian.; ved E. C. Hauber ;
oversat efter det tredje tyske Oplag, forøget
og forbedret [ved Lars Christian Dan] ; med
Grundtegningen af Kiøbenhavn, stukken i
Kobber.

Titel | Title:

Beskrivelse over den kongelige danske
Residentsestæd Kiøbenhavn og de kongelige
Slotte paa Landet

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Kiøbenhavn : Rothes Forlag, 1783

Fysiske størrelse | Physical extent:

[8], 232 s., 1 falset tav.

DK

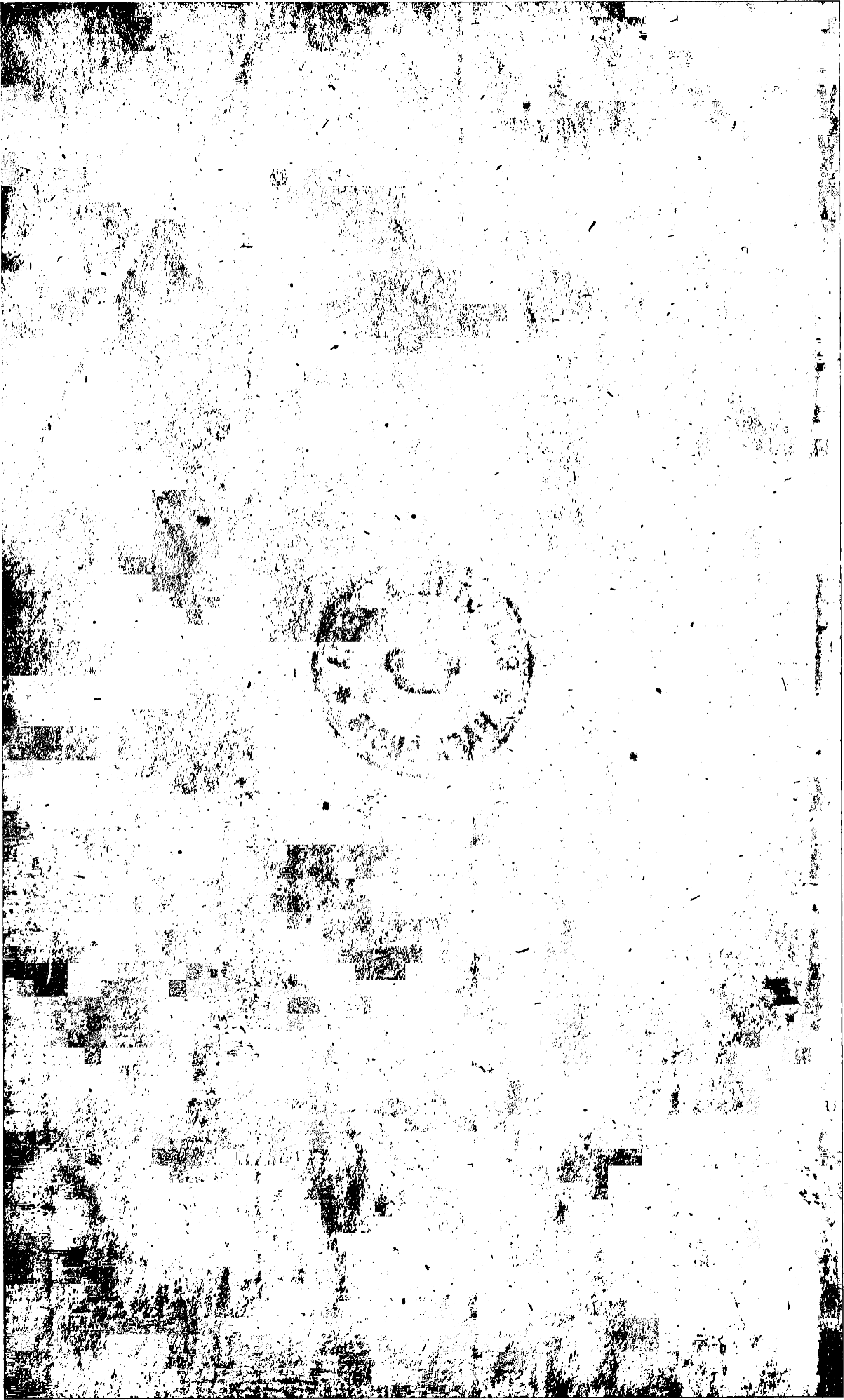
Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Bestrivelse

over

den kongelige danske

Residentsestads

Kjøbenhavn

og

de kongelige Slotte paa Landet.

Med

C. G. Hauber,

Kanselliesekretær.

Oversat

efter det tredie tydske Oplag,

førøget og forbedret.

Med Grundtegningen af Kjøbenhavn, stikken i Kobber.

Kjøbenhavn 1783.

Trykt paa Nothes Forlag, i No. 8 paa Børsen.

Deres Høigrevelige Excellense

Høi og Velbaarne

Herr

Jwachim Godsche

Greve af Moltke,

Ridder af Dannebrog, Hans Kongelige Maje-

stets høibetroede Geheimeraad, Statsminister

og Kammerherre, Friherre til Baronierne

Einsiedelsborg og Kiørup ic.

tilegnes

dette Skrivt

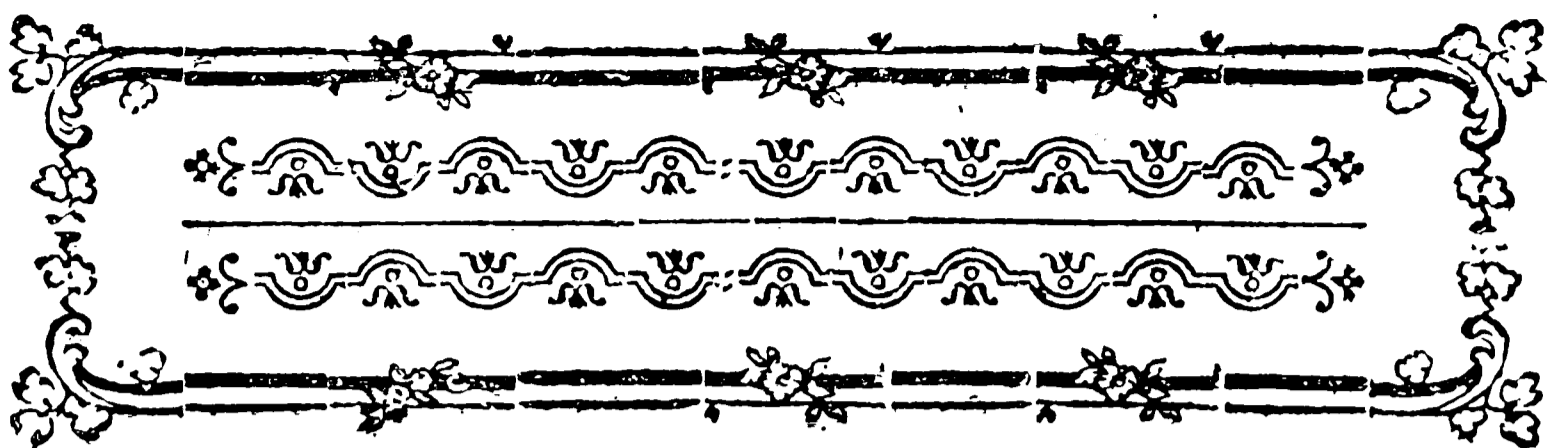
underdanigst

af

Forlæggeren,

Johan Gottlob Kothe.

Forerindring.

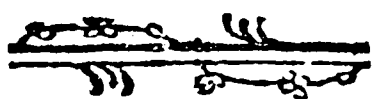

Da Herr Kothe i Adresse-Efterretningerne havde ladet bekiendtgjøre, at han vilde udgive en dansk Oversættelse af nærværende Skrivt, begierede han af mig, at oversætte det, jeg paatog mig da og dette Arbeide.

Herr Kanselliesekretær Hauber, som den tydske Originals Forfatter, har været af den Godhed, at meddele mig en heel Deel Forbedringer dertil; Herr Colsmann, som en stor Elsker og Samler af Naturalier og Konstsager, har og beviist mig den Tjeneste, at kunde gjøre nogle Tillæg; og hvor jeg selv kunde vide nogen Forbedring,

* 3

har

har jeg og iagttaget det; især har jeg benyttet mig af et Manuskript, der indeholder en temmelig udførlig Beskrivelse over Friderichsborgs Slotskirkes prægtige Altartavle og Prædikestoel, som jeg syntes, at her var en beqvem Leilighed til at indføre paa sit Sted, dog har jeg ikke vildet vove at gjøre nogen Forandring deri, men anført den efter Manuskriptet, da Orden og Stil vel ellers skunde have været anderledes. Registeret har jeg og speciellere vildet udføre, og anført tvende Registerer, for derved maaskee at give en Historieskriver af Profession Anledning til, at udføre en og anden Materie vidtløftigere. Iøvrigt rekommanderes Skriftet til Læserens Bevaagenhed; og ønsker jeg, Forlæggeren maae finde saa mange Elskere deraf i sin danske Klædedragt, som Originalen har havt blandt de Tyske.

L. C. Dan.

Ind

In d h o l d.

Første Afdeling.
Stadens almindelige Beskrivelse = P. 1

Anden Afdeling.
Kirker = = = = 23

Tredie Afdeling.
Kongelige Slotte • • 32

Fierde Afdeling.
Udskillige offentlige Bygninger • 44

Femte Afdeling.
Bygninger, som henhøre til Krigsvæsenet 52

Siette Afdeling.
Bygninger og Anstalter, der angaae Kon-
sterne og Videnskaberne = = 60

Syvende Afdeling.
Biblioteker = • = • = 80

Attende Afdeling.
Naturalie- og Konstsamlinger • 84

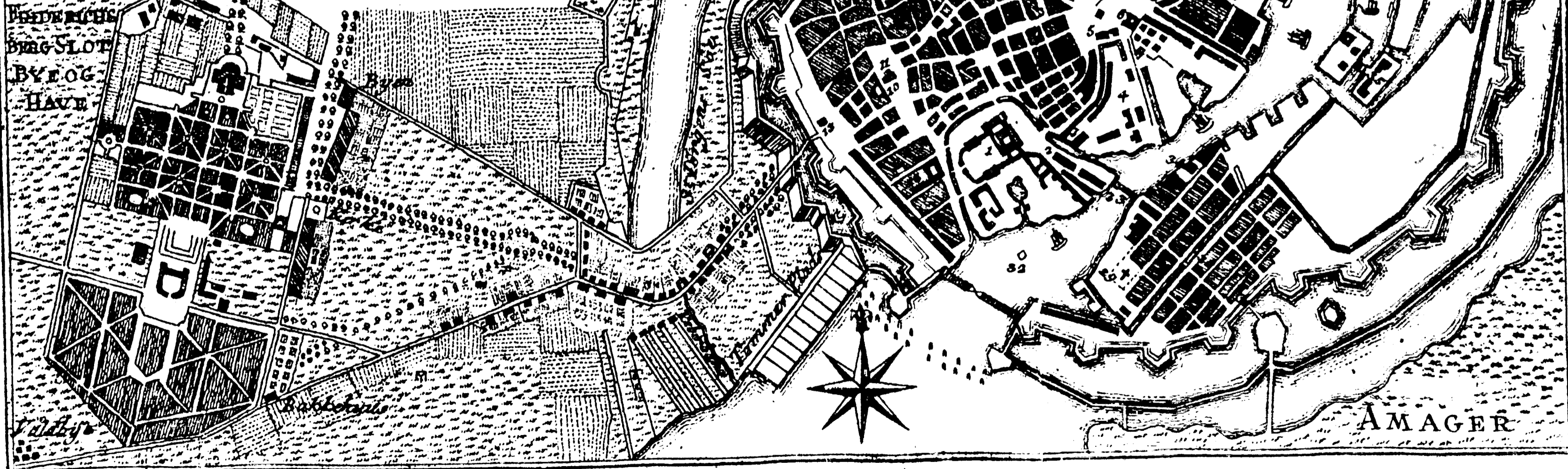
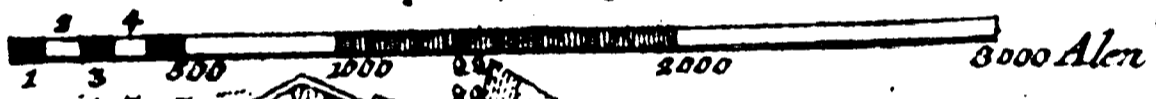
Niende Afdeling.
Handelsbygninger = • = • 135

Tiende

KIØBENHAVN

1. Gamle Kiøbenhavn	15. Universitetet	29. F 5 ^{te} Statue
2. Christiansborg	16. S ^{te} Petri Kirke	30. Friderichs Kirke
3. Børsen	17. Nørre Port	31. Garnisons Kirke
4. Holmens Kirke	18. Reformert Kirke	Christianshavn
5. Gamle Holm	19. Trinitatis Kirke	32. Vor Frøes Kirke
6. Comædia Huus	20. det Astronomiske Taarn	33. Friderichs Tydske Kirke
7. Charlottenborg	Nye Kiøbenhavn	34. Tugthuus
8. C.S. ^{te} Statue	21. Rosenborg Slot og Hauge	35. Amager Port
9. Nicolai Kirke	22. Oster Port	36. Wartegn
10. Hellig Gaists Kirke	23. Carstellet	37. Knippels Broe
11. Waisenhuus	24. Tolbod	38. Dokken
12. Raadhuus	25. S ^{te} Cadet Academi	39. S ^{te} Arsenal
13. Prinsens Palais	26. Friderichstad	40. Krigs Skibene
14. Westar Port	27. Nye Holm	

FRIDERICHS
BORG-SLOT
BY OG
HAVE

AMAGER

Første Afdeling.

Stadens almindelige Beskrivelse.

København, Hovedstaden i Danmark, er i mange Henseender værd at see, og man finder der næsten alt det samlet, som kan gjøre et Sted mærkværdigt: et kongeligt Hof, Flaade, Fæstning, Videnskabernes og Konsters Akademie, viidt udbredt Handel, &c.

Dens Afstand fra Equator eller Polihøide er 56 Grader, og altsaa den største Solens Høide 58, den mindste 11 Grader; den længste Dag er 17, den korteste 7 Timer lang. Den har samme Klima som Moskau og Edenborg, ligger omtrent 40 Mile nordligere, end Hamborg og Danzig, 50 Mile sydligere, end Stockholm og Petersborg.

Den ligger paa den østlige Kyst af Sødland, ved Sundet imellem denne De og Sverrig, der sammesteds er 4 Mile bredt. Sundet er Hoveds giennemfarten imellem Nord- og Østersøen, og Kiebenhavns Næhed er derudover næsten altid fuld af Skibe.

Der, hvor Kiebenhavn ligger, gjør den lille De Amager endnu en anden ganske smal Havbugt. Men Staden ligger ved Begyndelsen deraf, og

altsaa tillige ved det store Sund, Drefund kaldet, imellem Sædland og Sverrig.

Den Havbugt, som Den Almager gier, er der, hvor Kiøbenhavn ligger, saa smal, at der gaae Broer over, og paa hiin Side af samme er en Deel af Staden bygget. Den gier Havnen, der altsaa gaaer igiennem Staden; dog skeer Ind- og Udfarten ikkun ved den nordre Side, ved den sydlige Side er den sperrtet; Vandet er og paa den Side uden for Staden ikke dybt nok for store Skibe. Den Kiøbenhavnske Havn har det sieldne Fortrin, at de største Skibe kunne lægge ind i Staden selv. Den er paa begge Sider overalt bebygget med Magaziner og Bærster.

Udaf Havnen gaae Kanaler, der ere anseelig brede og dybe nok for middelmaadige Kiøbmands-skibe; de største samles ved begge Ender med Havnen. Disse Kanaler ere følgende: den saa kaldte Nye-havn, der er gravet i Christian V. Tid, og 700 Alen lang; den Kanal, som gaaer omkring Pladsen, hvorpaa Slottet staaer, henimod 2000 Alen lang; Kanalen paa Christianshavn, der med sine Sidearme er over 2000 Alen lang; Kanalen ved Gammelholm, som i gamle Tider var et Stykke af Stadsgraven; en anden inden for Gammelholm, bag Børsen, ved Proviant- og Tøihuset. Saavel Kanalerne, som Havnen selv blive Tid efter anden rensede ved Muddermaskiner.

Kiøbenhavn har altsaa Vand baade uden og inden. Paa den nordlige Side er Sundet imel-

lem

lem Sædland og Sverrig, paa den sydlige Reviere
ret imellem Sædland og Amager; men den sidste
gaaer, som meldt, igiennem Staden, og desuden
ere paa forskjellige Steder Kanaler. Endogsaa
Landsiderne ere næsten ganske omslydte med Vand.
Ved den sædlandske Side flyder strax uden for Fæst-
ningsværkerne en fersk Søe, der er 300 Alen bred,
5000 Alen lang, og paa tvende Steder deelt ved
en Dam. Amagersiden er, formedelst dens ne-
drige Egn, tildeels oversvømmet af Søen.

Stadens Omkreds udgør omtrent en Miil.
Den har (foruden Baghusene) omtrent 4000 Bor-
gerhuse, der ere stærkt beboede, næsten overalt end-
og Kielderne; dertil maae lægges 1000 Matros-
boliger og Citadellet. Man tæller 12 Torve, 4
Porte (foruden en til Lømmærpladsene og en i Cita-
dellet) 10 Hovedbroer (foruden dem ved Portene)
12 Sogneskirker og 10 andre Kirker, 4 kongelige
Slotte, 20 andre Palladser, foruden mange an-
dre Borgerhuse, der ligne Palladser, 23 Hospi-
taler, over 60 andre offentlige Bygninger, 7 Apo-
theker, 16 Sukkerraffinaderier, 14 Bogtrykkerier,
30 Beirmøller, ic. Jndbyggernes Antal beløber
sig omtrent til 100,000 (*).

Staden falder udenfra godt i Dine formedelst
dens høie og jårilige Taarne.

Husene ere mestendeels nye og smukke; om-
trent 1600 have Porte til Jndførsel. (Paa Alma-

U 2

gertorv,

(*) I en Tid af 16 Aar har de fødtes Tal mestendeels
aarlig været 3000; tilforn var det ringere.

gertorv, i Høibroestræde og ved Gammelstrand seer man endnu Huse efter den gamle Bygningsmaade.) Gaderne ere mestendeels tilstrækkelig brede, godt broelagde, og ved Siderne belagde med brede Stene for Fodgængere. Om Matten blive de, naar det ikke er Maanekin, oplyste med Engter, undtagen i Maji, Junii og Julii Maaneder. Siden 1771 ere Gadernes Navne tegnede paa alle Hjørnerne, og til desto større Bequemmelighed Husene numererede.

Kiøbenhavn er godt befæstet. Borden har 25 Bølværker. Et stort Stykke af Borden, nemlig det, der indelukker Floden, ligger i Søen, og er opført af Christian v. Efterdi Havnen gaaer igjennem Staden, har Borden tvende Abninger. Men ved Havnens Begyndelse paa denne Side (ved Toldboden) og paa hiin Side (paa Nyholm) staae Kanoner, som og ved Bommen. Ved den tillukte Ende af Havnen er paa begge Sider murede Udenværker. Paa den ved Amagersiden uden for ved Gravene fortløbende Dæmning staae paa hiin Side Porten nogle murede Batteriehuse. I Søen staaer et i Friderich IV. Tid paa Væle bygget meest forfaldet Batteriehuus, .Prøvestenen kaldet.

Ved Havnens Indgang paa denne Side er ogsaa det under Friderich III. opbyggede Citadelle, i Almindelighed Kastelet kaldet. Det hører med til Stadens Befæstning, som der ingen Bold har. Dets Brede, foruden Fæstningsværkerne, er 400
 Allen.

Allen. Det har 5 Bolværker, og ved Landsiden dobbelte Bolde og Grave.

Staden har 4 Porte, 3 ved den sædlandske Side og en til Amager; ved den sædlandske Side af Staden er ved den nordlige Ende Øster-, ved den sydlige Ende Vester-, og imellem begge Nørre- port. Vesterport er bygget 1668, Nørre- 1671, Øster- 1708, og Amager- 1724. Udgangen til Sommerpladsene kan ogsaa ansees som en Port. Fra begge Ender af Bolden ved Amagersiden ere Sideudgange til den der værende D-m; den ene er sperret. Citadellet har en Port ind til Staden, og en ud til Marken.

Om Sommeren staaer een Port aaben indtil Midnat, i de korteste Dage een af dem til Kl. 7; de aabnes i de længste Dage Kl. 3½, i de korteste Kl. 7½. En Tidlang, før Porten lukkes, maae man give Portpenge, en Fodgænger 2 Skill., en Ridende 4, en aaben Bogn 6, en Chaise og Karet 12; disse Portpenge betales og om Fredagsmorgen indtil Kl. 10; om Søndagen ere Fodgængere frie; Ridende og Kiørende maae betale den hele Dag. Men om Søndagen ere Portene tillukte fra 9 til 11, og om Eftermiddagen fra 2 til 4. Igiennem Kastelsporten ud til Marken blive ifflun Fodgængere udladte, endogsaa om Søndagen under Prædiken.

Indsarten i Havnen er, som ovenfor meldt, ifflun tilladt fra den nordre Side, og Bommen er en Deel af den der værende Broe.

Stadens Torve.

Slotspladsen. Derpaa staaer: det kongelige Residensslot, Kanselliet, Generalitetsbygningen, Børsen. Kanalen, der gaaer omkring, er om Sommeren stedse fuld af Kiebmandskibe.

Kongens Nytorv, midt i Staden. Det er meget stort, og 13 Gader støde derpaa, iligemaade den saa kaldte Nyhavn, hvor der ligger fuldt med Skibe. Paa dette Torv staaer: Christian V. Statue til Hest, i hvis Tid det er anlagt, Hovedvagten, Slottet Charlottenborg, det forrige Giethuus, Komediehuset, Grev Thotts og Geheimeraad Grams Palladser. Tilforn var der en Hauge paa Pladsen.

Friderichsplads i den ny bebyggede Deel af Staden. Fire prægtige hinanden fuldkommen lige Palladser med deres Pavillons omgive den i en Ottokant; og midt paa staaer Kong Friderich V. Statue af Metal.

Gammel- og Nytorv ligge ved hinanden, og blive adskilte ved Raadstuen. Gammeltorv har smukke Huse, og et Springvand. Paa Nytorv staaer Reisenhuset, og nær derved Stadens Arresthuus. Tilforn var der et Skafot, hvor Executioner skede.

Almagertorv er, tilligemed de derpaa stødende Gader, meest beboet af Kræmmere.

Graabrodretorv, almindelig kaldet Ulfeldts Plads. Derpaa staaer den bekiendte Skamstøtte
med

med Paaskrivt: Forræderen Corfits Ulfeldt til evig Skam og Skændsel.

Torvet Vandkonsten kaldet, ved Bartov.

Halmtorvet ved Vesterport. Der stæer Executionerne med Ragstrygning og Brændemærke.

Kultorvet og Skidentorvet ved Nørreport.

St. Annæ Plads ved Garnisonskirke.

Christianshavns Torv. Derpaa stæer Tugthuset.

Uf Gaderne vil jeg ikkun anføre nogle af de fornemste. Man finder alle deres Navne paa en i Kobber stikken Grundtegning af Staden.

Gottersgaden er Grændsen imellem den gamle og ny Stad, eller gammel og ny Kiøbenhavn, og udgør med Kongens Nytorv og Nyhavn en lige Linie af 2100 Alen. Friderichsberggaden, over Gammel-
torv, Nygade, Bimmelskastet, Amagertorv og Øster-
gaden er Veien fra Vesterport til Kongens Nytorv, der ligger midt i Byen. Fra Friderichsberggaden, over Kultorvet, igiennem Kiøbmagergade, over Ama-
gertorv og igiennem Heibroestræde er Veien fra Nør-
report til Slottet. Skidentorvet, Nørregade, Gam-
mel- og Nytorv, Raadhuusstræde og Kalleboderne
gaae fra Nørreport til Havnen. I den nye Stad
ere alle Gaderne snorrette; de fornemste ere Adels-
gaden, Borger-, Kongens-, Bred- eller Norges-
og Amaliegaden, alle 5 ere paralelle og af anseelig
Længde. Paa Christianshavn, eller den paa hiin
Side liggende Deel af Staden ere Gaderne ligele-

des lige og fuldkomnen regelrette. Til de bedste høre: Strandgaden, der er den første Tvergade, og Torvegaden, Veien fra Knippelsbroe til Amagerport.

De fornemste Broer.

Over Havnen gaae 3 Broer. Knippelsbroe, opbygget 1620, er egentlig Veien til den paa hiin Side liggende Deel af Staden, Christianshavn Kaldet, og til Amager. Den staaer paa Pæle, er broelagt, og har en Vindebroe til Giennemgang for Skibene. Den er omtrent 150 Alen lang. Da den er temmelig langt borte fra den nordlige Deel af Staden, pleier man at lade sig sætte over fra Hovedet i Nshavn til Christianshavn, og herfra didhen i en Baad, som man betaler 2 Skill. for.

Desuden gaae ved begge Ender af Staden Træbroer over Havnen. Den, ved den sperrede Ende af Havnen, kaldes Langebroe, og er bygget 1686. Den er henimod 300 Alen lang; egentlig for Fodgængere, og maae ifkun da kieres over, naar Knippelsbroe er under Reparation.

Broen ved Havnens Indgang er blot til at gaae paa, omtrent 600 Alen lang, og sædvanlig ifkun dem tilladt, der have at bestille paa Nyholm, hvor Krigsskibene blive byggede. Den lukker Havnen, og Bommen er en Deel deraf.

Holmensbroe, der kan vindes op til Skibenes Giennemfart, Høibroe, Slotsbroen, Storm-

Stormbroen, Prindsensbroe gaae over den Kanal, der omgiver Pladsen, hvorpaa Slottet staaer.

Over Kanalen paa Christianshavn ere tvende Broer; den ene til at fæere over er Børnehuusbroen, men den anden ikkue til at gaae over, kaldes Snorrebroen.

Taarnene ere 10, foruden de smaa Spire. Sny Kirketaarne: Frue, Nikolai, Petri, Helligsgeistes, Trinitatis, 2 paa Christianshavn; Taarnet paa Residensslottet, Rosenborgslot og Børsen.

De fornemste offentlige Bygninger ere i den Orden, som de herester beskrives, følgende:

Kirker. Slotskirken, Frue, Nikolai, Helligsgeistes, Petri, Treenigheds eller runde, Christianshavns danske, Christianshavns tydske, Søe-Statens eller Holmens, Garnisons, Kastellet, Reformeert.

Kongelige Slotte. Residensslottet og de dertil hørende Bygninger: Hoftheatret, Ridehuset og Staldene. Rosenborgslot med Haugen. Charlottenborgslot, hvor Malerakademiet og den botaniske Hauge er. Palaiet.

Alle Slags andre Bygninger. Kanselliet, Arkivet, Hof- og Stadsretten, Raadstuen, Posthuset, Soldkammeret, Komediehuset, Mynten, de Kongelige Staldbetjentenes Boliger, Assistenthuset, Brngshuset, Brnggernes Lauashuus, Skippernes Lauashuus, Malmøllen, Grynsmøllen, Borgernes Exer-

seerhuus, Skydebanen, Falkenergaarden, 3 Fængsler, nemlig Slutteriet, Stokhuset, Blaataarn.

Bygninger, henhørende til Krigsvæsenet.

Landetatens. Generalitetshuset, Landkadetternes Akademi, Artilleriekadetternes Akademi, det forrige Viethuus, Leihuset, Artilleriets Laboratorium, Hovedvagten, Citadellet.

Søetatens. Admiralitetsbygningen, Søkadetakaademiet, Magazinerne og Bærkstederne paa Gammel- og Nyholm, Svetsihuset, Tallevejehuset, Hovedvagten, Dokken, Proviantgaarden, Søartilleriets Laboratorium, Matrosernes Boliger eller Nyboder, Søartilleriets Boliger, Flaaden.

Bygninger, henhørende til Videnskaberne og Konsterne. Universitetet, det dertil hørende Kommunitet, 4 akademiske Kollegier, nemlig det Kongelige eller Regentsen, Borchs, Elersens og Balkendorfs, den latinske Skole, det chirurgiske Auditorium, Veterinairskolen, Bygningen, hvori det kongelige Bibliothek og Kunstammer er, den botaniske Hauge. (Observatorium er paa Rundetaarn, og Universitetsbibliotheket over Rundekirke.)

Handelsbygninger. Børsen, det asiatiske Handelskompagnies Huse; den vestindiske; den østersøiske = guineiske; den islandiske, finmarkske, grønlandske og færøiske Handels; Kanalselskabets; Pakhusene ved Toldboden, Meierhuset, Lommerpladsene.

Fabri-

Fabriker. Den militære Klædefabrik, Porcellainsfabrik, Blaagaards Fabrik, 2 Segldugsfabriker, 6 Kattuntrykkerier, med flere.

Hospitaller, Opdragelses- og Arbeidshuse. Det almindelige Hospital, St. Hans Hospital, Bartov, Abel Kattrines Boliger, Sieleboderne, to Pleiehuse ved Petrikirke, et til Christianshavns danske Kirke, et som hører til den Reformerte, Budolphi Hospital, Harboes Kloster, Petersens Kloster, Landmilitæretatens eller Christians Pleiehus, Weisenhuset, Drengenes Opfostringshus, Pigernes Opfostringshus, et lidet Reformert for Drengene, Friderichs eller Sygehospitalet, Acchouchementhuset, Inokulations- eller Koppainpodningshuset, Dvæsthuset eller Flaadens Sygehospital, Artilleriets Sygehus, Zugthuset.

De smukkeste Bygninger, i Henseende til Bygningskonsten, ere (foruden de kongelige Slotte, og Kirkerne med deres Taarne) følgende. De fleste og smukkeste Palladser staae i den ny opbyggede Deel af Staden, i Almindelighed Amalienborg kaldet. Fire prægtige hinanden fuldkomment lige Palladser omgive den Plads, hvor Friderich V. Statue staaer, hvoriblandt det Moltkiske og Landkadetademiet; alle 4 ere belagde med Kvaderstene. Noget derfra staae Bernstorfs og Reventlaus Palladser ved Siden af hinanden paa Hjørnerne af een Gade, ligeledes fuldkomment lige og meget anseelige. De øvrige Palladser i Staden ere Schimmelmans, med

med en Marmorportal, Laurwigs, Desmerciers, Lindenkrones, Thotts, Grams, Holstein-Lethrasborgs, Lerches. Iblandt Borgernes Huse findes der ogsaa mange anseelige. Af offentlige Bygninger fortæner her at nævnes: Kanselliet, Raadstuen, Børsen, Komediehuset, det forrige Giechhus, Posthuset, Sætoihuset, Takkelagehuset, det allerede anførte Landkadetakademie, Seefadetakademiet, det guineiske Handels Hus, Friderichs Hospital, Dvæsthuset, Guldhuusfabriken &c.

Spadseregange inden for Staden ere: Bolden lige fra Øster- og til Vesterport, en Allee fra Vesterport til Langebroe, og fornemmelig den store kongelige Hauge ved Rosenborgs Slot. Vil man inden for Staden være ved den aabne og med Skibe fulde Søe, saa gaaer man ud til Havnens Indgang, eller, som man kalder det, til Toldboden; ved Citadellet paa Toldbodveien bliver og en Deel Alleer plantede. Uden for Staden er Haugen ved Friderichsbergs Slot, hvortil Veien gaaer igiennem en smuk Allee af høie Træer. Iblandt de private Hauger er Generalmajor Classens uden for Østerport den smukkeste. En Mil fra Kiøbenhavn imod Norden bliver Egnen meget behagelig med Skov, ferske Søer, Vandkilder, smukke Lystgaard og Hauger. Der er ogsaa den kongelige Dyrehauge, hvortil der gøres mangfoldige Lystreiser, især fra St. Hans Dag til Marie Besøges Dag. Endnu
noget

noget nærmere er Charlottenlunds Bystskov. Begge ligge ved Søen.

Offentlige Vinterforlystelser ere Skuespilene, der holdes fire gange om Ugen. Om Vinteren er der ogsaa imellem Bal ved Hoffet, hvor alle Personer af Stand blive indladte.

Kjøbenhavn bestaaer af 3 Hoveddele. Den gamle Stad, ny Stad, og Christianshavn. Den gamle og ny Stad ligge paa denne Side af Havnen, eller ved den sædlandske Side i eet, hiin sydlig, denne nordlig; de udgiøre en Plads omtrent 2000 Alen bred, og endnu engang saa lang. Gøttersgaden, med hvad der hører til dens Strækning, er Grændsen imellem begge. Ved Enden af den ny Stad ved Havnens Indgang er Citadellet. Christianshavn ligger paa hiin Side Havnen, lige over for den gamle Stad. Lige over for den ny Stad er en stor Vandstrækning, der indbefattes i Boldens Omkreds, og ligesom udgiør en Fierdedeel af Staden. Det er den nordre Deel af Havnen, og indeholder Flaaden, og paa hiin Side af samme nogle til Søevæsenet henhørende Holme.

I Henseende til denne Inddeling af Staden maae man lægge Merke til Følgende: 1) Efterdi Christianshavn er skilt fra den øvrige Stad ved et Vand, bliver den endnu betragtet som en særdeles Deel, og nævnet med sit Navn. Forskiellen derimod imellem den gamle og ny Stad er i daglig Tale ikke mere bekiendt, efterdi begge ligge samlede.

2) Den

2) Den ny Stad og Christianshavn ere anlagde paa een Tid, nemlig under Christian IV. Regiering. 3) Efterdi den gamle Stad afbrændte 1728, er den nu nyere, end den ny Stad. 4) Nogle Strækninger, der efter Beliggenheden høre til den gamle Stad, ere bebyggede i de nyere Tider, saasom Gaderne imellem Holmens og Nikolai Kirke, Gaderne bag Slottet, og Kongens Nytorv tilligemed Nyhavn.

Af de 12 Qvarterer, hvori Staden er deelt, udgiøre 9 den gamle Stad, 2 den ny Stad, og et Christianshavn; og af de 11 Borgerkompagnier henhøre 9 til den gamle Stad, et til den ny, og et til Christianshavn. De 12 Qvarterer ere 1) Øster-, 2) Strand-, 3) Snarens-, 4) Vester-, 5) Nørre-, 6) Klædeboe-, 7) Frimands-, 8) Kiebmager-, 9) Rosenborg-, 10) St. Annæ Øster-, 11) St. Annæ Vester-, og 12) Christianshavns Qvarter. Borgerkompagnierne have Navn af Qvartererne; men St. Annæ Øster- og Vesterqvarter udgiør ifkun et Borgerkompagnie, hvorimod Brandkompagniet, der bestaaer af Tømmermestere, Muurmestere, Blytækkere &c. udgiør det 12. Borgerkompagnie, men henhører ikke til noget vist Qvarter. Af henimod 4000 Huse, der ere i Kiebenhavn, er der i den ny Stad omtrent 800, og paa Christianshavn nogle over 400. Men i den ny Stad ligger ogsaa de vidtløftige Matrosboliger, der her ikke regnes med.

Den gamle Stad er, som oven for meldt, iblandt de 3 Hoveddele af Kiøbenhavn den største, folkerigeste, og tillige, siden den 1728 mestendeels afbrændte, den eneste og smukkeste. Der ere deri: det kongelige Residensslot, og hvad dertil hører (Kirken, Ridehuset, Theatret &c.) en Bygning, der indeholder det kongelige Bibliothek og Kunstskammer, Løihuset, Kanselliet, Børsen, Generallitetshuset, Proviantgaarden. Alle disse Bygninger, tilligemed en stor Deel private Huse, staae paa en med Vand omgivet Plads, hvortil der gaaer 6 Broer. Fremdeles er der i den gamle Stad 7 Kirker (Frue, Nikolai, Helliggeistes, Kunde, Petri, Holmens, Reformeert,) de tydske Jøders Synagoge, Charlottenborgslot med Konsternes Akademie og den botaniske Hauge, det kongelige Palais, Gammelholm med Magazinerne og Bærkæstæderne til Flaaden, Admiralitetet, Posthuset, Hof- og Stadsretten, Raadstuen, Universitetet og dertil henhørende Kollegier, latinsk Skole, det chirurgiske Auditorium, Weisenhuset, Bartov, 7 smaa Hospitaller, et Enkesrue- og et Jomfruekloster, Hovedvagten, Christian v. Statue, Komediehuset, Artilleriekadetternes Akademie, Mynnten, Bryghuset, Porcellainsfabriken, glasserede Teglstens Fabrik, 8 Sukkerraffinaderier, 2 Sæbesnyderier, 14 Bogtrykkerier, 5 Apotheker, Slutteriet og Blaataarn, begge Fængsler, en Brynmølle, 6 Veirmøller, Nerre- og Besterport,

og 10 Torve. Pladsen, hvorpaa Slottet og de andre kongelige Bygninger staae, iligemaade Gammeholm, indtager en betydelig Plads af den gamle Stad, og ligger ved Havnen.

I den ny Stad ere: Rosenborgs Slot med en stor Hauge, Garnisonskirken, den begyndte ny Kirke, Søkadetakademiet, det almindelige Hospital, Krigshospitalet, Handels- og Kanalkompagniets Bygning, Opfostringshuset, Abel Carrings Hospital, Toldbodbygningerne, Stokhuset, den kongelige Klædefabrik, en stor Silkefabrik, 4 Sukkerraffinaderier, et Apothek, Malmøllen, 5 Beirmøller, Østerport, Besætningsens Exerseerplads, og den ny Reverbane. Den ved Siden af Havnen liggende Deel af den ny Stad er 1749 besat med Bygninger, og kaldes i Almindelighed Amaliensborg, efterdi det 1689 brændte Slot af dette Navn har staaet der. Den har lutter smukke Huse, og derhos de prægtigste Palladser, iligemaade Landkadetakademiet, Friderich v. Statue, Friderichs Sygehospital, det catholiske Kapel, den vestindiske og østerseisk-guineiske Handels Huse og Værster, det almindelige Pakhuus. Pladsen var, før end disse nye Bygninger bleve opførte derpaa, deels en kongelig Lusthauge, deels en Exerseerplads for Besætningen. Endelig henhøre ogsaa til den ny Stad Matrosboligerne eller de saa kaldte Nyboder, der indtage et stort Rum deri, ligesom og Rosenborgshauge.

Christianshavn er den mindste Deel af Staden, men i Henseende til Skibsfarten og Handelen en betydelig Deel, efterdi den har mange Skibsbyggningspladse og Magaziner. Indtil 1674 havde den sin egen Magistrat, men er siden den Tid i alle Henseender en Deel af Staden Kiøbenhavn. Den er giennemskaaet ved en lang Kanal, hvorover gaae 2 Broer. Paa denne Side af Kanalen er: den tydske Kirke, Landartilleriets Laboratorium, Søartilleristernes Boliger, Dokken, det asiatiske Kompagnie, 2 store Tobakspinderier, 4 Sukkerraffinaderier, 3 Sæbesnyderier, en stor Reberbane, et Apothek, den grønlandske Handels Bygninger, det kongelige Sukkermagazin, og nogle store Skibsbyggnings-Bærster. Paa hiin Side af Kanalen ere: den danske Kirke, Søetatens Hospital eller Dvæsthuset, Opfostringshuset for Pigebørn, Tugthuset, et lidet Fattighuus, Fri-skolen, Veterinair-skolen, Borgernes Exersereplads, Søartilleriets Laboratorium, 6 Krudttaarne, 3 Weirmøller, Amagerport.

Ved den nordlige Ende af Christianshavn ere ved Siden af hinanden to store opfyldte og rundt omkring med Vand omflydte Pladse. Den, paa denne Side af Kanalen, er opfyldt næsten for 50 Aar siden, og indeholder iblandt andre den islandske og finmarkske Handels Pakhuse og Bærster, tilligemed et Tranbrænderie. Pladsen paa hiin Side Kanalen har Agent Bodenhoff for faa Aar siden

fyldt til Skibsværster, Fra disse Pladser strække sig, indtil Indgangen i Havnen, de til Sæevæsenet hørende Holme, der indbefatte Sæterhuset, Takkelagehuset, og Værsterne til Krigsskibene.

Uden for Staden ere: uden for Østerport: 2 Kalkbrænderier, en Perlegrøns- eller saa kaldet Grubenmølle 4 Kattuntrykkerier, Clasens og Jeslins Hauger, 2 Børlønsfabriker, Manschesters fabriken, Segldugsfabriken og Blegdammene. Uden for Nørreport: Kirkegaardene, Inokulationshuset, St. Hans Hospital, en Klædefabrik, en Barkmølle, 2 Valkemøller, Segldugsfabriken. Uden for Vesterport: Falkeneergaarden, Skudebanen, 5 Reberbaner, 2 Kattuntrykkerier, og Lømmerspladsene. Paa Amager: 2 Oliemøller, en Steentøisfabrik, et Kalkbrænderie, Grubenmøllen, en Deel Krudttaarne, og Pladsen, hvor Ureenligheden føres ud til.

Om Staden Kiøbenhavn's Oprindelse lader sig ikke noget vist sige. Henimod Aaret 1160 skienkede Kong Waldemar den til Biskopen i Roskilde, og var den næsten i 200 Aar biskopelig. 1204 blev Kiøbenhavn af Erkebiskop Jens Grand gjort til en Kiøbstad, og fik sine Privilegier 1254, som atter bleve fornyede og forbedrede 1422 af Kong Erich af Pommern. 1443 udvalgte Kong Christopher af Beiern den til sin Residens (*), og siden den Tid er den bleven det. Den

(*) Tilforn residerede de danske Konger i Begyndelsen i Staden Leire; nu en ringe Landsbye nær ved Grevskaabet Lethrøborg; siden efter i Roskilde.

Den gamle Stad, som man kan kalde den Deel af Staden, der var først bygget, brændte mestendeels af imod Slutningen af Aaret 1728 (*), og det, som blev staaende, var fornemmelig de først under Christian IV. og Friderich III. bebyggede Strækninger ved Nikolai Kirke og bag Slottet; den ny Stad og Christianshavn ere først anlagde i forrige Aarhundrede. Altsaa er den vigtigste Deel af Staden, saadan som den nu er, neppe 50, og den øvrige ikke 200 Aar gammel. Af alle forbættede Bygninger er Nikolai Kirke den eneste af det 16. Aarhundrede, omendskjønt den henved Aaret 1630 fik en betydelig Reparation. De øvrige Bygningers Chronologie er følgende:

I Christian V. Tid 1588 = 1647 blev den ny Stad og Christianshavn anlagt, og Matrosenes Boliger eller de saa kaldte Amboder opbyggede, iligemaade Husene imellem Holmens og Nikolai Kirke, der kaldes Skipperboderne; fremdeles: Holmens Kirke, Rosenborgslot med Haugen, Børsen, Løihuset, Proviantgaarden, Rundetaarn, Knippelsbroe.

Under Friderich III. 1648 = 1669 blev det Stykke af Staden, hvor Storm-, Prindsens- og Wigandsgaden ere, anlagt, og Kastelet, Vesterport,

B 2

port,

(*) Det, som da afbrændte, var: 5 Kirker (Frue, Hellegistenes, Runde, Petri, Reformeert,) Raadstuen, Universitetet og de 4 dertil hørende Kollegier, latinsk Skole, Veisenhuset, Bartov Hospital, og 1650 Borgerhuse.

port, Bygningen, hvori det Kongelige Bibliothek og Konstkammer er, og Nikolai Taarn bygget.

Under Christian V. 1670=1699 er Nnhavn tiligemed Kongens Nytorv anlagt, og i de sidste Aaringer Charlottenborgslot og Giethuset bygget, og Statuen opreist; desuden: den danske Kirke paa Christianshavn, det forrige Læsthus, Nørre- port og Langebroe; Bolden fra Amagerport indtil den yderste Bastion opført, Nnholm indpælet, Guldhussfabriken anlagt, og Abel Cathrines Hospital stiftet.

Under Friderich IV. 1699=1730 er bygget: Garnisonskirken, Citadellets Kirke, Kanselliet, Generalitets- og Admiralitetskollegii Bygninger, Søkadetakademiet, Staldmesternes Hus, Hovedvagten, Slutteriet eller Staders Fængsel, Stokhuset, Øster- og Amagerport.

Under Christian VI. 1731=1746 blev den afbrændte gamle Stad igien opbygget (undtagen hvad der allerede var forfærdiget under Friderich IV.). De offentlige Bygninger vare: 5 Kirker, nemlig Frue, Helliggeistes, Trinitatis, Petri, Reformeert, Universitetet, Kollegierne, latinisk Skole, Raadstuen, det nu værende Posthus, Veisenhuset, Bartovhospital; fremdeles er under denne Konge bygget: Residenslottet, Palaiet, de fornemste Bygninger, hørende til Søvæsenet, saasom Søetsihuset, Dokken, og de fleste Bygninger paa Gammel- og Nnholm, Soldbodbygningen, det

asia

asiatiske Kompagnies Bygninger, Harboes Kloster, Tugthuset, det chirurgiske Akademie stiftet, og den store Plads paa Christianshavn indpælet, hvor det islandiske Pakhuus staaer.

Under Friderich V. 1746, 1766 er den Deel af den ny Stad, hvor forhen Amalienborgslot stod, prægtig bleven bebygget. Dertil høre: Sogehospitalet, Landkadetakademiet, det forrige almindelige Hospital, som nu er den guineiske Handels Huus, det katholske Kapel, iligemaade næsten alle de prægtigste Palladser. Desuden er under hans Regiering bygget: indsk Kirke paa Christianshavn, den danske Kirkes Taarn sammesteds, Petri Taarn, det forrige Opfostringshuus, nu: Dvæsthuset, Lorcck's Opfostringshuus for Pigeboern, de forrige Kaserner, nu tvende Hospitalet, Petersens Kloster, de islandiske og finmarkiske Handelshuse, Komediehuset, de indiske Jøders Synagoge, Artilleriets Laboratorium, til Matrosboligerne bleve nogle Kækker byggede, de nye Tømmerpladse anlagte, Malerakademiet og Accouchementhuset stiftet.

Under den nu værende Konges, Christian VII., Regiering er bygget: Takkelagehuset, det almindelige Bryghuus, den vestindiske og grønlandiske Handels Huse, Pakhuset ved Toldboden, det nu værende Opfostringshuus, Hof- og Stadsretten anordnet, Inokulationsanstalten og Veterinairskolen stiftet, de fleste store Hospitalet med nye Indretninger forsørgede, som ogsaa den militære Klædesfabrik,

defabrik, Posthuset, Giethuset, Kadetakademierne, den botaniske Hauge og Observatorium, Porcellains- og andre vigtige Fabriker anlagde, Friderich v. Statue opreist, Riddersalen paa Slottet udziret, Hoftheatret oprettet, Stadens Komediehuus udvidet, Besætningens Exersereplads indrettet, og Krudttaarne byggede paa Amager. Til andre gode Anstalter henhøre: Broelægningens Forbedring, og Nætternes Oplysning ved flere og bedre Engter end tilforn, iligemaade Alleer plantede uden for Portene, og nogle nye Fæstningsværker.

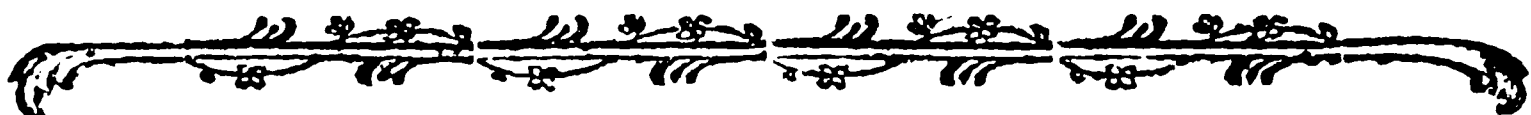
Kiøbenhavns Vaaben er en rød Muur med 3 runde Taarne, derover 2 Stierner og Maanen i hvidt Feldt.

(Den tidt omtalte De Amager, der formerer Kiøbenhavns Havn, og hvorpaa en Deel af Staden stræer, er $1\frac{1}{2}$ Mil lang og $\frac{3}{4}$ Mile bred. Den forsyner fornemmelig Staden med Kiøkkenvexter og Melk. Indbyggerne skille sig fra andre ved en gammel hollandsk Klædedragt, esterdi Den blev under Christian II. 1516 besat med en nederlandsk Kolonie; i een Kirke bliver endnu prædiket Hollandsk eller meget mere Plattysk)

(Foruden Amager er i Sundet imellem Sædland og Sverrig endnu 2 Der, Saltholmen og Hveen. Saltholmen ligger imellem Amager og Sverrig; der er Kalkbrud, og Amagerne lade deres Dvæg der gaae paa Græs; om Vinteren er

den

den oversvømmet, og derfor ubeboet. Hveen
liager imod Norden fra Kiøbenhavn, og hører
Sverrig til.

Anden Afdeling.

Kirker.

I Kiøbenhavn er 11 Hoved- eller Sognekirker,
7 borgerlige (Frue, Nikolai, Helliggeistes, Tri-
nitatis, Petri, og 2 paa Christianshavn), 3 for
Krigsstanden (Holmens eller Sæetatens, Garni-
sons, Citadellets), og Slotskirken; dertil komme
9 i Hospitalerne og Fængslerne, reformeert Kirke,
og det katholske Kapel.

I 2 Kirker (Petri og Friderichs paa Christi-
anshavn) prædikes Tndsk, i 2 (Garnisons og Ci-
tadellets) Dansk og Tndsk, i Reformeert Tndsk og
Fransk. Til Frue, Nikolai og Holmens Kirke
er til hver 3 Præster; til Helliggeistes, runde, Pe-
tri, og vor Frelseres paa Christianshavn til hver 2;
til Garnisonkirken 2 Danske og 2 Tndske; til Re-
formeert 2 Tndske og 2 Franske; til Christi-
havns tndske og Citadellets ikkun een Præst.

8 Kirker (Frue, Nikolai, runde, Helliggei-
stes, Petri, Holmens, Slottets, Reformeert)
ere i den gamle Stad, en (Garnisonkirken) i den
ny Stad, og en dansk og en tndsk paa Christi-

anshavn. Under Friderich v. er i den ny Stad begyndt at bygge paa en Kirke af Marmor, men dens Bygning er indtil videre standset. Hvad man seer af den i Bredgaden, vidner om den forhøvede Bygningspragt; Modellen staaer paa Slottet.

Nikolai Kirke er strax efter Reformationen opbygget, og 1630 repareret; Holmens Kirke er bygget 1619, og 1641 gjort større; Christianshavns danske 1690, Garnisons og Citadellens 1704, Frue, Helliggeistes, runde, Petri eller tydske, og reformeert ere efter Branden 1728 igien nye opbyggede, Slotskirken er bygget 1740, og den tydske paa Christianshavn 1756. Frue, Nikolai og Helliggeistes Menigheder ere oprettede ved Reformationens Tid, Petri tydske Menighed 1574, Holmens eller Søetatens 1617, Christianshavns danske og tydske 1604, runde 1656, reformeert 1688, Garnisonskirken og den i Citadellet ere, som meldt, siden 1704; tilforn skal Garnisonen have haft deres Gudstieneste i Holmens Kirke, dog med egne Præster.

Næsten alle Kirkerne have indelukte og med skyggesfulde Alleer besatte Kirkegaarde, dog blivde fleste døde Legemer begravede uden for Staden, hvor der ere særdeles Kirkegaarde for borgerlige Personer, Soldater, Matroser, Fattige og Jøder. 5 Kirker, nemlig Frue, Nikolai, Petri, og de 2 paa Christianshavn, have Laarne med høie og

ziir=

ziirlige Spire, der ere af Træ, dækkede med Kobber, og hist og her forgyldte; paa den øverste Deel af Muren er et Gallerie, eller en saa kaldet Vægtgang. Frue Taarn er overordentlig høit, Christianshavns danske besynderlig smukt, og det ved Rundekirke af en usædvanlig kunstig Bygningsmaade. Helliggeistes og Rundekirke have ligeledes Taarne, men uden Spire. I Frue, Slottets og Nikolai Taarn ere meget store Klokker, men de bruges ikkun sielden; den i Frue Taarn er den sværeste, men den i Slotstaarnet lyder endnu en halv Tone dybere. I de fleste Kirker er en ziirlig Stoel for Kongen.

Vi besee nu enhver Kirke især.

1) Vor Frue Kirke er opbygget af ny efter den store Ildbrand 1728. Den er den fornemste, og alle Biskopperne i Danmark og Norge, samt Præsterne i Sædlands Stift blive der ordinerede. Den er tillige den største og høieste af alle Stadens Kirker, omtrent 150 Alen lang, og 50 Alen høi. Det, som er meest værd at see deri, er 2 overordentlig prægtige Marmorgravminder, Generalfeldtmarschal Christian Gyldenløves, og Admiral Adlers (*).

I Kapellet, der gaaer omkring

B. 5

Choret,

(*). De ere i Begyndelsen af dette Aarhundrede forfærdigede af Bildhugger Quelling, og efter Branden igien satte i Stand af den ældre Stanley. Af hiin Mester er ogsaa Rosenfrankes Monument i Nikolai og Schachs i Rundekirke; det sidste bliver nu repareret af Bildhugger og Professor Weidenhaupt.

Choret, og er bleven staaende i Branden, findes endnu adskillige gamle deels Marmorgravminder, saasom: Generalfeldtmarschal Urups, Admiral Winds, Biskop Bornemans &c. Orgelværket er iblandt alle her værende det største. Døbestenen er endnu en Levning fra den forrige Kirke. Taarnet er 380 danske eller rhinske Fod høit, og altsaa et af de høieste i Verden. Det er tillige jürligt bygget; paa Stangen (*) ere 3 store forgyldte Kroner anbragde. Klokkerne, der ere 5, ere velklingende og harmonere; een af dem veier 12000 Pund, er den største i Staden, og kaldes Stormklokken. Sangværket bliver brugt ved Begravelser; det har ingen Balsler, men bliver spillet; tilforn var det i Nikolai Taarn.

2) Nikolai Kirke er ikke allene den ældste, men og den eneste gamle Kirke, ja næsten den eneste gamle offentlige Bygning i Staden. Den er bygget strax efter Reformationen, og 1630, da Taarnet faldt ned og brød igiennem Hvelvingen, repareret og Choret tilbygget. Den er tækket med Kobber; Choret er udvendig besat med Statuer, og Billeder, malede paa Kobber. Indvendig er den udfiret med mangfoldigt Bildhuggerie, Forgylding og Skilderier. De mange Gravminder have og tildeels gode Malerier, og tvende af de Fortrinligste

(*) Den havde tilforn en endnu smukkere Anseelse, men man var nødt til at gjøre den 6 Alen kortere, og at tage Fløiet ned, efterdi Binden kunde spille for meget dermed.

ligste hænge ved Forren; det største Gravminde er de Rosenkrænkens af Marmor; i Choret er ogsaa, foruden flere adskillige af Marmor, et af Kobber. Orgelværket har behagelige Stemmer; og, i Følge et Testamente, bliver der spillet paa Mandag-, Onsdag- og Fredageftermiddag. Taarnet er næst efter Frue Taarn det høieste i Staden, omtrent 150 Alen høit, dets Spiir er opbygget 1666, det har et Gallerie, og dets øverste Deel hviler paa forgyldte Kugler.

3) Helliggeistes Kirke er af ny opbygget efter den store Jildebrand 1728. Den har anseelige Portaler, Marmoralteret er af det forrige Slotskapel, i Choret hænger en smuk Lysekroner med et Slaguhr udi. Piigkappellet blev staaende i Branden, og er et Stykke af et forhen værende Kloster; deri er et Gravminde af Staulen. Taarnet er lidet.

4) Trinitatis eller Trefoldighedens Kirke, i Almindelighed kaldet den runde, er ligeledes efter Branden igien opbygget. Alteret, Prædikestolen og Orgelværket ere meget smukke. I Choret er Feldtmarschal Grev Schaks Marmorgravminde. Taarnet er af en usædvanlig Bygningsmaade, som man kan kalde et Mesterstykke i sit Slags, nemlig en rund overalt lige tyk Pille af bare Muurarbeide 111 Fod høi og 48 bred, ovenpaa fladt med et Jerngitterværk; indvendig er der en bestandig hvælvet Sneglegang, der gior en Vinkel af $5\frac{1}{2}$ Grad med Horizonten, og er saa bred og høi, at man kan

Kan fiere deropad; Keiser Peter Alexiowik og hans Gemalinde skal have fiørt derop 1716. Dette Taarn er bygget i Christian IV. Tid. Der oven paa er det astronomiske Observatorium, og over Kirken Universitetsbibliotheket; begge beskrives her-
 efter.

5) Lndsk eller Petri Kirke er ligeledes opbygget efter Branden. Alteret er vel anlagt, og har et smukt Skilderie af Krock, der forestiller Christum ved Oliebierget. Paa et andet Sted hænger et smukt Skilderie af samme Mester, der forestiller Christi Himmelfart. Taarnet er 127 Alen høit; dets ziirlige Spiir er opført 1756 og grønt malet. I Liigkappellet ere Marmorgravmin-
 der, der ere værd at see, og kostbare Liigkister, som og paa Kirkegaarden, der omgiver Kappellet; det største Gravminde er Lentes; adskillige ere af Wiedewelt (*); ved Kirkemuren imod Nørregade er Eigtveds af Pezold.

6) Den

(*) Professor og nu værende Directeur ved Konsternes Akademie. Denne fortræffelige Bildhugger har færdiget Kong Christian VI. prægtige Marmorepita-
 phium i Roestilde, og har Friderich V. endnu under Hænder. I de her værende Kirker ere følgende Grav-
 minder af ham: i Frue Kirke, Bartholins, Frankes-
 naus, Torms; i Helliggeistes Kirke, Müllers; i
 Petri Kirkes Kapel, Titleds, Weyses, Mollmanns,
 Velts; og i den saa kaldede Urtegaard ved samme
 Kirke, Pontoppidans, Haubers, Wiedewelts; i
 Holmens Kirke, Hoppes. Han har ogsaa giort den
 berømte Holbergs Gravminde i Sorø Kirke; og i
 Slots

6) Den danske Kirke paa Christianshavn, vor Frelseres kaldet. Den er opbygget i Christian v. Tid, og den smukkeste af alle. Den har et zürligt Gibsloft, et overmaade prægtigt Marmoraltar, hvor Christus ved Liebierget forestilles, en Font af Alabaster, en ny usædvanlig smuk Prædikestoel, og et net velklingende Orgelværk. Taarnspiret er opført 1749, og ligeledes det smukkeste i Staden. Rundt omkring det gaaer en Binsdeltrappe med forgyldt Rækværk, paa hvis Trin man med største Magelighed og Sikkerhed under fri Himmel kan gaae op lige indtil det øverste. Paa Spidsen er en 4 Alen bred Kugle, og derpaa Christi Billede med Seierfanen. Forgyldningen er meget hyppigt og vel anbragt; Billedet er 5 Alen høit. Neden til ved Hjørnerne staae Statuer. Taarnets hele Høide er 144 Alen.

7) Christianshavns tyske eller Friderichs Kirke. Den er bygget 1756, og saavel indvendig som udvendig zürlig og regelret efter den bedste Smag. Den har et smukt Marmoralter, og en hvælvet Begravelseskielder, der gaaer hen under hele Bygningen, og har sin Indgang og Rueskuller uden fra. Taarnet er smukt, og belagt med Kvaderstene, har i Aaret 1773 faaet sit Spiir. Førend denne Kirke blev bygget, holdte den tyske Menig-

Slotsaugen ved Fredensborg staae prægtige Stykker af ham. Hans Bærsted er i den kongelige Materialgaard ved Blaataarn, og staaer aabent for alle Kunsternes Kiendere og Elskere.

Menighed paa Christianshavn sin Gudstieneste i den danske Kirke.

8) Holmens Kirke. Den er for Sæetaten. Har ogsaa en liden Menighed af Borgere. Den ligger ved Vandet, er bygget 1619, og udvidet 1641, og er tækket med Kobber. Prædikestolen og Alteret er kunstig udskåret af Træ. I Choret ere adskillige Gravminder, iblandt de nye udmærkede Hoppes sig. I Begravelseskapellet er Admiral Juuls Gravminde med Afridsningerne paa hans Seiervindinger, tilligemed Inscriptioner og de af ham erobrede Faner, Geheimeraad Benzons og Biskop Herslebs. Uden paa Kirken er en Vindviser.

9) Garnisonskirken, den Herre Zebach kaldet. Den ligger i den ny Deel af Staden, og er opbygget 1704 mestendeels af Levningerne af det brændte Slot Amalienborg. Marmoralteret er anseeligt, og Prædikestolen ziirlig. I Stedet for Taarn er ikkun en liden Kuppel. I denne Kirke bliver vovelvis prædikeret Tydsk og Dansk; der ere ogsaa nogle Borgerfolk i dette Sogn.

10) Kirken i Citadellet er bygget 1704. Deri prædikes ligeledes Dansk og Tydsk.

11) Slotskirken omtales siden.

Der ere ogsaa andre Kirker:

1) I Weisenhuset.

2) I Bartov Hospital.

3) I

- 3) I det almindelige Hospital.
- 4) I Kvæsthuset eller Sæehospitalet.
- 5) I St. Hans Hospital og Claudi Rosssets Stiftelse.
- 6) I Tugthuset eller Børnehuset.
- 7) I Abel Cathrines Hospital.
- 8) I Stadens Arresthuus, Slutteriet kaldet.
- 9) I Stokhuset, hvor Slaverne ere.

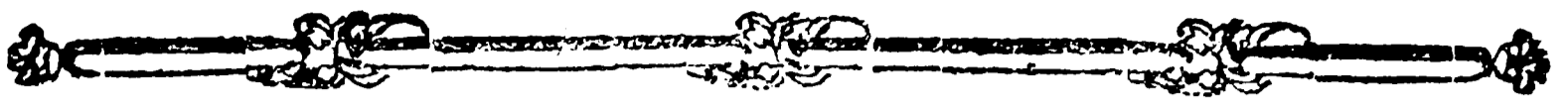
Præsten i Kiøbenhavns almindelige Hospital forretter tillige Gudstienesten i Abel Cathrines Bøsliger; og den danske og tydske Kapellan ved Garnisonskirken forretter tillige vevselvis i Stokhuset. De andre Hospitaller have hver sin Præst.

Reformeert Kirke. Deri have de Tydske og franske Reformeerte deres Gudstieneste, hine Formiddag og Estermiddag, disse om Middagen. Den er igien opbygget efter Branden 1728.

Det Katholke Kapel er ved Friderichs Hospital. Menigheden er tydsk, og forenet med det romersk keiserlige Gesandtskab.

De tydske Jøders Synagoge er i Lædersstræde. De portugisiske Jøder have 3 smaa Synagoger, en i Snaregaden, en i store Færgestræde, og en paa Christianshavn i Kongensgade.

Tredie Afdeling.

Kongelige Slotte.

1) Residensslottet Christiansborg er begyndt at bygges paa af Kong Christian VI. 1731, og fuldbragt 1740; da S. M. Majest. tilligemed sin Dronning Sophia Magdalena den 26. November holdt sit Indtog derpaa. Det er en fuldkommen regelret Firkant, der omfatter en Gaard; Høiden er 114 Fod, Hovedfløiens Længde 367, Sidesfløienes 398 Fod, Bredden eller Dybden af Fløiet ved Slotspladsen 87, Fløiets ved Ridebanen 111, Sidesfløienes 75 Fod. Det har (Kielderen iberegnet) 6 Etager eller Stokværk, 3 store og 3 smaa, det tredie Hovedstokværk følger umiddelbar paa det andet, og paa Taget er et Gallerie. Den hele Bygning er belagt med Kvaderstene, og tækket med Kobber. Murene ere uden til over 5 Alen tykke, og staae paa meer end 9000 Pæle. Den hvælvede Giennemgang gaaer igiennem begge Hovedfløiene i een lige Linie, og Portalerne ere overmaade anseelige. I Fløiet ved Ridebanen er paa hver Side en Steentrappe beklædt med Marmor paa 183 Trin med Jernrækværk; disse Trapper hvile, uden anden Understøttelse, blot paa deres Buer. Sidesfløiet imod Slotskirken har en Steentrappe med Steenrækværk, paa hvis Afstætninger Wandfald

fald ere anbragde, som bruges paa høitidelige Dage. Slotsgaarden er paa Siderne broelagt med Marmorplader, og Krystallingterne paa den indvendige og udvendige Side af Slottet staae paa Marmorpiller. Paa Fløiet ved Ridebanen er et Taarn med Klokker, som der ringes med til Gudstienesten i Slotskirken; den største af dem har den dybeste Tone af alle dem, der ere i Staden, nemlig G.

I de heel igiennem hvælvede Slotskieldere ere Kiøkkener, Wiinkieldere, Sølvkammeret og deslige. I den underste Hovedetage boe adskillige Hof- og Slotsbetientere; desuden ere deri Bagstuerne for Livvagten til Fods, Skatkammerkollegii og Theatordirektionens Bærelser, Zahlkammeret, den kongelige Partikulærkasse og Konditeriet. I den der paa følgende Mezzaninetage ere Garderoberne og det kongelige Haandbibliothek. I den anden Hovedetage ere Kongens Gemakker ud til Slotspladsen. Nogle af samme have overmaade smukke franske vævede Tapetserier, et andet er tapetseret med Hogarths og andre fortræffelige Kobberstykker, i et andet hænger en kostbar Ensekroner af ungersk Krystal med Staalarme. Fremdeles ere i denne Etage følgende Gemakker: paa Fløiet ud til Slotspladsen er det Gemak, hvor Statsraadet samles, et Episegemak, kaldet Eremitagen, og Apartsmentsalen, der er behængt med den kongelige Families Skilderier, hvoriblandt Christian IV. til Hest, af Carl v. Mandern, især udmærker sig. I

Sidesløiet ud til Konstkammeret er Høiesteretsstuen med et stort Plafondmalerie og den kongelige Trone. I Taarnløiet er den saa kaldte Riddersal, hvis Høide gaaer igiennem 2 store og en lille Etage; denne prægtige efter den bedste Smag udzirede Sal er 128 Fod lang, 62 bred, 48 høi, og har et Gallerie, der bliver baaret af 44 rissede Piller; Forgyldingen er overmaade rigelig anbragt, Bildhuggerarbeidet er mestendeels af Biedewelt, paa Væggene ere Landskaber malede af Lund; nu blive Malerier af den danske Historie med Figurer i Le-gemsstørrelse forfærdigede dertil af Profess. Ubildgaard. I et til Riddersalen stødende Gemak seer man Skilderierne af de nu levende europæiske Konger i fuld Størrelse, lutter Originaler. I dette Gemak staaer ogsaa et gammelt meget stort og kostbart Uhrværk. I et andet er fortræffelige vævede Tapetserier, der forestille de 4 Verdens Dele, og det ligeledes vævede Portræt af den sidste afdøde Konge i Frankerige. Endnu i et andet hænge Skilderier. I Sidesløiet ud til Slotskirken er det saa kaldte forgyldte Kammer, og Kronprindsens Gemakker. Den tredie Hovedetage beboer Enkedronningen, Prinds Friderich med sin Gemalinde, og Prindsesse Charlotte. I den øverste Mezzaninetage er Rustkammeret, hvorom tales siden. I saa Gemakker paa Slottet er der Plafondmalerier, de, der ere, ere endnu Levninger fra det gamle Slot, tildeels malede af Krock. Male

Malerierne over Dørene og Kaminerne (*) ere af de største Mestere i Frankrig, Boucher, Banlo, Teaurat, Parrocel, Pierre, Leclerc, Tron, Dudry &c.

Paa Siderne af Slottet ud til Slotspladsen ere der tilføiede lavere Bygninger (Corridors), der i Høiden gaae op til den anden Etage i Hovedbygningen. I den, der støder til det geheime Arkiv, er i den øverste Etage det ny Billedgallerie (**). I den, der støder til Slotskirken, ere nogle Kabinetter med Konststykker, i et kostbart Porcellain, i et andet Miniaturskilderier, udskaarne og dreiede Stykker &c., tillige ogsaa en Samling af Aftryk af gamle udskaarne Stene i farvede Glasflus, der ere ophængte i Skikkelse af et Træ.

Begge Slottets Hovedfløie staae ganske frie; den ene ved den saa kaldte Slotsplads, hvorover der er stærk Passage; den anden ved Ridebanen. Den sidste omgives af Hestestaldene, tilligemed en hvælvet Gang, der ved Siden er aaben; Ridehuset staaer ogsaa paa den ene Side, og paa den anden Side Hoftheatret; altsammen i fuldkommen Symmetrie. Indgangen er i lige Linie med Slottets Giennemgang og en Gade; den har en anseelig Jerngitterværkspørt imellem Pavillons af Kvaderstene, der ere udzirede med Bildhuggerarbeide. Den over

E 2

Kana-

(*) En Fortegnelse herover staaer i Adresseavisen for 1765 No. 109.

(**) Dette bliver beskrevet ved det kongl. Konstammer.

Kanalen gaaende Broe er ligeledes af Kvaderstene, og Kanalens Bolværk ved Slots siden af Marmor.

I Staldene er der Rum til meer end 200 Heste; de ere hvælvede, og paa den Side, hvor Hoftheatret staaer, ere Krybberne og deres Beflædning Marmor, ligesom og Hvælvingerne bæres af Marmorpiller; 76 i Tallet. Ridedhuset er rummeligt, med et Gallerie i Høiden. Ridedagene ere Mandag, Onsdag og Løverdag.

Om Hoftheatret kan sees neden under.

Slotskirken er i en stor Bygning, der ved Corridors er forenet med Slottet. Den har uden til ikke Anseelse af en Kirke, men indvendig er den prægtig. Bæggene og Gulvet ere belagte med Marmor, og 24 Piller af hvid Marmor med forgyldte Kapitaler bære de øverste Stole. Alteret, Prædikestolen og de kongelige Stole ere rige paa Bildhuggerarbejde og Forgylding. Under Loftet er den yderste Dom malet af Krock; i Choret er ligeledes Skilderier, og paa Alteret Nadverens Indsættelse i hvid Marmor. Slotskirken har ingen Kirkegaard eller Begravelser; men de, som høre til Menigheden, blive begravne ved andre Kirker; Personerne af det kongelige Huus blive bisatte i Roeskilde, 4 Mile fra Kiøbenhavn, og have der meget kostbare Gravminder. Deres Liigbegængelser skee om Natten, og ere meget prægtige, ligesom og de i Slotskirken oprettede Kastræ Doloris.

I Slotskirken Bgning har ogsaa Prindsesse Lovise Augusta sine Gemakker. I et Gemak staaer Modellen af den smukke Kirke, der skulde bygges i den ny Stad. Længer borte ere der Bognskure, Boepæle, og Stalden for Livgarden til Hest.

Paa den anden Side af Slottet staaer en stor under Fridrich III. opbygget og med Kobber tækket Bgning; i dens underste Etage ere nogle Krigsredskaber, i den anden det kongelige Bibliothek, i den tredie det kongelige Konstkammer og Billedgallerie, i den fjerde et Modelkammer. Videre frem er et vidtløstigt i Fridrich IV. Tid opbygget Huus, hvori Staldmesterne og Beriderne boe, og der bag ved ere alle Slags andre kongelige Bgninger.

Slottet staaer paa en rundt omkring med Søevand omfyldt Plads. Just der byggede Biskop Absolon, den da værende Eier af Kiøbenhavn, allerede 1168 et Slot, kaldet Axelhuus eller Stegelborg. I de følgende Tider blev der nogle gange repareret derpaa, især under Christian III. Fridrich IV. opbyggede det imod Enden af sin Regiering næsten ganske af ny; men det blev strax derefter, da Christian VI. kom paa Tronen, igien nedbrudt, saavel som og de inden for Kanalen da liggende private Huse, Graven, der fra gamle Tider af omgav Slottet, opfyldt, Haugen fløiset, og den nu værende store og regelmæssige Bgning opført.

Hvo der vil besee Slottet, melder sig hos Slotsforvalteren. For at besee et af de kongelige Slotte i Staden eller paa Landet, eller og det kongelige Konstkammer, betaler man sædvanlig en Dukat, hvorfor flere tillige kunne gaae ind.

2) Rosenborgslot. Det ligger ved Boldersen, og er opbygget 1604 af Christian IV. til et Lustslot, da det dengang laae uden for Staden; men det blev endnu i samme Konges Tid formedelst Stadens Udvidelse indsluttet i den. Det er en gothisk Bygning med 3 Taarne, tækket med Kobber. Det giemmer Skatte af kostbare Sager. Gemakkerne i den underste Etage have smukke Plafonds- og andre Malerier, som og kostbare meest gammeldags Møbler. Iblandt de sidste er: et fint udkelet Skab, en Stoel og Bord belagt med Sølvplader, der forhen blev brugt i det geheime Raad, Sølv-Kaminredskaber, et af Sølv smukt udarbejdet Badstueopsats, et Bord af mosaisk Arbejde, et Speil med Bord og Keridoner af Sølv-fleggranarbejde, et Speil indlagt med Bernsteen og Krystal, et andet med Sølv, et gammelt Skab overtrukket med Skildpadde, Krystal-Lysekroner ic. 3 et Gemak er beklædt med Gibsmarmor, et andet er panelet og malet af en god Mester. Der er ogsaa et Billedgallerie. I ligemaade et Talerør, 60 Alen langt, i Muren, hvorigiennem tvende Personer i begge de yderste Gemakker kunne tale med hinanden, uden ellers at blive hørt af nogen. I
Den

Den anden Etage er et Speilkabinet, og et Værelse efter den chinesiske Smag, hvis lakerede Vægge ere besatte med Perlemoer og smaa flæbne Stene. Her bliver nu og det kongelige Myntkabinet indrettet, der hidtil var ved Konstammeret (*). Antallet paa de gamle (grædske og romerske) Mynter strækker sig til 12000 halv af Sølv, halv af Metal, og 120 af Guld. Af nye Mynter findes der især en overmaade stor og kostbar Samling af Danske og Svenske baade i Guld og Sølv. Af andre om trent 1200 i Sølv meest Speciesdalere, og en meget betydelig Mængde af Guld; iblandt de sidste er 30 med Kurfyrsternes af Pfalz Portræter. Den tredie Etage paa Slottet er en stor Sal. De vævede Tapetserier deri afbilde Christian v. Krigsbesdrivter; de ere forfærdigede i Kiege, og Mesteren heed von der Eiche. Figurerne i Gipsloftet ere ligeledes historiske; derpaa er ogsaa det danske Vaaben og Insignier malede af Krock. Kaminerne ere Marmor. Ved den ene Ende i Salen seer man 3 Sølvløver i Legemsstørrelse, der staae for Tronen ved den kongelige Salvelse. Den ene Løve staaer paa sine 4 Fødder med oprakt Hoved, og Rumpen hængende ned imellem Bagbenene; Manken og Dinene, samt Enden af Rumpen forgyldt,

E 4

er

(*) En Deel af de deri værende Mynter ere aftegnede i Laurentzens i Begyndelsen af dette Aarhundrede udfomne Museum Regium. De Danske ere for nogen Tid siden stukne i Kobber; men endnu er intet Aftryk at faae.

er 13 lodig 5 Qvintin, og 5 Lispund 1 Pund. Den anden Løve veier 5 Lispund 9 Pund. Den tredie Løve har Munden opladt med Tungen udhængende, veier 5 Lispund 1 Pund; de tvende ere 13 lodig Sølv; beløber sig i alt til 15 Lispund 11 Pund. Ved den anden Ende er et Sølvopsats, tildeels forgyldt, som bliver brugt ved de kongelige Børns Daab. Til denne store Sal støde smaa Siderværker, der ere i de til Slottet byggede Taarne. I et af dem er en seeværdig Samling af alle Slags kunstige Sager af Glas, mestendeels fra Benedig, tilligemed Miniatur- og andre Skilderier og udskaarne Billeder. I det andet staae de Stole, hvorpaa Kongen og Dronningen sidde ved deres Salvelse, hiin af Narhvalens Horn, denne af Sølv. Paa Kongens Trone er en Model af en Amethyst, der veier 18 Lod 2 Ort; Edelstenen selv ligger ved Rigets Insignier, og bliver ved Salvessen sat paa Tronen, i Stedet for Modellen. Fremdeles ere i dette Kabinet alle Slags Kostbarheder af stor Værdie; iblandt andre: to Guldskaaler og en Pokal, besat med gamle skaarne Stene deels Hoveder deels historiske Stykker, en Skaal af en stor Lapis nephriticus, en anden af Jaspis, en af Agat med Rubiner, en meget stor Granat, en Bezoarsteen af usædvanlig Størrelse, et Par gamle Ordenstegn af den harniskede Arm med Diamanter, Friderich v. Portræt, meget smukt skåret i en stor Topas, foruden flere saadanne

Por=

Portræter. I blandt Guldstykkerne er en Kalk be-
 sat med Diamanter. Af Dronning Sophie Mag-
 dalenes Efterladenskab er her et Natbordspeil i
 Guldramme med Diamanter, et lidet Skab af Agat
 besat med Chrysolither, et kostbart Stykke af Edel-
 stene, forestillende Christi Lidelse, et lidet Træ,
 hvis Frugter ere Edelstene ic. I Sideværelset
 paa den anden Side er først et Kabinét med en stor
 Mængde kostbare Stykker af Guld, Perler, Kor-
 raller og Edelstene, deriblandt ere Kar af Kry-
 stal, Lapis Lazuli, østerlandsk Agat, Jaspis, Onyx,
 og overordentlige store Granater; en stor Saphir,
 et lidet Skab af mosaisk Arbeide, 2 store Perler,
 Kaarder med kostbare Fæster, Spadserestoppe, ud-
 skaarne antique Stykker, fortræffelig udskaarne Pos-
 taler af Elfenbeen og Eenhorning, emaillede
 Skilderier ic. Videre er i dette Værelse et over-
 maade prægtigt Ridetsoi, brugt af Kong Christian
 IV. ved et Indtog, hvor Sadelen og Skaberakket
 ere broderede med Guld og overalt besat med Per-
 ler og Edelstene, Sporerne Guld med Diaman-
 ter; fremdeles Guldtasselet, bekostet af Kong Chris-
 tian VI., og over 100,000 Rigsdaler i Værdie;
 og endelig de formedelst deres Kostbarhed i Hens-
 seende til Juveler berømte Regalier, saasom Kon-
 gens og Dronningens Kroner, Scepteret, Rigs-
 æbler, Sverdet, og Daasen til Salveolien; men
 de blive ellers ikke foreviisde, uden med særdeles
 Tilladelse. Naar en kongelig Salvelse skal skee,
 C 5 ere

ere de i nogle Dage at see hos Hofjuveleren; og ved kongelige Liigbegængelser ere de, saa længe Kastrumdoloris staaer, at see paa Liigkisten. Ved Regalierne blive desuden andre Kostbarheder gienste, saasom ovenmeldte store Almethyst, en prægtig Ordensstjerne, kostbare Kneebaand, et Guldfad og Kande til de kongelige Børns Daab, en gammel Krone, et gammelt rigelig besat Sværd, gamle fremmede Ordenstegn, en udarbejdet Guldpokal; iligemaade adskillige Klenodier af Dronning Sophie Magdalenes Efterladenskab, nemlig et Uhr rigelig med Brillanter besat, endnu et ligesaadan, en Ring med en stor Diamant, en Perlesnor af meget høi Værdie, tilligemed andre Fruentimmerprydelser. Over den tredie Etage paa Slottet ere forskellige Kongers Paradeklæder fra Friderich II. af at see; de kostbareste deriblandt er Christian V. med Perler besatte Karousellklæder.

Den store Hauge ved Rosenborgs Slot tiener Kiebenhavns Indbyggere om Sommeren til den behageligste Spadseregang, og staaer aaben for enhver den hele Dag igiennem uden Penge. Man gaaer derind fra 2 Sider, fra Gattersgaden og fra Bolden. Den er 800 Alen lang, og 600 bred. Ved Siden af Slottet er et saa kaldet Parterre, og i Midten et Springvand; det øvrige bestaaer af Alleer af høie Træer og alle Slags Hækker, med nok et Springvand. Ved Enden af en Hovedallee staaer en zierlig Facade af et Lusthuus med 3 Mar-

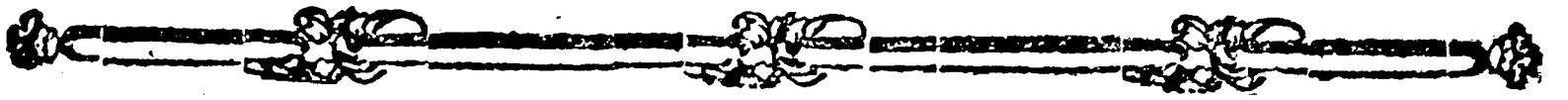
morstatuer, hvoraf den ene, Herkules, hvorledes
 han sønderriver Løven, er især smuk. Andre Fi-
 gurer i Haugen ere: en Løve, der sønderriver en
 Hest, af Metal, 2 Løver af Kobber, en Kobber
 forgyldt Merkur, 2 Støtter af Granit ic.; en
 Allee er besat med store Kugler af italiensk Marmor.
 Orangeriehuset falder smukt i Dinene, og er 400
 Alen langt, fuldt af store i fri Jord staaende Laur-
 bær- og Figentræer, med Springvaude; Taget
 bliver om Sommeren taget af.

3) Charlottenborgslot, en anseelig Byg-
 ning paa Kongens Nytorv. Det er bygget 1672
 af Grev Gyldenløve; Navnet har det af Dron-
 ning Charlotte Amalie, der som Enkedronning op-
 holdt sig derpaa; derefter har Prinds Carl og en
 Tidlang Kong Friderich V. som Kronprinds beboet
 det. For nærværende Tid er det Konsternes Aka-
 demie; og der bag ved er den botaniske Hauge (*).
 Der bliver og Klasselotteriet trukket.

4) Palaiet, nær ved Christiansborg. Chri-
 stian VI. og Friderich V. beboede det som Kron-
 prindsen. Nu beboes det af Geheimeraad Guld-
 berg. Desuden har Videnskabernes Selskab og
 Landhuusholdingselskabet der deres Forsamlinger.
 Det er nyt opbygget 1743, og har en Hauge.
 Sidebygningen er usædvanlig lang.

(*) Om begge gives Efterretning neden under.

Fjerde Afdeling.

Udskillige offentlige Bygninger.

Kanselliet, en stor Bygning ved Residensflottet, hvor Kansellie- og Kammerkollegierne (*) iligemaade det udenlandske Departement forsamles. Det er bygget under Friderich IV. I den anden Etage ere Kontoirerne for Kollegierne selv; i den tredie Renteskriverkontoirerne; i den underste, der er hvælvet, bliver Arkivet forvaret; i det udenlandske Departements Arkiv ere Fredstraktaterne, der ere udstædte af de muhammedanske Stater; iligemaade de vor nu værende Konge ved hans Tilstedeværelse i London meddelede Doktor- og Laugs-patenter at see. Her er og Generalitetskollegii Arkiv, med mange tegnede Kort og andre Grundtegninger.

I mellem Kanselliet og det kongelige Bibliothek staaer en Bygning, i hvilken alle Etagerne ere hvælvede, hvori det saa kaldte geheime Arkiv giemmes, der indeholder de vigtigste Statsdokumenter.

Hof- og Stadsretten paa Østergade (**).

Raad-

(*) Nogle af deres Værelser ere i det forrige Posthus, og i den ny Tilbygning af Generalitetshuset, der begge stode til Kanselliet.

(**) Om alle her værende Retter gives Efterretning i den trettende Afdeling.

Raadhuset. Det gjør Skilsmisse imellem Gammel- og Nytorv, og ligger rundt omkring frit, uden Gaard. Neden under er en stor Sal, og paa den ene Side det Bærelse, hvor Magistraten samles, paa den anden Side Brandvagtens Vagtstue og Fængslerne; ovenpaa Politiekammeret, de 32 Mænds Sal, Overformynderkontoiret og Raadstueskriverstuen; i Mezzaninetagen er Brandkassens Kontoir, og Arkivet, der blev ræddet fra den store Ildbrand. Raadhuset har været paa det Sted det staaer siden 1605, og var tilforn i Begyndelsen paa Hjørnet af Klædeboderne og Nørregade, siden efter der, hvor nu Biskopen boer. Det er, som meldt, opbygget efter Branden 1728.

Posthuset paa Riøbmagergaden. Der blive baade de ridende og kjørende Poster expederede, og Generalpostamtet forsamles der. Det var tilforn bag ved Kanselliet, og er først for 2 Aar siden paa ny indrettet paa det nu værende Sted. Huset er bygget efter den store Ildbrand. Om Posterne gives siden udsørligere Efterretning.

Toldboden, ved Havnens Indgang, opbygget 1733. Her bliver det hele Kiøbenhavnske Told- og Konsumptionsvæsen bestyret, hvad enten Transporten skeer til Bands eller Lands, og de ud- og indgaaende Skibe blive her expederede. For de Skibes Skyld, der ikke blive udlossede ved Toldboden, ere 2 Toldkontoirer, et ved Nyhavn og et ved Børsen; i det sidste blive ogsaa Tobaks- og Salt-

Saltafgiufterne betalte. Uden for hver Port er et Accisekontoir, og et særdeles for Møllerne ved Børsen. Soldbetienternes Antal i Kiøbenhavn beløber sig til over 100.

Mynten, ved Nyhavn. Den er meget godt indrettet.

Komediehuset, paa Kongens Nytorv, opbygget 1748, og udvidet 1773. Skuepladsen kan rumme omtrent 1000 Mennesker, er beqvem indrettet og overmaade smuk ziret; Parterret er hældende. Her bliver Vinteren igiennem spillet om Mandag og Fredag. En Plads i Parterret koster 2 Mark, paa de forreste Sæder, eller det saa kaldte Parket 1 Rigsdaler.

Hoftheatret ved Slottet, er indrettet 1766, og har ligeledes smukke Prydelsler. Der bliver spillet Tirsdag og Torsdag; og betales i det forreste Parterre 3 Mark, i det bagerste 2 Mark. Begge Skuespillene ere meget glimrende, og gaae for kongelig Regning.

Der spilles verelviis Komedier og Operetter, begge opføres i det danske Sprog. Aktørerne og Dandserne ere nogle og 60, der alle spille paa begge Skuepladsene. Paa Hoftheatret pleier det kongelige Herskab at komme hver gang, men ikkun om Fredagen paa Stadens Skueplads. Paa Hoftheatret bliver ogsaa holdt Bal, da Parterret bliver skruet i Beiret, saa at det gaaer lige i eet med Skuepladsen.

Assistentshuset, en stor Bygning ved Gornielstrand. Der bliver laant Penge paa Pant, og det endog ganske smaa Summer; da Banken udslaaner ikke mindre end 100 Rigsdaler. De uinløste Panter blive bortsolgte efter et Aars Forløb, hvis de ikke fornyses, og Overskuddet bereignet Eieren. Assistentshusets Indretning er næsten 100 Aar gammel. Dets anseelige Indkomster gaae til Søehospitalet eller det saa kaldte Lægesthus.

Bryghuset ved Langebroe, hvor alle Slags bruunt og hvidt Øl brygges. Det hører Bryggerlauget til, og er opbygget 1768; da det forrige, der laae paa den anden Side af Kanalen, og nu er et Magazin, brændte af. Der er og en Mallemølle derved, der drives af Heste. Bryggerne ere 100, hvoraf enhver ogsaa brygger i sit eget Hus, dog ikkun de sædvanligste Slags brune Øl. Et Par Fribryggere brygge hvidt Øl.

Paa Bryggernes Laugshuus i Klosterstræde er om Vinteren Løverdagsaften en meget smuk Koncert af Instrumental- og Vokalmusik. Den bliver opført af et Selskab, der selv bestrider Omkostningerne; en Fremmed kan derfor ikke komme derind for Penge, men maae udbede sig en Billet, for at høre paa Koncerten. Det har Navn af Det kongelige musikalske Akademi.

En ligeledes nypperlig Koncert af lige Indretning holdes Søndagsaften i Biethuset paa Kongens Nytorv.

I nogle af de Selskaber, som man kalder Klubber, blive ogsaa meget gode Koncerter opførte. Saadanne Klubber ere her adskillige af, og tildeels betydelige, nogle have Bibliotheker; Fremmede kunne en Tidlang, uden at betale, være Medlemmer.

To Frimurerloger, en dansk og en tydsk, ere i forrige Grev Knuths nu Grosserer Lykkes Gaard.

Tallotteriet bliver bestyret i en Gaard paa Amagertorv, og trækkes hver 10. Dag paa Raadhusets Steentrappe (*), engang om Mandagen, den andengang om Torsdagen, med megen Cereemonie. Det er indført 1771. Af 90 Tal blive 5 udtrukte; og et enkelt Udtræk betales 15, bestemt 70, en Umbe 270, en Terne 5300, og en Kvaterne 60000 gange i Forhold til Indskuddet paa hver af disse Spillemaader. Til at forvalte Tallotteriet høre henved 50 Personer.

Klasselotteriet trækkes paa Charlottenborgslot. Indsætningen er i første Klasse 1, i anden 2, i tredje 3, i fjerde 4, og i femte Klasse 2 Rdlr. Den højeste Gevinst er 10000 Rdlr. I de fire første Klasser blive lutter Gevinster udtrukte, og de udkomne Lodder gaae ud af Lotteriet; de Lodder, som komme ud i femte Klasse uden Gevinst, have frit Indskud i første Klasse af det følgende Lotterie. Saa

(*) Desuden trækkes det alle Torsdage vekselviis i Altona og Bandsbek.

Pund. Mesteren var den franske Bildhugger Sally (*).

Imellem Knippelsbroe og Langebroe staaer en Steenstøtte i Vandet, og derpaa vede Billedet med Svanen. Denne Støtte bliver i Almindelighed kaldet Kiøbenhavn's Bartegn, i Krigens Tid fundet ved Kalmar, og er 1611 af Kong Christian IV. bragt hertil.

Springvandet paa Gammeltorv.

Om det saa kaldte Trykværk, eller en faststaaende Sprøite, tales neden under ved Brandanstalterne.

Portene ere anførte Pag. 5, og Broerne Pag. 8.

Møller.

I og ved Staden findes der, af Mangel paa en tilstrækkelig Strem, ingen Vand- men lutter Veirmøller. Her ere 36, og iblandt dem 14 hollandske.

Meelmøllerne staae tildeels paa Bolden, tildeels uden for Portene, og ere 28 i Tallet.

En Grubenmølle eller Perlegrønsmølle er uden for Østerport, og en er paa Amager.

En Barkmølle uden for Nørreport ved Inokulationshuset; den tilhører Garverlauget.

To Balkemøller ved Segldugsfabriken.

To

(*) Beskrivelse derover, og den overmaade simple Maade, hvorledes den blev ført 1000 Skridt i Længden fra Giethuset til sit Sted, er trykt.

To Oliemøller uden for Amagerport.

Den kongelige Mølle paa Hjørnet af St. Annegaden og Toldbodgaden. Den bliver drevet af Heste; og har 5 Qværne. Der er og en Mølle paa Bryghuset.

Den ligeledes af Heste drevne Brynmølle ved Blaataarn. En mindre er uden for Vesterport ved Skindebanen.

Ved Dokken er en Hestemølle, der pomper Vandet bort af den Kilde, der er under Bunden af Dokken.

Fængsler.

Stadens Fængsel, Slutteriet kaldet, ved Nytorv, er bygget under Friderich IV., og har Kielderen iberegnet, 5 Etager. Der findes baade Gieldnere og Misdædere. Det har Kirke og en Præst.

Politierettens Fængsler ere paa Raadstuen. Der blive og alle de Personer opbragde, som blive anholdte paa Gaden af Vægterne.

Det saa kaldte Blaataarn ved Langebroe er for Hofbetiente og Bønderne paa Kiøbenhavns Amt.

Stofhuset ved Bolden, ikke langt fra Østerport, opbygget nyt i Friderich IV. Tid. Først er det Garnisonsfængslet for grove Forbrydere. For det andet have de til Arbeide ved Fæstningsværkerne dømte eller saa kaldte Slaver der deres Ophold.

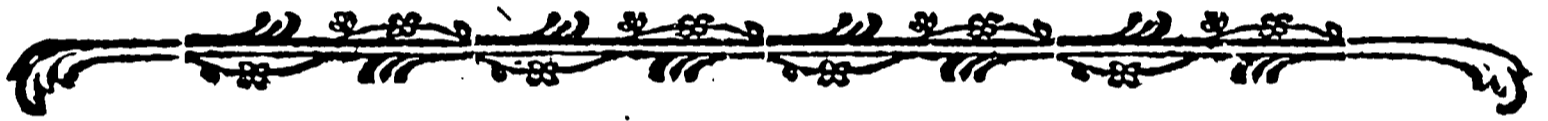

For det tredie sker i Stokhuset det nøiere Forhør over beskylde Misdædere, der og ere saa længe der i Fængsel. I Gaarden gaae Soldaterne Spitsrod.

Andre Fangne af Besætningen ere i Hovedvagten. De Fangne af Søetaten i Vagten ved Indgangen til Gammelholm.

For Forbrydere af Stand er Fængslet i Kassestellet bag Kirken.

Til Fængslerne kan man og regne Børnehuset, iligemaade i visse Maader Søehospitalet, Qvæsthuset kaldet, og St. Hans Hospital, hvorom neden for.

Femte Afdeling.

Bygninger,
som henhøre til Krigsvæsenet.

1) Søetatens Bygninger.

De til Flaaden hørende Magaziner og Bærksteder ere mestendeels fordeelte paa adskillige med Vand omflynede Pladse, der kaldes Holme.

Den største bliver kaldet Gammelholm, og indeholder fornemmelig de Bærksteder, der udføres til Krigsskibenes Udrustning. Den ligger paa denne Side af Havnen, og er ved en Kanal adskilt fra Staden. Indgangen er i Admiralitetsbyg-

bygningen ved Holmens Kirke, hvor der gaaer en Broe over Kanalen. Paa hiin Side af denne Kanal staaer et overmaade langt Magazin, hvori alle Slags Krigsredskaber blive forvarede. I Midten deraf er en Bygning, som indeholder Søetatens Arkiv, og en Modellsamling af Skibe og Maskiner, der er værd at see. Fremdeles er paa Gammelholm et anseeligt Huus, hvori Konstruktionskommissionen forsamles, og et matematisk-physisk Kollegium bliver holdt for Søofficererne, tilligemed en smuk Forraad af Instrumenter, Ankersmedien, et Huus, hvori Snedkere, Dreiere og Lavetmagere arbeide; et andet for Bødlere, Bildhuggere, Kompas- og Seglmagere; de over Holmen kommanderende Søofficereers Boliger, en Skole for Drengeskolen af Handværksstokken, Bærster for Pramme og andre smaa Fartøier, de kongelige Chalupper, den store Keberbane, med dertil hørende Magaziner. Derpaa kommer en Kanal; paa hiin Side af samme staaer et langt Huus, hvori Baadene til Krigsskibene ere, iligemaade Seglene; bedre hen blive Mastetræerne forfærdigede. Gammelholm har formodentlig tilforn været en Handelsplads for de bremiske Kjøbmænd, hvorfor man næsten indtil vore Tider kaldte den Bremerholm. Under Friderich II. Regiering blev den indrettet til Bærksteder for Flaaden. Dens nu værende fleste og vigtigste Bygninger ere opbyggede i Christian VI. Tid, et Par ere meget gamle, især

een, hvor fordum de saa kaldte Slaver vare, og een ved Enden af Keiberbanen imod Kongens Nytorv.

De øvrige til Flaaden hørende Pladse ligge i Havnen i en Række efter hinanden, og ere samlede ved Broer.

Den første er Christiansholm, hvor det i Christian VI. Tid opbyggede Sæterhuus staaer. Det er 2 smaa ved en Broe forenede Der. Paa den ene ligge Kanonerne; derpaa er ogsaa: Sæertillerieskolen, et Huus for de store Baade, og en Kran med en Muur omgivet. Paa den anden De staaer en stor og anseelig Bygning, hvori de smaa Geværer og øvrige Krigsredskaber giemmes i den bedste Orden. I Gaarden, som denne Bygning indslutter, ligge Kuglerne, uden for en Deel store Metalmørsere. Fra Gammelholm kan man paa ingen anden Maade komme til Christiansholm, end til Bands. Fra den anden Side ere 2 Veie til Toldboden, een over de følgende Holme og den Broe, der slutter Havnen, den anden paa Broen langs med Flaaden.

Paa den næstfølgende De staaer det lange for saa Nar siden opbyggede Taffelagehuus. Det er bygget paa samme Maade som Tøihuset, og i een Linie med samme, der falder godt i Linene. Her ere og Masterne og hvad dertil hører. Paa den følgende De ligge Ankere.

Den sidste er Nyholm, hvor Krigsskibene blive byggede. Den er indpælet under Christian V.,

og ligger ved Havnens Indgang paa hiin Side. Paa den ene Side er den ved en Kanal, hvorover der gaaer en Broe, skilt fra Bolden. Fra den anden Side gaaer en meget lang Broegang over Havnen til Toldboden. Paa Nyholm ere: to Bygninger, hvor Tegningerne og Modellerne til Krigsskibene blive giorte, en Skibsbygger-skole, hvor man seer en smuk Model til et Krigsskib, en Dampemaskine, hvori Plankerne til Skibene blive giorte krumme, Sæetatens Hovedvagt, bygget i Christian VI. Tid, en Bygning, hvori Provsten ved Sæetatens Kirke holder en Tale, naar et Krigsskib løber af Stabelen, Magaziner med allehaande Skibsredskaber, et Chaluppehuus, en Kran med en Muur omgivet, og Stabeler til Krigsskibe.

Foruden Holmene henhøre til Særetaten:

Dokken, hvor Krigsskibene blive reparerede, paa Christianshavn, bygget under Christian VI. (*). Den er ganske beklædt med Træ. Der ligger næsten altid et Krigsskib deri, som man altsaa tillige kan betragte. Derved er en Hestemølle, der pumper den under Dokkens Bund opvældende Kilde bort. I en anden Bygning seer man en Model

D. 4

af

(*) Bygmesteren af dette fortræffelige Værk var Kommandørkapitain Duhmreicher. I Christian V. Tid blev der anlagt en Dokke paa Gammelholm, men ikke fuldført. Paa samme Sted skal nu, om muligt, bygges en, og det endog af Steen.

af Dokken og dens Sluser, tiligemaade af bemeldte Mølle.

Søartilleriets Laboratorium i en Bastion paa hin Side af Amagerport.

Admiraliteets og Kommissariatskollegii Bygning ved Holmens Kirke er bygget 1704.

Søkadetakademiet ved Enden af den ny Stad. 50 Kadetter blive underholdte, og 100, der kaldes Volontærer, have blot fri Underviisning. Bygningen er stor, og opbygget 1704 til et Operahuus. 1720 var det Akademiet baade for Søe- og Landkadetterne. 1765 bleve Søkadetterne tagne derfra, men 1769 igien lagt dertil; og et af de 4 Palaiet paa Friderichsplads indrømmet Landkadetterne.

Proviandtgaarden, et stort Magazin bag Kancelliet. Det ligger ved en Kanal, og er bygget i Christian IV. Tid. Derfra faae Matroserne Rug, Kiød, Fless og Smør. Her bliver og for en Deel af Besætningen baget Brød (*).

Kirken og Søevæsenets Hospital forekommer under andre Rubriker.

De af 11 lange Gader bestaaende Matrosboliger, eller saa kaldte Nyboder, udgiøre ligesom en Bye for sig selv. De ere byggede regelrette under Christian IV., men kun een Etage høie; under Friderich V. ere nogle Rækker byggede dertil

2 Eta-

(*) Den øvrige Deel faaer det fra Bageriet i Kassestellet.

2 Etager høie, saa at de nu indeholde 1000 Vaaninger (*).

Ober- og Underofficeterne ved Søartilleristerne have deres Boliger paa Christianshavn ved Landartilleriets Laboratorium.

Paa alle de til Seevæsenet henbørende Pladse blive Vagterne besatte af Matroserne; deres Vagthuse-ere følgende: Officervagterne: paa Gammelholm, paa Christiansholm, paa Nyholm, ved Bommen; Underofficervagterne: i Nyboder, paa Broegangen langs med Flaaden, ved Laboratorium, ved Dokken.

Flaaden ligger i den nordlige Deel af Havnen, som den rummeligste. Den bestaaer af nogle og 40 Skibe. Langs med samme gaaer en smal 1500 Alen lang Flydebroe. Ved Nyholm ligger Bombardeergallioterne, Chebekkerne, Mudderprammene &c., iligemaade den zirlige kongelige Enstjagt (**). Saa længe der er ingen Eis i Søen, ligger bestandig en udrustet Fregat som Vagtskib nær ved Staden.

2) Landkrigsetatens Bygninger.

Generalitets- og Kommissariatskollegii Bygning, tæt ved Kanselliet. Den er bygget i Friderich IV. Tid.

D 5

Land-

(*) Der bliver nu en af de gamle Nækker bygget af ny, og det 2 Etager høi, hvilket formodentlig ogsaa efterhaanden skal skee med de Dvrige.

(**) Galeierne bygges i Norge ved Friderichsværn.

Landkadetakademiet, et af de 4 Palladser paa Friderichsplads, der ere opbyggede 1750. Der blive 70 unge Mennesker opdragne til Officerer, og underviisde saavel i Krigevidenskaben som andre tienlige Videnskaber. 50 af dem have alting frit, og 20 betale en maadelig Summa. Landkadetakademiet er stiftet 1712. De vare i Begyndelsen i det nu værende Reisenhuus, derefter var haade Land- og Søkadetterne der, hvor nu Søkadetterne ere; men 1768 bleve Landkadetterne forlagte til dette Sted, og den forhen fælleds Bygning allene indrømmet Søkadetterne.

Artilleriekadetternes Akademie bag ved det strax herefter omtalte Giethuus. Det er oprettet 1773. Nogle dertil hørende Bærelser ere i Løihuset. Kadetterne ere 18.

Det forrige Giethuus paa Kongens Nytorv. Det er opbygget 1671, blev forandret 1776 og Bærelser deri indrettet; dog er den store Dvæn bleven staaende, hvori Friderich v. Statue blev støbt. Paa en Sal bliver om Vinteren læst et Kollegium for Landofficererne. I en anden bliver om Søndagsten opført Concert.

Løihuset bag Slottet ved en Kanal. Det er en af de største Bygninger i Staden, opbygget i Christian IV. Tid. I den nederste hvælvede Etage staaer Feldtartilleriet med alt sit Tilbehør. Derved er ogsaa 2 store Kanoner og en Mørser, der ere støbte og forgyldte i Venedig i Kong Friderich

derich IV. Nærværelse, en stor Kanon med det oldenborgske Stammetræe (*), og en umaadelig stor Bismar. Oven over ere Haandgeværene opstillede i en 300 Alen lang Sal i en jærlig Orden, med de erobrede Faner ic., hvorved der ogsaa findes gamle og besynderlige Skydegeværer; denne Sal er den største i Staden. Deroven over blive gienite adskillige Redskaber, ogsaa gamle Vaaben. I Leihusets Gaard ligger det svære Skjts og Kuglerne; iblandt hiint er en gammel 23 Fod lang Metalkanon, og en 400 Pund vægtig Jernmørser. I den underste Etage af Bygningen, hvori det kongelige Bibliothek og Konstkammer ere, ligger Pontons. Paa et andet Sted finder man mange Slags besynderlige Opfindelser af Skjts. Ved Leihuset er ogsaa forbemeldte Artilleriekadetskole, tilligemed et Artilleriebibliothek.

Artilleriets Laboratorium paa Christianshavn, en meget lang Bygning.

Besætningens Exersereplads ved Østerport, ellers Grønland kaldet. Artilleriets Exersereplads er paa Amager.

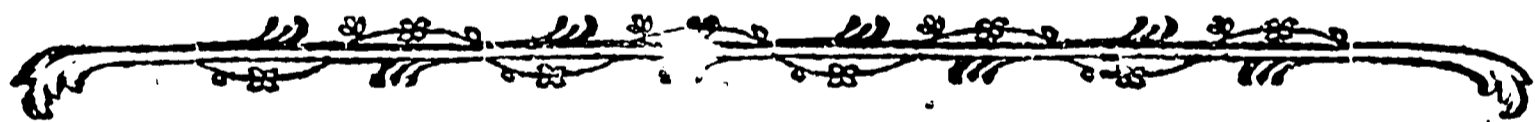
Hovedvagten paa Kongens Nytorv, opbygget under Friderich IV. Oberofficeerhvagter ere ogsaa: ved Toldboden eller Havnens Indgang, ved Enden af Bolden paa hiin Side Havnen, paa Rosenborg, paa Leihuset, foruden dem ved Portene.

(*). Ligesaa dan en hertil henhørende ligger paa Rastelsvolden.

tene. Underofficersbygter: (foruden dem uden for Portene) bag Børsen, i Stokhuset, ved Langebros broe paa denne og paa hiin Side, ved Udgangen til Tommerpladsene, paa hiin Side af Amagerport, ved Enden af Bolden paa Amagersiden eller ved Quirrus, paa Artilleriets Laboratorium.

Krudttaarne staae der: et ved Østerport (*), 3 imellem Langebros og Amagerport, 4 til Søvesenet hørende paa hiin Side af Amagerport, der ere forsynede med Lynildsaftedere, 3 i Kastelet. Men der ere nu uden for Staden paa Amager Krudttaarne byggede. For Havnens Indgang staaer midt i Søen et Krudttaarn, hvori Skibene udlosse deres Krudt, førend de nærme sig til Havnen.

Garnisonskirken, Krigshospitalet, den militære Klædefabrik og Garnisonsfængslet blive andre Steder talte om; om Kastelet sees Pag. 4.

Siette Afdeling.

Bygninger og Anstalter, der angaae
Konsterne og Videnskaberne.

Universitetet, i Almindelighed kaldet Studiegaarden, ved Frue Kirke. Dertil hører 1) en Bygning, der indeholder Høresalene, tilligemed
Ana-

(*) Nær ved dette stod endnu et i Bastionen, der 1779 d. 31. Martii fløi i Luften med 500 Centsner Krudt.

Anatomiekammeret. 2) En ældgammel i den store Gudebrand 1728 skaaet Bygning, hvor Professorerne samles, naar det saa kaldte Konsistorium holdes, og Examen skeer, hvor ogsaa Arkivet og Carcer er. - 3) Et langt Huus paa Nørregade, hvori Kommunitetsalen og Akademiets Naturaliesamling er, hvorom neden for. -

Kjøbenhavns Universitet er stiftet 1478, efter Reformationen 1539 paa ny indrettet, og 1732 efter den store Brand atter forbedret. Det er for Danmark og Norge. De aarlig indskrevne Studenteres Antal pleier at beløbe sig til henimod 200; Indskrivelsen skeer i September. Der ere 22 Professorer (*), hvoraf de 12 have frie Boliger. Rektor Magnifikus vexler hvert Aar om, og bliver indsat Torsdagen efter Pindseugen. Paa følgende Dage holdes Faler paa Universitetet: paa Kongens Fødselsdag, paa Reformationsfesten eller

Alle.

(*) De nu værende ere: I Theologien: Valle, Jansen, Horneman; Biskopen over Sædlands Stift er ogsaa altid en Professor Theologie, men lader en Vikarius læse for sig. I det juridiske Fakultet ere: Anker, Stampe, Obelisk, Hübner, Colbjørnsen. I det medicinske: Krahenstein, tilslige Professor i Experimentalphysiken, Rottbøll, og saa i Botaniken, Sætorf i Jordemoderkonsten, Callisen i Chirurgien, Tode, Bang. Kall, den ældre, i Historien, Rübriah i Philosophien, Bugge i Astronomien, Geus i Mathematiken, Brunniche i Naturhistorien, Baden i Betsalenheden, Kall, den yngre, i de østerlandste Sprog, Sahl i det grædske Sprog.

Allehelgensdag, ved Rektoratets Omfiskelse, og ved Indskrivelsen.

De Studerende have 3 offentlige Examina at igiennemgaae; den første ved Indskrivelsen, der angaaer det, der bliver lært i Skolen, nemlig Sprog, Theologie, Historie, Geographie og Sphærika; derefter den saa kaldte philosophiske, i Philosophie, Physik og Mathematik; og endelig den Tredie i een af de trende Hovedvidenskaber. Ved hver Examen ere 3 Karakterer, hvoraf den der examineres faaer en, eftersom han har staaet sig bedre eller slettere. Der er og for nogle Aar siden anordnet en philologisk Examen, som de maae udstaae, der engang ville søge større akademiske Stipendier, og de, som ville beholde et Stipendium nogensteds i 5 Aar; ellers kan man kun nyde dem i 3 Aar, ligesom heller ingen, uden at udstaae denne Examen, kan erholde noget Skoleensbede; Theologerne maae holde en Prøve eller saa kaldet Dimisprædiken.

Der ere betydelige Stipendier ved Universitetet, der udgiøre en Kapital af meer end 450000 Rdlr. De vigtigste ere det saa kaldte Kommunitet eller Klosteret, og de 4 Kollegier.

I det kongelige Kollegio, Regentens kaldet, ere nu 100 Studenter. Deres Indkomster ere først, at de bære civile Personer for Betaling

til Graven (*). For det andet have de, i Følge den ny Forordning, tillige Kommunitetets kongelige Stipendium. Den sidste bestaaer deri, at et Antal Studenter i forbenævnte Universitetsbygning om Formiddagen fra 11 til 12, under Anførsel af deres Dekanus, øve sig saavel i de lærde Sprog som i Videnskaberne; og enhver Alumnus faaer ugentlig 4 Mark (**), en Dekanus 100 Rdlr. aarlig. Der ere nu 157, hvoraf 100, som meldt, ogsaa have Regentsens Stipendium. De ere fordeelte ved 12 Borde, og ved hvert Bord en Dekanus; disse Dekani ere tillige Inspektører over Regentsen. Den almindelige Opsynsmand over Kommunitetet og Regentsen kaldes Provst, og Oberopsigten have Professorerne i Theologien, der udvælge saavel Dekanos som Provsten. Alumni blive indlagde paa Regentsen, og udvalgte til Klosteret verelviis saavel af Professorerne i Theologien som Provsten ved Kommunitetet. Regentsen er stiftet af Christian IV., og Kommunitetet af Friderich II. Det sidste blev for 5 Aar siden paa ny indrettet, og en bestandig Kommission for dets Skyld anordnet, der bestaaer af Biskopen, Statssekretæren,

en

(*) Dette Privilegium have de siden sidste Pest 1711. Forretningen er ikke meget ubisommelig, da de fleste Liig siges til Kirkegaarden. Paugene kuae selv begrave deres Døde, men maae aarlig betale noget vist til Regentsen.

(**) Efter den ny Indretning skal de i Fremtiden have 1 Rdlr. ugentlig.

en af Medlemmerne i Kanselliekollegio, og 3 Professorer.

Foruden Regentsen ere der endnu 3 Kollegier, ethvert for 16 Studenter.

Det ene er imod Enden af forrige Aarhundrede stiftet af Doktor Ole Borch, og kaldes i Almindelighed Borches Kollegium. Stifteren kaldte det det Mediciske, af Hviagtelse for Familien Medices i Florens. Studenterne i dette Kollegio have hver aarlig 60 Rdlr.

Det andet Kollegium er i Begyndelsen af dette Aarhundrede stiftet af Statsraad Elers, har og derfor sit Navn af Stifteren, med 40 Rdlr. aarlig Indkomst. De medicinske Studenter have det Fortrin, at forblive der saa længe, som de selv ville; da man ellers, som meldt, ikke kan nyde de akademiske Stipendier længere end i 5 Aar.

Det tredie, Valkendorffs Kollegium, er stiftet ved Enden af det 16. Aarhundrede af Rigets Hovmester Valkendorff. Den aarlige Indkomst er 36 Rdlr.

I ethvert Kollegio er et Bibliothek, og et Auditorium, hvori Disputationer holdes; Regentsens Auditorium var forhen en Kirke. Regentsen, Borchens og Elersens Kollegium ligge i samme Gade, hvor Universitetet er, nemlig i store Kanselistrædet, og Valkendorffs Kollegium i St. Pedersstræde. Alle 4 ere nye opbyggede efter Branden, ligesom og Universitetet.

Den til Universitetet hørende botaniske Hauge bag Charlottenborgslot, hvor man finder en Mængde udenlandske Bøxer. Den blev anlagt 1753 ved Toldboden, og 1778 paa nærværende Sted; den er meget godt indrettet. Der er og en smuk Samling af botaniske Bøger.

Den latinske Skole ved Frue Kirke er siden Branden af ny opbygget. Den har henimod 100 Disciple, og 6 Lektier. Lærerne ere Rektor, Konrektor og 5 Kolleger eller Hørere; de have alle sammen i Skolebygningen frie Bærelser. Der er og en Kantor derved, der bestyrer Kirkemusiken. Disciplene ere lutter saadanne, der ville studere. De blive, naar de gaae alle Lektier igiennem, 7 i det høieste 8 Aar i Skolen. De have ikke allene fri Underviisning, men og sorte Klæder, og noget Betndeligt i Penge (*), men hvoraf de først faae den største Deel, naar de ere blevne Studenter. Disciplene synges saavel ved Gudstienesten som ved Bryllupper og Begravelser i Frue, Nikolai, Helliggeistes og runde Kirke; dog udvælges de Disciple, som have Talent til Musikken, blive underviisde deri af Skolens Kantor, og da blive brugde især ved Huuspopulationer og Kirkemusik. Holmens saavel som Garnisons og Petri Kirke har sine egne Skoledisciple, der forrette alle vegne, hvor der skal være Sang. Examen, i Henseende til Dis-

E

disciplenes

(*) Samme Bestaaffenhed har det med alle de latinske Skoler i Dannemark. For nogle Aar siden er deres indvortes Forfatning paa ny indrettet.

sciøplenes Fremgang i Skolen, holdes i Begyndelsen af Julio, da Forskyttelsen af den ene i den anden Lektie skeer; i Mesterlektionen eller den øverste Lektie sidde Disciplene sædvanlig i 3 Aar. Nu har Skolen og et Skolebibliothek, der aarlig formeres; og ere de, som have gaaet i Kiøbenhavns Skole, og siden blive forfremmede til offentlige Embeder, indbudne, at kontribuere efter Formue til Skolebibliothekets Formerelse saavel her, som i de andre Kiøbstæder, ved Gaver af Bøger ic.

Det astronomiske Observatorium paa Rundetaarn (*). Det er nyt opbygget 1778 paa kongelig Bekostning, og forsynet med nye Instrumenter (**). Det bestaaer af en ottekantet Sal, hvortil et mindre Kammer er bygget imod Østen og Vesten. Vinduerne i Salen ere saa høie, at man igiennem en 10 Fods Kikkert beqvemmelig kan betragte Solen, Maanen og Planeterne i alle Høider, hvor en Bedækelse eller Formørkelse er mulig. Saavel i Hovedværrelset som begge Sideværrelserne er Muur og Tag igiennemskaaet i Meridianen, og de Slaader, som ere over Nabning,

(*) Dette Taarn er beskrevet oven for Pag. 27.

(**) Begge Dele har den nu værende Professor Astronomiæ, Hr. Bugge, en ligesaa grundig Mathematikus som flittig Observator, indrettet, som ogsaa har meddeelt ovenmeldte Esterretning. De forrige tildeels i Horrebowii operibus beskrevne Instrumenter ere førte til Island til det ved Bessstad paa kongelig Bekostning anlagde Observatorium.

gen, kunne magelig ved Ruller indensfra lukkes op og i. Instrumenterne ere følgende: I Hovedværrelset er en Muurqvadrant, en Sektor, og et astronomisk Uhr. Muurqvadranten er af de 6 Fods Radius. Den har en dobbelt Inddeling i 90 og 96 Grader, hvoraf den ene bestyrker den anden. Paa Kanden kan man med Nonius tage 5 Sekunder, og Inddelingerne ere faldne saa lykkelige ud, at Forskiellen imellem begge aldrig gaaer over 5 til 7 Sekunder. Paa Qvadranten er en prægtig achromatisk Tubus paa $6\frac{1}{2}$ Fod. Tyngden af det hele paa en Muur af Marmor befæstede Instrument er 640 Pund. Tyngden af Tubus med sit Tilbehør er 28 Pund, og balanceres af en Blyevægt; saa at denne tunge Tubus i alle Stillinger af sig selv ligger stille. For at forhindre Tappens Trykning og Riven i Middelpunkten, ere der tvende Stænger anbragde, en fast og en bevægelig, der bære Tubi hele Tyngde i alle sine Stillinger; en Indretning, der er mere enkelt og sikker, end den, som man finder i de engelske Observatorier. Denne Muurqvadrant har i øvrigt fremfor alle andre bekendte den Fordeel, at den er forfærdiget paa Stedet, og altsaa ikke har fundet forandres ved Transporten. Den astronomiske Sektor, af en 12 Fods Radius, indeholder i Buen paa hver Side fra Nul eller fra Midten af 7 Grader, og er saaledes iuddeelt, at man formedelsi den noniske Inddeling kan tage 2 Sekunder derpaa. Paa en Arel af

Mahontræ af behørig Længde og 5 Tommers Bredde er Pladen og Tappen af Middelpunkten orientil, men Messingbuen nedentil. Axelen lader sig dreie rundt om formedelst to Staaltapper, hvoraf den øverste gaaer i et Kors i Meridianaabningen, den underste i et Messingunderlag, der er støbt ind i en Steen paa Gulvet. Underlaget lader sig dreie med Skrueer til hvilken Side man vil, indtil Axelen formedelst en fin Blyevægt findes vertikal paa alle Sider. Man ser let, at Stjernernes Zenitdistancer lade sig observere, naar den inddeelte Cirkelbue gaaer baade imod Østen og Vesten. Det astronomiske Uhr er forfærdiget her i Staden af Jansen. Det har en Korrektionsperpendikul, og har nu i et Aarstid gaaet ligesaa rigtigt, som det herefter omtalte Engelske. I Sideværelset i Vesten er en Middagstubus eller et Transitinstrument. Det hviler paa 2 Marmor- 8 Fod høie Piller, Axelen er 5 Fod lang, og den achromatiske Tubus 6 Fod. Tapperne paa Axelen ere af Klokkemetal, og ligge i Pander, hvoraf den ene kan skrues i Beiret, den anden til Siderne. For at stille Axelen horizontal bruges en Vandvægt, hvis Luftblære er 5 Tommer lang. Naar Instrumentet engang er injusteret og stillet i Meridianen, bliver dets Stillings Uforanderlighed prøvet ved Mærketegn af Meridianen tagne i Syden og Norden; det Sydlige er paa Almager, det Nordlige ved Mariendal, $\frac{3}{4}$ Mile fra Observatorio. Paa en af

af de Willer, der bære dette Instrument, hænger et engelsk astronomisk Uhr med en Korrektionssperspendikul, af Mudge og Dutton, hvis Gang er saa akkurat, at det i en heel Maaned ikke viger 2 Sekunder af fra Stiernetiden. I det østlige Sidsværelse er en astronomisk Cirkel af en 4 Fods Radius, der i alle 4 Kvadranter er deelt i 90 og 96 Grader, saa at man ved Nonius med megen Nished kan tage 10 Sekunder. Den horizontale Diameter bliver stillet ved et bagtil værende Perspektiv med en Vandvægt, ligesom og Instrumentets Flade bliver stillet vertikal formedelst en Vandvægt, der er sat lodret. Stativet ligner det paa den engelske Kvadrant, ikkun at det er større og stærkere. Dette fortræffelige Instrument overgaaer de sædvanlige 3 Fods bevægelige Kvadranter, formedelst Verifikationens Lethed og Nished, Inddelingens Stadfæstelse ved en firedobbelt, og Bequemmeligheden ved Observationerne; man finder ikke paa noget andet Observatorio en heel Cirkel af saadan Størrelse. Det i dette Værelse hængende franske Uhr er af Paute, men langt fra ikke saa tilforladeligt, som det forbenævnte danske og engelske. Foruden bemeldte Instrumenter findes der endnu: 1) En bevægelig Kvadrant af en 3 Fods Radius, indrettet som de engelske Kvadranter. 2) En bevægelig Kvadrant, hvis Radius holder 3 franske Fod, af Langlois i Paris. 3) 2 achromatiske Tubi med Objektivmikrometret, af Dollond. 4) Et 2 Fods Speil-

teleskop med et Objektivmikrometer, af Passamant. 5) To 5 Fods Tubi med Traadmikrometre. 6) En Mattubus eller Kometesøger, af Dollond. 7) En Maskine, der viser Planeternes Løb, og 8) en anden, der viser Jupiters Maaners Løb, begge af Romers Opfindelse. De vigtigste Instrumenter, nemlig Muurqvadranten, Sektor, Transitinstrumentet, den astronomiske Cirkel, og den 3 Fods bevægelige Qvadrant har den her værende Instrumentmager Ahl forfærdiget, der ikke giver nogen Rester efter i Europa (undtagen maaskee tvende af de største i Engelland).

Paa Gammelholm er en Forraad af gode matematiske og physiske Instrumenter til Brug ved Forelæsningerne for Søofficererne. Udskillige deraf have tilforn været i Konstkammeret, saasom en bevægelig Himmelfugle med Jordkuglen inden i, en Maskine i Henseende til Planeternes Løb, og en om Formørkelserne, begge af Romer, et stort Brændespeil &c.

Maler-, Bildhugger- og Bygningsskademiet paa Charlottenborgslot. Denne Konsternes Skole er stiftet 1754 (*). Det har 8 Professorer og 4 Informatorer. En af Professorerne er tillige Direktør ved Akademiet, hvilket Embede han sædvanlig beklæder i 2 Aar. Saavel Professorerne som Informatorerne have næsten alle frie Boe-

(*) Der var vel allerede nogle Aar tilforn saadan en Anstalt, men ikke i den udfordrende Fuldkommenhed.

Boepæle ved Akademiet, som ogsaa nogle af de akademiske Medlemmer. De sidste ere ligeledes Kunstnere, for den største Deel af Akademiets egne Skolarer; af dem blive Professorerne ved indfaldende Vakancer udvalgte af Akademiet selv. Til Voresmedlemmer antager det saavel Elskere og Kiendere af Konsterne, som Kunstnere selv. Hans Kongelige Høihed Arveprinds Fridetich er dets Præsident. Akademiets Klasser ere følgende: To Modelskoler, den ene efter Levende, den anden efter Gipsmodeller; to Tegneskoler, en i Begyndelsesgrundene af Tegningen, den anden i hele Figurer; en af 2 Klasser bestaaende Bygningskole; en Ornamentkole. I Modelskolen undervises vorelviss Professorerne, der ere Malere, Bildhuggere eller Kobberstikkere; i de andre Skoler Insformatorerne; af de øvrige Professorer gives Underviisning i Maalekonsten, Anatomie, Bygningskonsten, Perspektiv, Mythologie og Historie. Klasserne ere hver Eftermiddag aabne fra 5 til 7, og kunne frit besøges af alle og enhver saa mange som Rummet tillader. Skolarernes Antal er omtrent 500. Hvert Fierdingaar blive for Tegninger efter den levende Model, for at pouffere, og for Ridsninger til Bygningskonsten henhørende, for hvert 2 Sølvpriismynter, en større og en mindre, udsatte; men hvert andet Aar i Maler-, Bildhugger-, Bygnings- og Kobberstikkerkonsten for hvert 2 Guldmünter, en større og en mindre. Priserne blive

den 31. Martii, som er Akademiets Stifters, Kong Friderich v Fødselsdag, uddede af dets Præsæs. Af Prøvestykkerne til Guldpremierne blive de, som Akademiet kiender værdige dertil, offentlig fremsatte til Beskuelse i Augusti Maaned, i hvilken Tid det hele Akademie staaer aabent for enhver. To af dem, der have vundet den store Guldmedallie, og maae være indfødte, nyde i 6 Aar et Reifestipendium af 400 Rdlr. aarlig, og kunne ved deres Hiemskomst vente, at blive optagne iblandt de akademiske Medlemmer. Mesterstykkerne i de med Tegnekunsten bestægtede Haandværker og Lauge blive opgivne og bedømte af Akademiet. Dets store Sal er prydet med adskillige tildeels antique Statuer og andre Konstsager; i Klassestuerne seer man de Stykker, der have vundet Guldpræmierne, i Forsamlings salen Medlemmernes Untagelsesstykker, i Bibliotheket Professorernes og Medlemmernes Skilderier (*).

Det chirurgiske Auditorium paa Kiøbmærggade, stiftet 1736. Der holder Direktøren i Chi-

(*) De nu her værende fortræffelige Kunstnere ere: Juul og Lorenzen, Portrætmalere. Mandelberg, Abildgaard, Nyde, Historiemalere. Brynniche, Fuchs, Portræt- og Historiemalere. Lund, Landskabsmaler. Bruun, Theatermaler. Høier, Müller, Miniaturmalere. Frue Bærens, Blomstermalerinde. Wiedewelt, Weidenhaupt, Stanley, Dajon, Bildhuggere. Preisler, Cleve, Clemens, Haas, Bradt, Friderich, Kobberstikkere. Udzer, Bauer, Medailørs. Aaron Jakobsen, Signetstikker. Spengler, Konstdreier.

Chirurgien, uden Betaling, chirurgiske og anatomiske Forelæsninger; og ingen kan faae en chirurgisk Betiening, der ikke er examineret af ham (*). Fire af dem, der her have studeret, og blive erkiendte særdeles dygtige, nyde indtil anden Befordring en kongelig Pension, og kaldes Reservechirurger. Her er og en seerwaardig Forraad af anatomiske Præparater, tilligemed en chirurgisk Bog- og Instrumentsamling.

Den kongelige Veterinairskole paa Christianshavn nær ved den danske Kirke, oprettet 1773. Professoren derved (nu Stadsphysikus Abildgaard) holder offentlige Forelæsninger om Huusholdingskreaturenes, især Hestenes, Beskaffenhed, Sygdomme og Kur. For det andet blive unge Folk her opdragne til Hestesmede, der forstaa Hestekur, hvoraf der ere 18, der holdes deels af Rytterregimenterne, deels af Landgods-eierne. De have i Skolen fri Underviisning, Bøllig, Barme og Lys. For det tredie blive Heste beslagne, og syge Heste antagne til Kur; hvorfor betales daglig 12 Skill., dog foruden Foder; af saadanne syge Heste pleier der aarlig at komme halvandet Hundrede ind. Ingen Smed tør besfatte sig med at beslaae eller med Hestekurer, der ikke i Forveien er examineret i Veterinairskolen.

§ 5

Lærde

(*) Armeens og Flaadens Bndlæger blive ogsaa examinerede af de medicinske Professorer ved Universitetet, og have Frihed at praktisere ligesaavel som Doctores.

Lærde Selskaber.

Videnskabernes Selskab. Det er oprettet 1742 med kongelig Approbation, og fornyet 1776. Af dets forrige Skrifter ere 12, og af de nye en Deel trykte i det danske Sprog. Det bestemmer ogsaa de Priismaterier, der aarlig blive opgivne paa kongelig Beføstning i Mathematiken, Naturvidenskabene og Historien, og tilkiender Priserne; i enhver Videnskab er en Guldpræmie paa 100 Rdlr. udsat. Desuden bestyrer det, efter kongelig Befaling, den geographiske Landmaaling af Danmark, og Udgaven af de derefter forfærdigede Landkort. Det forsamler sig paa Palaiet.

De skionne Videnskaber's Selskab er oprettet 1759 med kongelig Understøttelse. Af samme blive anseelige Priser udsatte og tildømte for Originaler i Digtekunsten, Belsalenheden og Moralen. De af Selskabet approberede Priisskrifter blive trykte.

Et poetiskt Selskab, der kaldes det Norske. Det uddeler iblandt sine Medlemmer Priser for danske Digter. Dets første Samling er udkommen 1775.

Et saa kaldet Literaturselskab har 1777 udgivet den første og 1781 den anden Samling af dets Digter, men er nu ophævet.

Det juridiske Selskab, oprettet 1766. Det har et godt Antal Medlemmer, der øve sig i den
 praef-

praktiske Lovkyndighed, i hvilken Henseende alle Slags Processer blive forestillede.

Det medicinske Selskab. Det er oprettet 1772, og bestaaer af de fleste her værende Doktorer, nogle Provincialphysici ere korresponderende, og adskillige berømte fremmede Læger Uresmedlemmer. Deres Afhandlinger komme ud i det latinske Sprog. Unge Lærde, der lægge sig efter Medicinen, blive ogsaa indladede i deres Forsamlinger, hvis Opsatser Selskabet bedømmer.

Det chirurgiske Selskab er stiftet 1771 af Professor Lode. Dets Medlemmer ere unge Bundslæger, der ugentlig engang holde medicinskirurgiske Disputationer i det danske eller tyske Sprog. Der blive og Priismaterier opgivne; og Selskabet har anlagt et medicinskirurgisk Bibliothek.

Det theologiske Selskab, stiftet 1777 af Professor og Hofpræst Balle. Dets ordentlige Medlemmer ere duelige Kandidater, og øve sig i at prædike. Der er nogle Samlinger af deres Prædikener trykte i det danske Sprog.

Et kongeligt dansk genealogiskt og heraldiskt Selskab har forenet sig 1777, og er nu i Begreb med at udgive en Lexikon over adelige Familier i Dannemark, Norge og Hertugdømmene, hvoraf de tvende første Hæfter ere udkomne.

Det islandiske Literaturselskab er opkommet 1779. Dets Diemerke er, at udbrede nyttige Kundskaber i Island, hvor der endnu er alt for
stor

stor Mangel derpaa. Dets nærværende Forstander er Konferensraad Erichsen, i hvis Hus det og samles. Af dets Afhandlinger ere to Stykker trykte i det islandske Sprog.

Selskabet til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring, oprettet 1744, hvis Skrifter udkom under den Titel: Det danske Magazin, bliver nu fornyet. Det har sin Samling af Dokumenter paa Palaiet.

Landhuusholdingselskabet (*). Det opkom 1768 ved nogle Personer, der forenede sig med hinanden, ved et Sammenstød af 10 eller 20 Rdlr. aarlig at bringe en vis Summa sammen, for deraf ved Belønninger at opmuntre til fortrinlig Flid i Agerdyrkningen og Konstflid i alle Slags Haandværker, og at forskaffe sig skrivellige Forslag og Forskrifter til dets Forbedring ved udsatte Præmier. De bidragende Medlemmer ere adspredte i alle Provindserne, og have siden den Tid bestandig formeret sig; i Aaret 1780 vare de, der indskjøde 20 Rdlr., 31, og de, som indskjøde 10 Rdlr., 327; herved erholdt altsaa Selskabet for det Aar en Summa af omtrent 4000 Rdlr., som det kunde anvende til Præmier, og til at bestride de Omkostninger, som Forretningernes Bestyrelse nødvendig fører med sig. Belønningernes Summa beløb

(*) En historisk Efterretning om dette prisværdige Selskab staaer i Schlegels Sammlungen zur dänischen Geschichte.

beløb sig og virkelig i det Aar til meer end 3500 Rdlr.; denne Udgiøt og en endnu større er Selskabet i Stand til at giøre, da Kongen strax i Begyndelsen ved dets Opretning har skienket det 3000 Rdlr. til at begynde en staaende Fond med, giver aarlig 400 Rdlr. dertil, og siden Begyndelsen af Aaret 1781 ydermere har bestemt 1000 Rdlr. aarlig dertil; og Dronningen, Arveprindsen og Kronprindsen, der er Selskabets Patron, bidrage noget betydeligt dertil. De Præmier og Belønninger, som Selskabet uddeler, ere deels Medallier, deels rede Penge. Til Medallierne ere 3 Stempler, og de beløbe sig i Guld, den første 100 Rdlr., den anden 50 Rdlr., den tredie 25 Rdlr.; men de blive og udprægede i Sølv, og da anslaaer Selskabet den første til 20, den anden til 10, og den tredie til 5 Rdlr., omendskjønt det ikke vel gaaer an, at udmynnte dem i Sølv af denne Gehalt. Men dette falder ikke ubequemt, da en Priismedallie har endnu en anden Værdie, end dens Gehalt, og da enhver, der tilkiendes en af de 6 Medallier, har Frihed til at forlange Summen i rede Penge, som Medallien er anslagen til. Selskabet udgiver ved ethvert Aars Begyndelse en Fortegnelse af theoretiske og praktiske Priismaterier, hvorved det bekendtgjør Publikum, hvilke Slags Skrifter og Arbejder det fornemmelig ønsker at kunde belønne. Men det antager desuden alle de Opgaver, der skikke sig til dets Hensigter, og enhver Anmeldelse af

af

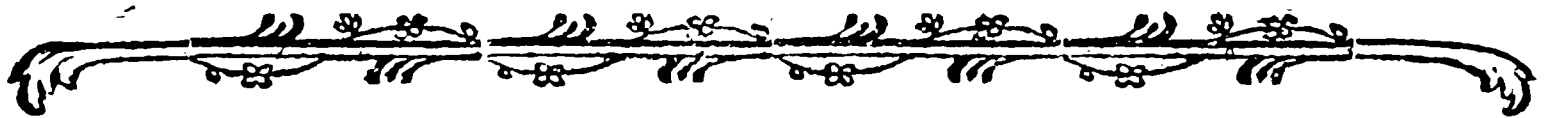

af vigtige Arbejder uden for dets Indbydelses Om-
 frede, og belønner Ophavsmanden efter Omstæn-
 dighedernes Beskaffenhed. Til at afgjøre, om et
 Skrivt eller Arbejde er værdigt til at faae Prisen,
 forsamler Selskabet sig hver Torsdageftermiddag,
 undtagen i Junii, Julii, Augusti og September
 Maaneder, i de Bærelser, som Kongen har ind-
 rømmet det paa Palaiet. For at vedligeholde Or-
 den i dets Foretagender, vælger det af sine Med-
 lemmer trende Præsidenter, en Sekretær, en Kas-
 serer, og 6 Kommissioner, hvoraf enhver bestaaer
 af 5 Kommissarier. Præsidenterne blive udvalgte
 paa 3 Aar, saa at en ny bliver valgt hvert Aar;
 Sekretæren og Kassereren beholde disse Embeder be-
 standig, og have allene Løn; til Kommissionens
 Medlemmer blive hvert Aar nye valgte. Hensigten
 med Kommissionerne er, næiere at overveie saa-
 danne Ting, der ikke omhyggelig nok kunne blive
 undersøgte i Forsamlingerne. Den første og anden
 har at bestille med Sager, der angaae Landhuus-
 holdingen og Fiskeriet i ferste Bunde; den tredje
 med Sager, der angaae det Mechaniske og Chy-
 miske i Henseende til Bergværksvæsenet, Fabrikker,
 Manufaktur, som og Konster og Haandværker;
 den fjerde med Sager, der høre til Handelen og
 Søefiskeriet; den femte med Sager, der angaae
 Selskabets Vedligeholdelse, og, om behøves, de
 i 1774 vedtagne Loves Formerelse; og endelig den
 siette besørger de Skrivters Udgate, som Selska-
 bet

bet har kronet eller belønnet. I Selskabets ugentlige Forsamlinger har en af Præsidenterne Forsædet og fører Ordet, hvori de hver i 2 Maaneder afveple. Han foredrager de indkomne Sager efter Ordenen i Dagbogen, som Sekretæren holder, og lader det Bæsentlige deraf oplæse ved Sekretæren, hvorpaa Selskabet enten strax dømmer deri eller giver det til en Kommission. Paa selvsamme Maade forelægger han Selskabet Kommissionernes Beretninger, og forhører, om det vil forandre noget deri, eller ganske stadfæste dem; Selskabets Beslutninger blive da ved Sekretæren indførte i Forsamlingsprotokollen. Til denne Hovedforretning, nemlig at bedømme de indløbne Priisskrivter og indberettede Priisarbejder, udfordres 5 til 6 Maaneder, hvorpaa Selskabet sædvanlig i Martii Maaned holder en høitidelig Forsamling, hvori Kronprindsen præsiderer, og hvori alle det afvigte Arbeidsaar igiennem tilkiendte Premier og Belønningær blive bekiendtgjorte og udliveredede til dem, som have erhvervet dem. De af dem, der faae Premier, som ere tilstede, nyde den Lykke, at imodtage dem af Kronprindsens Haand. I de øvrige tvende Maaneder, hvori Selskabet endnu forsamler sig, har det at bestille med at udarbejde Fortegnelsen paa Priismaterierne. Foruden de ugentlige Forsamlinger, til at bestride Forretningærne, holder Selskabet endnu hvert Fierdingaar en Forsamling, hvori det blot raadslaaer over sine egne Anliggender.

De Afhandlinger, som det har kronet eller belønnet, blive udgivne hæfteviis; men naar der ere nogle iblandt, som sigte til den almindelige Mands besynderlige Underretning, blive de for sig selv trykte, sædvanlig i Opplage til 3000 Exemplarer, og uden Betaling uddelede. Man seer, at dette Selskab er ganske forskjelligt fra andre oekonomiske Selskaber, der mestendeels ere dannede efter Videnskaberne Akademier.

Syvende Afdeling.

Biblioteker.

Det kongelige Bibliotek i den midterste Etage af en stor Bygning ved Slottet, hvori og det kongelige Konstkammer er. Det er anlagt af Kong Friderich III. Salen, hvori det staaer, er 100 Alen lang, Gulvet belagt med Marmorstene, og giver en femdobbel Gienlyd; til de øverste Rader af Bøger kommer man op paa et Gallerie, der bæres af 66 Støtter. Bygningen er nu forlænget ind til Tøihuset, og en anden mindre Bogsal indrettet, der er i en Linie med den store. Over denne sidste er endnu den tredie, der indeholder blot nordiske Sager. Biblioteket udgjør henimod 100,000 Bind. Iblandt de trykte Bøger findes mange rare, for Ex. gamle tydske Bibler deels paa Pergament

gament med malede Billeder, de første Udgaver af latinske Auctorer ic.; iblandt andre og en indskrift i Kiøbenhavn 1578 i liden Folio trykt Bog om Krigskonsten med malede Kobberstykker; og Kong Christian IV. hoskrevne Anmerkninger, Forfatteren heed Arentsehe. Iblandt Haandskrivterne ere mange af Incho Brahe, Codex Flateiensis, der handle om den norske Historie ic.; iligemaade en Mængde Arabiske, som det paa kongelig Beskostning til Osterlandene reisde Selskab har indsendt, deriblandt ere nogle særdeles rare med kufiske Bogstaver, iligemaade skrevne hebraiske Bibler, der holdes for overmaade gamle. Iblandt Kobberstykkerne og Tegningerne viser man en stor Samling af Dürer, tillige ogsaa nogle Bind med smukke malede Blomster og Frugter paa Pergament. Dette Bibliothek skal nu bringes i en fuldkommen Orden, og da aabnes til almindelig Nytte.

Det kongelige Haandbibliothek er i den underste Mezzaninetage paa Slottet. Det opfylder 4 store Bærelser, hvoraf eet blot indeholder de historiske Bøger. Saavel i dette Fag, som af Mathematiken og Naturhistorien, findes der mange kostbare Bøger, ogsaa en stærk Samling af smukke Kobberstykker.

Universitetsbibliotheket staaer over Triinitatiskirke, og Indgangen dertil er i Rundetaarn. Det er paa ny anlagt efter den store Brand 1728, og allerede imod 40000 Bind stærkt; der bliver

aarlig kiste for 600 Rdlr. til. Det indeholder, overensstemmende med dets Hensigt, fornemmelig brugbare Bøger. Der findes og en Mængde mærkværdige Haandskrivter, især islandske, som Arnas Magnæus har skienket dertil, og testamenteret 13000 Rdlr. til deres Trykning (*); ilige maade J. A. Fabricii Haandskrivter, og kollationerede Udgaver af de klassiske Antorer. For kort Tid siden er dette Bibliothek nyt indrettet. Det staaer aabent om Formiddagen fra 8 til 10, og om Eftermiddagen fra 2 til 4, Fredagen undtagen, og om Onsdagen ikkun om Formiddagen.

Af andre offentlige Bogsamlinger ere der:

En Samling af botaniske Bøger ved den botaniske Hauge paa Charlottenborg.

En til Naturhistorien, ved den akademiske Naturaliesamling.

En historiskgeographisk, ved det udenlandske Departement i Kanselliet.

Et Artilleriebibliothek paa Tøihuset.

Et chirurgisk anatomisk paa den chirurgiske Læresal.

De akademiske Kollegiers Bibliotheker, nemlig Regentsens, Borches, Elersens og Walendorffs. Det sidste brændte ikke i den store Ilddebrand.

Den

(*) Udgaven af disse Haandskrivter skeer under Opsigt af en Kommission.

Den Samling, der tilhører Selskabet til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring, mestendels skrevne Dokumenter er nu paa Palaiet.

Iblandt private Bibliotheker udmerker Grev Thotts sig, baade i Henseende til Mængden og Kostbarheden, fremfor alle andre, og har neppe sin Lige i Henseende til gamle og rare saavel trykte Bøger som Haandskrivter. Det indeholder over 100,000 Bind.

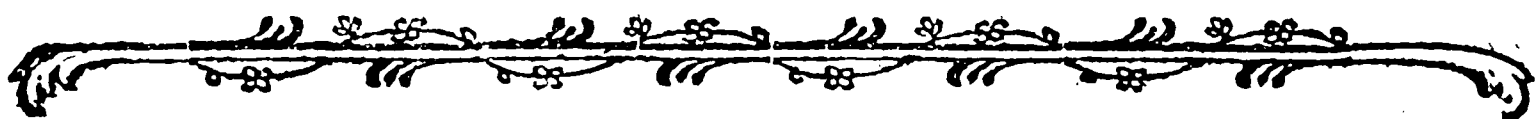
Næst Grev Thotts er Herr Kammerherre Suhms Bibliothek det største og vigtigste. Denne brave og lærde Mand udlaaner Bøger, der ere meget kostbare og nitide, af sit Bibliothek til bekiendte Studerende imod deres skriftlige Beviis, og lader det staae aabent fra 9 til 11 om Formiddagen til enhver's Tieneste.

Fremdeles ere betydelige: det grevelige Moltiske, det grevelige Bernstorffiske, Geheimeraad Stampes og Konferensraad Anchers af historiske og juridiske Bøger; Geheimeraad Luydorffs af philologiske; afdøde Geheimeraad Hielmstiernes af historiske, især en betydelig Samling af Fædernelandets Historie, og en fuldstændig Samling af alt, hvad der angaaer Fædernelandets Literatur, en Fortegnelse paa Geheimeraadens Bøger skal være under Pressen; Generalmajor Classens af matematiske og physiske; Justitsraad Uldals; Underbibliothekarii ved det kongel. Haandbibliothek, Hr. Wandals, fornemmelig af danske Bøger &c.

Pastor Lork har den stærkeste Bibelsamling i Verden, der indeholder 5000, og deriblandt de rareste Stykker. Han har 1779 udgivet den første Deel af sin Bibelgeschichte, der bliver fortsat.

Biskop Harboe besidder over 2500 i Reformationens Tid trykte Skrifter, hvorover Fortegnelsen er trykt.

Ottende Afdeling.

Naturalie- og Konstsamlinger.

Paa Rosenborgslot ere uforlignelige Kostbarheder af Guld og Edelstene, iligemaade det kongelige Myntkabinet, hvorom er meldt oven for P. 38, og om nogle paa Residenslottet værende Konstsager Pag. 35.

Det kongelige Konstammer (*) bliver beundret af alle, der see det, formedelst dets Rigdom paa Merkværdigheder af Natur og Konst. Dets Stifter var Kong Friderich III., dog er det først under Christian V. fuldkommen bragt i Stand, og af alle de efterfølgende Konger rigeligt blevet formeret;

(*) 1696 har Jakobæus ladet en Beskrivelse derover trykke i det latinske Sprog med Kobber i Folio, hvilken Joh. Laurenzen meget formeret igien har udgivet henimod Aaret 1710. Nærværende Efterretning har man den nu værende Konstammersforvalter, Hr. Spengler, at takke for.

meret; iblandt andre ere 1749 mange Skaarne og dreiede Stykker, der tilforn have været paa Rosenborg, og ligeledes 1754 det Bedste fra det forrige gottorffiske Konstkammer kommet dertil. Det har sin Plads i den tredie Etage af en stor Pag. 37 anført Bygning ved Slottet, hvor det i Aaret 1680 først er bleven opstillet. Man finder her mangfoldige Slags seeværdige Ting samlede. Naturalier, Konststykker, Kostbarheder, Alderdomsager, Skilderier. Læseren maae ikke vente, her at finde alle mærkværdige Stykker af denne saa talrige Samling anførte, dog skulle de vigtigste af enhver Afdeling blive anførte.

I Forkammeret seer man først en stor Samling af udstoppede ved Bornholm fangede Trækfugle, alle Parvis og af forskiellig Alder; deriblandt er et Par store hvide nordamerikanske Ugler, enhver af dem forvaret i et særdeles Glasfotteral. Denne Fuglesamling staaer her, fordi den ikke har Rum i det egentlige Naturaliekabinet. Fremdeles er i Forkammeret nogle i Trækasser perspektivisk malede Kirker og Sale. Paa Bæggene hænge Skilderier, deriblandt ere:

Nogle saa kaldede Dvødlibeter, som der afbilde alle Slags livløse Ting, og Bræder med paaklignede og forestukne Sager, af Gysbrecht.

Nogle Stykker af Georg Hinz, der forestille Skabe med alle Slags deri forvarede Konstfager.

Domkirken i Harlem indvendig, fortræffelig malet, af samme Mester.

Et smukt Stykke, hvor mange Slags Sager findes paa et Bord, af Böhme. Kiøbenh. 1704.

Et Selskab af dansende Hollænder:, af Dirk Hals. Blomsterbuske ic., af Dan. Seger.

Et Stykke med Frugter, Blomster, Kar ic. Saron. 1675.

Kramsflugle ic., af Biljius og andre.

Uf dette Bærelse kommer man ind i Billedgalleriet (*), der er over 100 Alen langt, og indeholder ypperlige Stykker, mestendeels af nederlandske Mestere; ogsaa rare saa kaldte gothiske Malerier, og saadanne, der ere merkværdige for medelst den danske Historie. De fornemste deraf ere:

De onde Engles Fald, af Corn. v. Harlem.

Nogle Personer, der blive vrede over et Spil; et ypperligt Stykke med Figurer i Legemsstørrelse; af Mich. Angelo.

To Par Landskaber med mange Figurer, af Ruben. Salomons Dom, af samme.

Christus paa Korset; af samme; bag ved Staden Jerusalem, malet af Momper.

Hvorledes Herodias Datter overleverer Herodes Johannis den Døberes Hoved ved et Giestebud, af Ruben.

Mars og Venus i Seng, derved en Satyr, af Abr. Bloemart.

Apollo og Diana dræbe Niobis Børn, af samme. Begge store Stykker.

Nogle Bataliestykker, af Jak. Weyer.

Otte af samme Slags, af Rugendas.

Fire Stykker over legemlig Størrelse: Sisyphus, Prometheus, Ixion, Tantalus; af Spagnolet.

Den hellige Hieronymus, af samme.

Cato stikker sig selv ihjel, af Carl Lotti.

To

(*) Det ny kongelige Billedgallerie beskrives siden efter.

To smukke Landskaber, af Glauber; med Figurer,
af Lairesse.

Christus bliver forraadt af Judas, Carnvagg.

En Søetræfning, af Tempesta, ypperlig.

Christus viser sig efter sin Opstandelse for de Salige
i Himmelen, af Lanfranco.

To Stykker, et med Høns og Duer, et andet med
Jagtredskab, af Frans Werner Cham.

Wæddeløbet, af Gondoller, som Kong Friderich IV.
til Vre blev anstillet i Benedig.

Cadmus saaer Dragetænder, hvoraf Krigsfolk frem-
rore, Salvator Rose.

To smukke Landskaber, af samme.

Den grædende Petrus, af Carl v. Mandern.

Et tartariskt Gesandtskab, der kom til Kiøbenhavn,
for at lykønske Kong Friderich III. til Souve-
rainiteten; malet i naturlig Størrelse, og som de
vare levende; af samme.

Brylluppet i Cana, efter Paul Veronese.

Førestilling, hvorledes Friderich III., efter indførte
Souverainitet, blev hyllet paa Slotspladsen, med
overmaade mange Figurer, af Wlfg. Heimbach.

Hvorledes Dronning Margrethe imodtager Kronen af
Kongen i Sverrig, Figurerne i Legemsstørrelse,
af Gerh. Hundhorst.

Cadmus, der dræber Dragen, af samme.

Admiral Bielke med Frue og Søn, forestilte som
Mars, Venus og Kupido, i Legemsstørrelse, af
Lamb. v. Haven.

Sundet med Kronborg, Cybele besøger Neptun.

Et stort gammelt Malerie, hvorledes Dannebrog-
fanen i et Feldtslag falder ned fra Himmelen.

Et stort historisk allegorisk Malerie, graat i graat paa
Træ, forestillende Christian IV. med sin Familie
og de fremmede Gesandter, af Adr. v. d. Benne.

Carl II., Konge i Engelland, med sin hele Fami-
lie, i Legemsstørrelse, af d'Agard.

Tvende Stykker: Paris's Dom, og Sabinernes
Kov, af Luc. Giordano.

- Tvende Stykker: Cain slaer sin Broder Abel ihjel;
 Adam og Eva begræde Abels Død; i Legems-
 størrelse, paa det prægtigste malet, af Luc. Giordano.
 To smukke Landskaber, af Frid. Moncheron.
 To behagelige italienske Landskaber, Syden og Be-
 sten, af samme.
 Et overmaade smukt Landskab, hvor Christus gjør
 en Blind seende, af Seb. Bourdon.
 Laban, der forfølger Jakob, af samme; et meget
 nypperligt Stykke efter Voussins Smag.
 Bacchus, Ceres, Venus og Cupido, uudsigelig glim-
 rende og angenemt malet, af Corn. Schütt.
 En Storm til Søes, af Ludolf Backhuyzen.
 Flugten til Egypten, af Abr. Wuchter.
 Rembrands Skilderie, malet af ham selv.
 En Begravelseshule med romerske Gravminder, af
 Havick.
 En satyriske Maling, af Lukas Cranach.
 Tvende Stykker med Faar og Geder, af Peter
 Phil. Rosa.
 Jesu Fremstilling i Templen, et meget smukt Stykke,
 af Fabritius 1664.
 Et Landskab fuldt af Skov med et Vandfald, af
 Jac. Runsdal.
 Et mindre, af samme.
 En nordisk biergefuld Egn med et Vandfald, af
 samme.
 Et Landskab, hvor Abraham sender Hagar fra sig,
 Dav. Finkboon.
 Prospekt af Harlem i Vinterstid, af L. Beerstra-
 ten. 1668.
 Et angenemt italiensk Landskab, forestillet ved So-
 lens Nedgang, af S. v. Heusch.
 Et vidtløstigt italiensk Landskab, prydet med Figurer,
 af Frans Mola.
 Tvende smaa Søestykker: en Storm, og en Fægt-
 ning imellem christne og tyrkiske Galeier, af
 Wilh. v. d. Velden.
 To italienske Søehavne, af Bant.

To fortræffelige Biergefulde Landskaber, af Jodoc. Momper; med Figurer af Jan Brengel.

En om Nattetider brændende Landsby ved Vandet, af van der Meer.

En Fægtning imellem Rytteriet, af Hans v. Lin. Bacus, malet af Friderich Wilhelm, Konge i Preussen.

Johannes den Doberes Halsbyggelse, af Frans Mazzuoli eller Parmiggiano.

Et italiensk Bondevertshuus, Phil. Wouvermann. Joseph og Maria med Barnet, i Legemstørrelse, af Carl Cigniano.

Joseph og Potiphars Hustrue, efter Cigniano, af Krock.

En Egn ved Rhinen med Musetaarnet, et usædvanlig smukt Stykke, af Joh. Ringelbach.

Cain slaaer Abel ihjel, af den gamle Martin Heemskerck, meget fortræffeligt.

To smukke Stykker, af Jan Victor: det ene Ruth og Boas; det andet Jakob og Rachel, hvorledes han befaler hende at nedgrave de borttagne Guder.

To Fægtninger af Rytterie imellem Christine og Tyrker, af J. Ph. Lemke.

To meget store uudsigelig smukke Landskaber, af J. v. Hagen.

Carl I., Konge i Engelland, og hans Gemalinde, af Ant. van Dyck, meget smukt malet.

To store og meget smukke Landskaber, af Roland Kochmann.

Et Landskab, hvor Diana hviler med sine Nympher efter Badet; Landskabet af Herman Svanefeld, Figurerne af Adr. Baker.

Et Landskab med en Falkejagt, af Jan Wynand. 1660.

Et stort overmaade prægtigt italiensk Landskab, af Jan Both, med de smukkeste Figurer, af Jan Ringelbach.

Christus, hvorledes han uddeler Madveren, forestillet paa en meget besynderlig Maade, af Dominic. Tivolo. 1753.

- Elias, hvorledes han finder Enken i Sarepta af
sanke Brænde, af Adr. Niculand.
- Bachi Triumph, af samme.
- Et stort Frugtstykke, af Frans Snyder, et af de
allersmukkeste i sit Slags.
- Et behaaeligt raaelig med Forandringer opfyldt stort
italiensk Landskab, af Jan Hackert.
- En katholsk Kirke indvendig, af Henr. v. Stenwyk.
- En reformeert Kirke indvendig, et Kabinetsstykke, af
Nifele.
- En Havbugt, hvori nogle Krigskibe lavere, fortræf-
felig malet, af Dubbel.
- Ystrømmen ved Amsterdam med mange Skibe, og
Prospekten af Staden langt fra, af Adam Silo.
- Et Stykke med Søen i Bevægelse og 2 hollandiske
Smakker, ypperligt, af Arnold Smit.
- Et norsk Landskab med Fæstningen Kongsvinger og
et Vandfald, af Alb. v. Everdingen; et af hans
bedste Stykker.
- Et Marktentertelt, af Henr. Verschieur.
- Christus lader Børnene komme til sig, et meget
stort uforligneligt Malerie, af J. Jordan.
- Begyndelsen af en Egeskov med mange Figurer,
uforbederlig malet, af Claus Decker.
- En Egeskov, hvorigiennem en Landevei gaaer, af
Hobbema; et Stykke af første Rang.
- David med Goliaths Hoved, af Frans Hals.
- Et smukt nøgent Fruentimmer paa en Løibænk, til-
dækket med en Matrads, i Legemsstørrelse med
mange Sidesfigurer, af Titian.
- Et stort uforligneligt Frugtstykke med levende Fugle &c.
af Adr. v. Utrecht.
- Malerens Agricola's Portræt, af Anton de Vesne.
- Et Mandshoved, af Raphael.
- Christi Moder, der sprøiter Melk af sine Bryster
ind i en Prælats Mund, af Julio Romano.
- De 7 Barmhertigheds: Gierninger, af Barthol.
Schidone.

Mercurius dræber Argus, Apollo flaaer Marsyas,
2 smukke Stykker, af Girolamo Troppo.

Et friskt Bøndebryllup, hvorved der opkom et Slags-
maal, et meget smukt Stykke, af Lochmann.

Didonis Død, Antiochus, der gifter sig paa Syge-
sengen med Stratonika, to indtagende Malerier,
af Gerh. Hoet.

Smagen, afbildet ved en spisende Mand med 2
Børn; Lugten, ved en Hollænder, der ryger
Tobak, og en Spanier, der tager Snustobak;
2 fortræffelig udførte Stykker, af Christopher
Lubinicki.

En Dreng med 3 Slags Haar, af Henr. Ditmar.

Prospekt af den ny Broe i Paris, foran en Mængde
maskerede Folk &c.; et stort smukt Malerie, af
Pet. Bouwermann.

Et Krebsfiskerie ved en Straafakkel, af Jan Asselyn.
Besvii Brand 1631, af samme.

Christi Korsfæstelse paa den Tid, da Solen var
formørket, med mange Figurer, ypperlig malet,
af Gerbrand von Ekhout.

Den af Korset nedtagne Kristus i sin Moders
Skød tilligemed Maria Magdalene &c., Bartoletti.

En Frugtsælgerstue, et stort og fortræffeligt Stykke,
af Johan von Kessel.

To Landskaber med Bønderhuse, med Skid saaledes
udført, at man kan tælle alle Muursteuene, af
Emanuel Murant.

Prinds Moritz af Nassau med mange Brasilianer,
livagtig malet, af Ekhout.

Engelens Hilsen, et stort Stykke, af Agostina Ma-
succi. 1648.

Brystbilledet af en Helgen, af Bourdonone.

Den hellige Catharinas Brystbillede, af Leonard da
Vinci.

To store bibelske Stykker efter Rembrands Smag,
af Dietrich i Dresden.

Slaget ved Lyken, Kong Gustav Adolph i For-
grunden, J. Usselin. 1634.

Et smukt Stillebenstykke med Drikkekar og ædende
Vare ic., af Wilhelm v. Alst.

Et Storlandskab, af Claude Lorraine.

Et italiensk Landskab ved Foden af et Bierg, af
Abraham Begyn.

En Baagstue, af Palamedes.

Et Stykke med Kjøkkenvexter, af D. de Heem.

De hellige 3 Kongers Besøgelse, af Pietro Verrucino.

Den hellige Familie i smaa Fiquer, af P. P. Ruben.

Et Landskab med Kjør, af Paul Potter.

En Gierrig, der veier Guld, af Jan Steen.

Uhasverus giver i Esthers Nærværelse Mardochai
sin Sianetring, af Arn de Gelder.

Et Vinterstykke, af Ludvig Backhuysen.

Et lystigt Boudeselskab, af Frans Hals.

En hollandsk Stad ved en Flod om Vinteren, af
Claes Molenaar.

To smukke Landskaber, af Jakob de Heusch.

Et varmt italiensk Landskab med meget Qvæg ic.,
Mich. Carree.

To andre, af samme Mester.

Christus bunden for Pilato, i Legemsstørrelse. Et
vævet Stykke, der er forfærdiget i Kjøbenhavn
efter et i det ny Billedgallerie værende Malerie.

Der staae ogsaa følgende Statuer i Billed-
galleriet:

Et knælende Barn, der holder en Krone, af hvid
Marmor.

Bertumnus og Pomona, i Marmor, af Stanley.

Den saa kaldte mediceiske Venus, i poleret Gips.

Venus, som hun kommer ud af Badet,

Herkules paa Brændestabelen, efter en Original, af
Pezold, i Gips.

Apollo, Venus, Lucretia, Antonius, efter den an-
tigue Maade dannet i Gips.

Christian IV. Brystbillede, over Legemsstørrelse, af
Metal.

Peter den Store, af Blye, forgyldt.

Friderich III., Konge i Danmark, og Friderich
Wilhelms, Kurfyrste til Brandenburg, Brystbil-
leder, over Legemsstørrelse, af Gips, forgyldt.

I det forrige Møntkabinet ved Enden af Bil-
ledgalleriet hænge Portræter og andre Malerier,
hvoriblandt der ere mange af høi Rang, saasom:

Christi Fødsel, af Raphael.

En Læge, som beseer den Urin, der er bleven ham
bragt af en gammel Kone, med en Mængde Bi-
stykker, af Gerhard Dow.

Den hellige Familie, et stort og meget ypperligt
Natstykke, af G. Schalken.

De Bisc af Osterreich, af Albrecht Dürer.

Samme Mesters Skilderie, malet af ham selv.

Døberen Johannes, Petrus, og 2 kronede Moeter,
over Legemsstørrelse, uførlignelig, af Troppa.

Maria Magdalena, et Brystestykke, af samme Me-
ster, ligeledes beundringsværdigt smukt.

Luther og hans Hustrue, af Cranach.

Tycho Brahe og Thomas Bartholin.

Grev Tessin, af Kraft.

Frans Joseph Burchi, af Carl v. Mandern.

Lorenz Weiskopf med et chymisk Glas, og Vox-
pouffereren Simon med et Dødingehoved i Haan-
den, begge af Heinr. Dithmar, en berømt Ma-
ler i Kiøbenhavn.

Skilderiet af en Luttenist, af H. Holbein.

En Rabbiners Datter, og en nederlandsk Dame,
begge Originaler, af Rembrandt.

En tyrkisk Bassa, af samme.

Maleren Johan Lievens, malet af ham selv.

En Mand fra Fridericia, malet 1706 i sit 108.
Aar.

Skilderiet af det ældste Menneske i vore Tider, nem-
lig Drackenberga, død 1772 i sit 146. Aar, født
i Norge; af Sal. Wahl.

Otho Kuhl, en bekiendt lystig Person ved Friderich IV. Hof, smuk malet, af Bahl.

Den berømte Konstner Magnus Berg.

Konstdreier og første Konstkammerforvalter Grottschilling.

Mange andre Skilderier af Abrah. Wuchter, Carl v. Mandern, Holbein, Titian, Bombelli, Dithmar, Cranach, d'Ugar ic.

Christus for Pilato, et uforligneligt Malerie, af Arnold Houbraken.

En Forsamling af Guder, af Cornel. Poelenburg.

Det meest udvalgte Stykke, som nogensinde er seet fra denne saa meget søgde Mand.

Alexanders Tilager med Korane, prægtig malet, af Gerh. Lairesse.

Materens E. van der Meer og hans Hustrus Skilderie, af ham selv saa ypperlig malet, som det var af Mieris.

To Stykker: en Kone, der sælger Høns, en Mand, der drikker og røger Tobak, af v. d. Eyf. 1709.

To smaa uforlignelige Landskaber paa Kobber, af Pet. Gyzels.

Et lidet Landskab med 2 Røer, af Paul Potter. 1640.

Troja i Brand og Aeneas's Flugt, meget smukt med Vandfarver, af Frid. Brendel. 1626.

Historien om de salzburgiske Emigranter, af en her værende Kone konstig broderet med Silke.

Det egentlige Konstkammer bestaaer af 5 store i een Række paa hinanden følgende Gemakker.

Det første indeholder Naturalierne. Paa venstre Side ved Indgangen er i det første Skab alle Slags Sager i Spiritus, for Ex. et lidet Pigebarn med 2 Hoveder, og hvis Indvolde ere 2 Maver, 2 Lunger, men ikkun eet Hierte; et Barn af en Morinde, 5 Maaneder gammel, tilligemed

gemed flere saadanne; adskillige Misfostre af Dyr, deriblandt et rart af en Hare, en siberisk Jordrotte med lange Bagbeen, en ceilonisk Salamander, Chamæleons, Ogler eller Fårbeen, afrikanske Slangar, store Skorpioner, Tarantuler, den besynderlige norske Fisk Chimaera monstrosa, et lille Marsvoin 2c. Fremdeles er i dette Skab: et forunderligt Misfoster af 2 sammenvorne Harer, et hvid i Jylland skudt Svale, Paradiisfualen med hvide Rumpesiedre, en Mængde overordentlig tunge Blærestene 2c. I det andet Skab ere Stene, og Ting, der ere blevne til Stene, og deriblandt rare Stykker, s. Ex. en smuk Dobblet af Entomolithus paradoxus, her er ogsaa en artig incrusteret Fuglerede med Æg, og et Barn, der er blevet saa haardt som om det var Steen, hvilket en Kone i Frankrig har baaret 26 Aar i sit Liv (*); iligemaade en Mængde af Steenofferknive og andre Oldsager. Det tredie Skab indeholder Mineraller. Her er forhenmmelig en Mængde af rare og rige Sølvstuffer fra Norge: en ganske gedigen af 22 Mark, en næsten gedigen af 220 Mark, en af 1120 Mark, en af Mandstørrelse, 5000 Rdlr. i Værdie, hvis Vægt, saavidt man veed, ellers ikke findes nogensteds; foruden disse iblandt andre: en hvid Kalkspat, og derpaa gedigen udvoret Sølv med Glaserts, paa den anden Side Kiis med Sølv giennemvoren 16 Mark 15 Lod, en tildeels

Frp.

(*) See derom F. Bayle opuscula. Tolosae 701. P. 341.

Krystalliseret Spahstufte med giennemvoren Haarselv
 18 Mark, en Spahfgang med prægtig udvoret
 Krystalliseret og som Buske dannet Selv 11 Mark,
 2 Stykker gedigen Selv, det ene næsten i Skikkelse
 af et Medusahoved, det andet deels massiv deels
 traadaagtig, en prægtig massiv gedigen Stufe
 uden Biergart i Skikkelse af Grene flettede i hin-
 anden 11 Mark 14 Lod, en massiv gedigen
 Stamme med Smaagrene eller Solvtraader ikke af
 Biergeart, en 12½ Mark veiende Stufe med
 overalt udvorne Solvblade i hvid Spahst; en rig
 Guldstufe med gedigen Haarguld fra Ungern, en
 rig rød Guldstufe i hornagtig hvid guldagtig Quarz,
 tilligemed mange smukke Solvstuffer sammesteds
 fra; Kobbererts med gedigen Guld fra Durdal i
 Norge, et Stykke Kobbererts paa 272 Pund fra
 Nordlandene og flere saadanne; et stort Stykke
 Quarz med giennemsigtige store Smaragdkrystaller
 fra Ostindien, et Stykke Biergkrystal med indslut-
 tede fremmede Legemer, Amethystruser, Lapis
 Lazuli, store Stykker af den islandske saa kaldte
 Dobbeltkrystal eller meget mere Spahst, en sort
 Glasagat eller egentlig Lava fra Hekla, over 100
 Pund tung. I andre Skabe er Conchyliesam-
 lingen, hvoriblandt er en meer end 2 Tommer lang
 ægte Bindeltrappe, Orangeadmiralen, en meget
 stor Viceadmiral, store guineiske Dito eller Papil-
 lons Vinger, smukt graverede Nautili, det rare
 perlede Orangevie, Argus med Baand, 2 prægtige

tige polske Hamre, den engelske Sadel, store Tråns-
parent-Dobletter, braadede Venusmuslinger, store
Venushierter *xc.*, af nogle i Skikkelse af en Pyra-
mide opstillede Neglemuslinger veier det største Par
448 Pund. Koralsamlingen er ikke mindre be-
tydelig, især findes der en Mængde smukke og store
Blodkoraller (*Isis nobilis*), hvoraf de smukkeste ere
forærede fra Regieringen i Barbariet, iligemaade
mange Arter af *Madrepora muricata*. Fremdeles
seer man i dette Værelse en Mængde rare Dyr
udstoppede og som Sceletter, som og enkelte Dele,
for Ex. store Skildpadder, deriblandt een 3 Alen
lang, Krokodiller, næsten alle Arter af Armadiller,
ostindiske Flaggermus, mange Slangar, hvor-
iblandt Rangleflangen og en afrikansk 11 Alen
lang og meget tyk, en ganske ung Elephant, en
ung Hvalfisk udskaaen af Moderen, Hammerfisker,
Hovedet tilligemed Huden af Narhvalen med det
lange Horn paa den venstre og det korte paa den
høire Side, en Regensien eller Camprette een Alen
og 16 Tommer lang, forunderlige Misfostre, dob-
belte Rhinoceroshorn, store Elephanttænder, hvor-
af een veier 165 Pund, 2 Par Hjortehorn i
Stykkerne af et Træ, en Dres Hierneskal med
overordentlige store Horn fra Kap, besynderlige
Horn af en Hjort, Bøffel, Steenbuk, Cuttu,
indianske Geder, meget smukke beredede Tigerhu-
der *xc.* Her er ogsaa en stor velkonserveret Mumie
i dens Kiste, tilligemed adskillige mindre, ilige-
maade

maade et i Sanden udtørret Menneſkelegeme. Af Planteriget ville vi anføre den maldiviſke dobbelte Vandkølusned, ſom og nogle Stykker Træ, hvori der, da det blev fløvet, i nogle Tommers Dybde viisde ſig en ſort Skrivt, der nemlig var ſkaart ind i Træet igiennem Barken, og derefter bevoret omkring. Et i Jylland ved Strandbredden fundet Stykke Bernſteen, der veier 9 Pund 10 Lod, maae vel være det ſørſte Stykke, der er bekiendt; der findes ogsaa en Mængde Bernſtene med indſluttede Inſekter, et Stykke med en Frøe og et andet med en Græshoppe ſynes at være giorte ved Konſten.

Det andet Bærelſe indeholder Konſtsager, hvor man finder en Mængde af de fortræffeligſte udſkaane og dreiede Stykker i alle de Materier, ſom lade ſig bearbejde, og ſkulle ſaa ſaulinger i Verden ligne denne. Et pyramidalſt Skab er ganſke opfyldt med Konſtsager af Bernſteen, deriblandt ere: en meget ſtor Kasse og 7 noget mindre, Baſer, alle Slags Kar, Daaser i Guld indfattede, tildeels beſatte med Edelſtene, Etvier, Portræter, Spillesager, Krucifixer &c.; desuden ere der endnu mange andre Konſtstykker af Bernſteen, ſmaa Skrine, Altare, Krucifixer &c.; 2 prægtige Dambretter med de dertil hørende Briller, og det ene med et Skafſpil; en ſtor med megen Nøie udſkaaren Kande; en Model af et fuldkomment udruſtet Krigsſkib, iligemaade et Skrivertøi, begge af den endnu

endnu levende Kommandør Thura. Under Loftet i Bærelset hænge tvende smaa og trende meget store og konstige Bernsteens-Engelkroner, forfærdigede af Hof-konstdreier og Konstkammerforvalter Spengler, hvilken Mester forener den gode Smag med den høieste Grad af sin Kunst; en af disse Engelkroner forestiller Minerva Tempel, hvis Statue er opstillet under en Kuppel, den har 24 Arme, den øverste Række er besat med Kroner paa Puder, den anden med Brystbilleder, den tredie med Engelpiberne, den fjerde med Vaser, ikke at tale om de øvrige Zirkler. I Elfenbeen findes af udskaarne Stykker iblandt andre: en stor Altertavle, forestillende Christi Nedtagelse af Korset, i meget ophævet Arbeide, indtil Fuldkommenhed smuk, af Georg Petel; et andet stort og herligt Stykke Bas relief, den af Apollo flaaede Marsyas og Midas Dom; 10 over al Maade fortræffelige ovidiske Historier af forskjellig Størrelse af een Mester; Christian V. til Hest ganske fri i betydelig Størrelse. Af den i Norge fødte berømte Berg seer man 25 med beundringsværdig Kunst i Elfenbeen skaarne Stykker, det største deriblandt er Kong Friderich IV. Portræt med allegoriske Figurer, 20 Tommer høit og 14 bredt; men det smukkeste er en stor Pokal med et Laag, forestillende Vandets Element, med mange i Elfenbeen og Sølv udarbeidede Figurer, dens største Biiide er $7\frac{1}{2}$ Tomme, saa at den ogsaa er mærkværdig formedelst Elefanttandens Størrelse,

hvoraf den er skaaen. Af Spenglers Arbeide er her iblandt mange andre: to dreiede Baser, der forestille den delphiske Trefod med Elephanthoveder, som ere forenede ved fine Kieder, mange prægtige Statuer, Grupper af Børn ic., paa kunstige med Elfenbeen og Rav ziede Fodstykker Fridrich v. og Dronning Juliana i Medaillons med Sidefigurer, Fridrich III. Medaillon tilligemed Reversen i en Report af Elfenbeen og Skildpadde til Erindring om Souverainitetens Jubelfest. Man seer ogsaa adskillige af kongelige Personer dreiede Stykker, for Ex. en Art af Templer med kunstige arkitektoniske Zirater og et Opsats i Midten, der bestaaer af mange af eet Stykke dreiede Kugler af Dronning Juliana Maria, 17 Tommer høi; en Pyramide overmaade fin, en Ensekroner og andet mere, af Dronning Lovise; Ukker, - hvorpaa Portrætter, af Christian v.; en stor Kompassdaase af den russiske Keiser Peter I., med hans Skilderie; et Bæger af Keiser Leopold. Endnu maae anføres af Elfenbeenssager: mange kunstige dreiede Pokaler eller Bægere efter alle Slags Figurer, iligemaade kunstige Baser af Strudsæg, med Elfenbeens Fodder og Opsatser; et stort med forgyldt Sølv udforet og indfattet Bæger, af en her værende Kunstner Johan Hollænder, forestillende Bacchanalia, med meget ophævede Figurer; store og smaa med forgyldt Sølv udforede Kander, hvorpaa ovidiske Historier paa det kunstigste ere skaaene med

med ophævet Arbeide, 2 store fint udarbeidede Blomsterkurve fra China, et fuldkomment udrustet Krigsskib med Sølvkanoner, 10 Galeier med en Lystjagt, en Trefoldighedsring i en kunstig Kasse, af den svenske General Steenbuck, en fint udarbeidet Menneskebeenrad. De øvrige Sager i dette Bærelse, der ere meest værd at see, ere: et Kunststykke, sammensat af fine Ringe af Elfenbeen og Skildpadde, der forestille Marie Bebudelse, Christi Fødsel &c.; mange usædvanlig kunstig skaarne Krucifixer af anseelig Størrelse i Elfenbeen og Buxbom; mange fortræffelige Stykker i Buxbom af Dürer; Keiser Leopolds Billedstøtte til Hest af et Stykke Staal, af Gotfried Lenggen i Nürnberg; et kunstigt Skab af Træ med Elfenbeenslister, forfærdiget af en blind Snedker; mange af norske Bønder indtil Forundring zierlig udskaarne Kruse; en Kirsebærsteen med nogle 100 udskaarne Hoveder; et Bord af mosaisk Arbeide, et andet staaer i Naturaliekabinettet, begge ere belagde med Edelstene; to Skibe, det ene af Perlemor, det andet af Skildpadde, af Kontrolør Nielsen; Christian V. Brystbillede af Sølv paa et Sølv forgyldt Fodstykke; Friderich IV. til Hest af Sølv, paa Fodstykket er de danske Provindsers Baaben emallieret; endnu en Sølv-Billedstatue af denne Konge med allegoriske Figurer; mange med Neldedalere besatte Sølvbægere, som Christian IV. har vundet i Hamborg ved Karoussellen, iligemaade hans Afbildning

til Hest imellem 2 Støtter, hvorpaa alle deres Baabener, som have løbet til Bæds med ham, ere stukne, Sølv forgyldt; en Pokal, forfærdiget af en orientalsk Bezoar i Størrelse og Skikkelse af et Strudsæg, og indfattet med forgyldte Sølvfigurer; alle Slags Statuer og Dyr i Metal forgyldte; Johannis Hoved paa et Fod, Marmor, af Bernini; 2 Blomsterkrukker af Perlemor, sammensat af Sneglehuse, og indfattet med skaarne og andre fine Stene; en Terrine af islandsk sort Agat, og derpaa Friderich IV. og hans Gemalindes Billeder og Navnes Bogstaver af alle de Arter Edelstene, der blive fundne i Norden; Philip II., Konge i Spanien, skaaren i Dyr med en Guldramme, kostbar besat med Edelstene; en Skaal af Agat, besat med Diamanter og store Chrysolither, paa en udskaaen Elfenbeensfod; et temmelig stort Skrin af brede Stykker Krystal indfattet i forgyldt Sølv; et smukt Glasfab, 4 Alen høit, indvendig med en Mængde Skuffer, og et kunstigt Opsats som et Kapel, alt af Speilglas; en Jagt, meget naturlig forfærdiget af farvet Glas; Skaale og Bægere af Rhinoceroshorn, deriblandt en kunstig udskaaen, en anden dreiet af Keiser Rudolph II.; mange rare Konststykker af rød Koral, f. Ex. et lidet Krigsskib, Andromeda smedet til Klipperne &c. Iblandt de i Bort pousserede Stykker er det babyloniske Taarns Bygning og det bethlehemitiske Børnemord, formedelst den utallige Mængde saa
 fint

fint udarbejdede Figurer, især mærkværdig. Endnu
 er i dette Bærelse iblandt andre en Parys af spun-
 det Glas, en Rænestoel, der indslutter den, som
 sætter sig deri; og endelig et Antal fortræffelige
 Malerier, deriblandt ere:

To store Stykker: Coriolans Historie, og Lazari
 Opvækkelse, af Krock.

Et ypperligt Malerie med Figurer, i Legemsstør-
 relse, hvorledes Abraham forskyder Hagar.

Susanna i Badet, Figurerne i Legemsstørrelse, af
 Jakob Jordan.

To store Blomsterstykker, af Carl di Fiore.

To andre, af Baptista.

To besynderlig smukke, af Franz Berner Thann.

Den hellige Sebastian og den plagede Job, begge
 i Legemsstørrelse, af Lanfranko.

Christi Begravelse, af Michel Angelo.

To Landskaber, af Jakob Huchtenburg.

Et Vinterstykke, hvor en Bonde fører et Læs-
 Brænde, af Isaach Ostade.

Et Bondestykke, af Adrian Ostade.

To runde Landskaber, af Johan Breugel.

To Torvepladse med utallige Figurer, fortræffelig
 malet, af Francisc. de Paula Ferg.

En læsende Eremit, af Douw.

To Portræter af Denner, hans Datter og en gam-
 mel Mand, paa Kobber.

Griffenfeldts Skilderie, af temmelig Størrelse, tilli-
 gemed hans Baaben emallieret, af Petitot, i en
 Sølv forgyldt Ramme.

Lucretia konstig vævet.

I det tredie Bærelse sees man udenlandske
 Sager: Baaben, Klæder, Huusgeraad ic., s. Er.
 meget Porcellain, deriblandt ere overordentlige store
 Opsatser af Baser ic., smukke chinesiske og japanske

Iakrede Arbejder; en Model af et chineſiſt Fartoi af indianiſt Træ; ligesaadanne mindre af Elfenbeen, Perlemor og Skildpadde med Uhrværker, ſaa at de en Tidlang kunne gaae-omkring af ſig ſelv; mange ſtore klædte Figurer af den chineſiſke Keiſers Hofſtat, Mand og Qvinder, chineſiſke Lyſthuse, Vaaben ic., 2 temmelig ſtore chineſiſke Taarne af Perlemor og et af Glasperler; den førſte Skibſkapitain ved det aſiatiſke Kompagnie hans Brønſtbillede af chineſiſt Leer; en Model af en indianiſt Pagode; en Model af Elephantfangſten, af Elfenbeen; 2 prægtige Ridetoier, overſendte til Kong Friderich v. fra Republikken Tunis; et Par amerikaniſke Klædninger af Fiedre; Uſbilledinger af Amerikaner, malet livagtig af Troſt, der ledsagede Prindsen af Oranien til Braſilien; laplandſke Hexetrommer; alle de oſtindiſke Guder af Metal. Her ere ogsaa 2 ſmaa Skabe med Kar af Agat, Jaſpis, Lapis Lazuli, Porcellain ic. tildeels beſatte med Edelſtene, af Dronning Sophie Magdalenes Eſterladenſkab.

I det fierde Bærelſe er for det førſte adſkilte Koſtbarheder, for det andet mathematikke Inſtrumenter, for det tredie Oldſager. Iblandt andre et Alter af Ibenholz, der har ſtaaet i Slotskirken i Huſuni, hvorpaa Jeſu Lidelſeſhistorie er konſtig udarbeidet af den berømte Holz, deels i ophevede Figurer af Sølv, deels i Sølvplader; mange Guld- og Sølvpokaler og Bægere, der tildeels

deels have Hensigt til visse Tidspunkter i den danske Historie, og ere besatte med dertil hørende Skuepenge; 2 meget smukke Jord- og Himmelglobus af Sølv, der forestille Polaler, $9\frac{1}{2}$ Tommer brede og med Foden 35 Tommer høie, som kunne tages fra hinanden i Midten, og indvendig forgyldte i Guld; en Søvglobus, overrakt Kong Friderich V. af Tøderne i Altona; en meget stor Skaal af Agat med en kunstig forgyldt Sølvfod, vor nu værende Konge overrakt af Tøderne i Altona; en Sølvmodel af en Biergfæstning; en prægtig Flaske af Kryстал med Billeder; en Hirschfænger, i hvis Hæfte findes et fuldstændigt mathematisk Bestik; en Model af den hellige Grav af Træ, indlagt med Elfenbeen og Perlemor; Dronning Isabelles, Kong Christian II. Gemalindes, Trolovelsesring af Guld med en usleben Sapphir; de Seierstegn, som bleve erobrede fra Tyrkerne af den i venetiansk Tjeneste staaende danske Admiral Adler; et Skab med et Spilleuhr med Fløiter og Klaveymbaler (*); en Messing forgyldt kunstig og prægtig Soelskive; en gammel Himmelkugle, $2\frac{3}{4}$ Alen i Giennemsuit, med Planetsystemet, der drives formedelst et i Foden skjult Uhr, men som ikke er i Stand; meget Staalværktois, opfunden af Cartesio; allehaande Uhre, mærkværdige deels formedelst deres Kostbarhed, deels formedelst Konsten, deriblandt ere ogsaa

(*) Saadanne blive her i største Fuldkommenhed forfærdigede af den kongl. Kabinetsnedker Spær.

faa nogle med kantede Hiul, andre, hvor Kugler, løbende i Sneglegange, ere Drivefidrene; et Par Opfindelser afstedse i Bevægelse værende Maskiner; et Dmstiftelsesbillede, hvor Christian v. Gemalinde lader sig tilshyne for det blotte Die, og igiennem Glas set sees Christian v. selv; Malerier til cylindriske Speile; et stort Glashuulspeil &c. Mange i Gravhøie og ellers i Jorden fundne Sager: for Ex. gyldne Urner, et Metalsværd, 22 Tommer langt, støbt i eet Stykke med Hæftet, der tilforn har været forgyldt; en Deel Guldringe, besatte tildeels med Paaskrivter og med Edelstene. To smaa sadlede Heste og en Bæder, temmelig stor og huul støbt af Metal, funden i Norge; Kong Waldemars Sporer, der levede i det 12. Aarhundrede, med en Mængde andre gamle Rustninger; Runestave, hvorpaa de gamle nordiske Folks Kalendar og andre Tankekrivter ere udskaarne; Biskop Absalons Prindelser og Ritual; Reliquieskrine af Metal forgyldte med emallierede Figurer; mange Oldsager, den hellige Olavs angaaende, fra Domkirken i Trønhiem; en Elfenbeens Altertable, hvorpaa den hellige Olavs Historie er skaaen, der af Kong Christian I. blev foræret den da levende Pave, og igien af Pave Innocenz IX. foræret Kong Friderich IV.; mange gamle Metalsigneter; nogle af Dronning Margrethes Kostbarheder; det berømte oldenborgske Horn af Sølv forgyldt med mange Figurer; to lige ved Løndern næsten paa eet Sted,

men

men til forskjellige Tider, det ene 1639, det andet 1734, i Jorden fundne Horn af det allerfineste Guld, hiint veier 6 Pund 13 Lod, dette, uagtet den spidse Ende mangler, 7 Pund 11 Lod, paa begge staae hieroglyphiske Figurer; Drikkekar af Drehorn med Sølv- og Metalindsfatninger og Fædder og med runiske og andre gamle Paaskrivter; ligesaadanne Krudthorn, hvoriblandt nogle konstig udskaarne; mange formedelst deres Alder eller Kostbarhed merkværdige Geværer, saasom Jldrør, Sabler med Guldgreb og Skeder, konstig udarbejdede Kander, Dolke, Stridshamre, Krudthorne af alle Slags Materier; en Kobber med Guldblik overtrukken Tavle med Figurer og tanguttisk-mungalske Bogstaver fra Tartarier; tvende Bøger, i hvis Træblade, der ere overtrukne med Bøx, en ulæselig indskrift er indgravet; de af Niebuhr paa hans arabiske Reise samlede Mynter og Oldsager; og endelig mange af de smukkeste Antiquiteter, s. Ex. en fortræffelig Lampe af Erts, der forestiller en Skildpadde, den staaer paa en Ornesod, oventil er en Satyr; Cæsars Brystbillede af Erts, paa en Fod af hvid Marmor 14 $\frac{1}{2}$ Tomme høi; Keiser Antonini Brystbillede af overnaturlig Størrelse, Hoved og Hals af Erts, Klædningen ægyptisk Marmor, Fodstykket sort og hvid Marmor; Helenæ Hoved, $\frac{2}{3}$ af naturlig Størrelse af eet Stykke Elfenbeen, grædsk Arbeide; et antique Skjold af Jern, overmaade konstig dreven

og

og rigelig med Guld indlagt, Hovedfeldtet forestiller en Træfning til Hest og til Fods, der findes ogsaa en Aftegning af dette Alderdommens Kunststykke, som den berømte Maler Jan de Witt nyperlig har malet guult i guult; Senecæ Hoved i Bronze; en Faunus, & Sommer høi; en Euktator; Pan siddende ic.; nogle romerske Brystbilleder i naturlig Størrelse af Marmor: en Fægter af Cedertre, kunstig gjort.

I det sidste Bærelse ere der fornemme Personers Portræter, dels i Bøx, dels malede. I Bøx seer man Kongerne i Danmark, med deres Gemalinder, fra Friderich III. indtil Christian VI. smukt klædte, og enhver i et GlasKab for sig, og paa samme Maade den danske Prindsesse Anne Sophie, som blev formælet i Saren, den danske Prinds Georg, Prindsesse Sophie Hedevig, Prindsesse Magdalene af Mecklenborg, Ludvig XIV., hans Gemalinde, og Valiere. I Marmor: Brystbillederne af Kong Carl I. i Engelland og hans Gemalinde, af Bernini. Malerierne ere;

Christian IV. i fuld Størrelse, af Carl v. Mandern.
Friderich III. og hans Gemalinde, paa Kobber, af samme Mester.

Ludvig XIV., af Rigaud.

Sammes Dauphin eller Kronprinds, af Mignard.

Carl XI., Konge i Sverrig, af Ehrenstrål.

Dronning Ulrika Eleonore, af Selton.

Friderich IV. med begge sine Gemalinder, og Christian VI., af Wahl.

Friderich Wilhelm, Konge af Preussen, hautelice.

Dron-

- Dronning Margrethe, Kong Waldemar II., Oluf, Christian I., Johannes, Christian II.
- Friderich I., Konge i Preussen, og hans Gemalinde, af d'Ugar.
- Carl XII. og Dronning Christina, af Beck.
- Peter I. og Elisabeth.
- Pave Innocens XI.
- Cardinal Mazarin.
- Feldtmarschal Steenbuck, malet af ham selv.
- Groskansler Friderich von Ahlefeldt, Feldtherre Hans Greve af Schack, og Erkebiskop Hans Svane, af Abraham Wuchter.
- Rigsstatmester Hannibal Sehested og Rigsadmiral Heintz. Bille, af Carl von Mandern.
- Stadshauptmand Frid. Thuresen, paa Kobber, af Henr. Dithmar.
- Elleve Portræter af de fremmede Gesandter, der Indkønskede Friderich III. til Souverainiteten, deriblandt er den franske Gesandt Terlon og den spanske Rebolledo merkværdige.
- Corfits Ulfeldt i fuld Størrelse.
- Admiralerne Mich. Ruyter og Corn. Tromp, af Ferdinand Boll.
- Olivier Cromwell og Thom. Fairfax.
- Generaladmirallieutnant Niels Juul.
- Stadtholder Christopher Gabel, af Carl von Mandern 2c.

Gesimserne i Værelset ere zirede med Buster og Grupper i Bløe og bronzeret Gips.

Oven over Konstammeret ere Modeller af Bygninger og Maskiner. I et andet Værelse er iblandt andre en Anatomie af Bor, iligemaade Arterne og Nerverne i det menneskelige Legeme af Staaltraad. Neden under ved Trappen seer man nogle udstoppede Dyr og Beenrader.

Det

Det ny kongelige Billedgallerie er i den Corridor af Slottet ved Kanselliet, der hænger sammen med Konstkammeret. Det er anlagt 1765, og er meget anseeligt. Deri staaer Kong Friderich v. Brystbillede af Salln, Dronning Lovises, Dronning Julianes, og den nu regierende Konges af Wiedewelt, alle af Marmor: en Model af Statuen paa Friderichsplads, af Gibbs bronzeret, og 2 Skabe med Miniaturskilderier af Clovio efter Raphael og andre Zirater; under Loftet ere Malerier af Krock. Dette Gallerie er under Konstkammerforvalterens Opsigt. Det indeholder følgende 60 Stykker.

De 3 Marier ved Christi Grav, som en Engel forkynder hans Opstandelse, et overmaade smukt Stykke, af Ferdinand Boll.

Christi Bespottelse, ligeledes udvalgt smukt, af Henr. Ferbrugge.

En Eremit finder den danske Prinds Svends Liig paa Balpladsen i det forjættede Land, af Carl von Mandern den yngre.

Nympherne gisre det Horn, som Herkules havde berøvet Gloden Achilons, til et Overflødighedshorn, af Jak. Jordan.

Cretenserne bringe Geden Amalthea til at give BARNET Jupiter Die, af Johan Carl Loth.

En Flodgud, der forestiller Konsterne for Keiligheden, der holder Overflødighedshornet i Armen.

Et prægtigt Stykke, der afbilder et Bryllup, hvor Giesterne synes at være malede, som de vare levende.

Alexander, der vil formæle sig med Roxane, af Peter von Lint.

Diana i Badet, af Gerhard Hundhorst.

En Tyrs Kamp med Hunde, meget smuk, af Peter Philip Roos.

Hunde

- Hunde og Bildsviin, af Paul de Vos.
- Christus for Pilato, af Joseph von Arpino.
- Den hellige Sebastian, bunden til et Træ, igien-
nemskudt med Pile, tilligemed 2 Engle, af Anton
van Dyck, eller en af hans Disciple.
- En Krukke med Blomster paa et Bord, af Maria
von Osterreich.
- Christus og Disciplene ved Bordet i Emaus, af
Rembrand.
- Jesu Indridelse i Jerusalem, af Adrian v. Mienland.
- Hunde, der stride med en Biscrn, af Theodor Wal-
fenburg.
- To Stykker med dræbt Bildt, tilligemed en Hund,
og alle Slags Jagtredskaber, overmaade smukke,
af Jan Wenix.
- De 24 Eldstes Tilbedelse, af Aabenbaringen, af
Jan de Wet.
- Rebekka og Elieser ved Brønden, af P. G.
- Diana i Badet, med et fortræffeligt Landskab fuldt
af Buskaser, af Peter Kysbrach.
- En Engel viser Hagar en Kilde, af Frans Mile.
- En Sætræfning imellem Spanier og Hollændere,
af Adam Willarts.
- Søeslag imellem den hollandske og forenede franske
og engelske Flode, særdeles smuk, af Ludolph
Bakhuysen.
- Et Landskab af Jan Hafaart, med Figurer af Lin-
gelbach.
- Et Landskab i Westen, med en Prospekt af Rom
langt fra, af H. D. Hooch.
- Et fortræffeligt Landskab, af Jakob von Heusch.
- Et Landgods i Engelland, meget smukt malet, af
P. Bauermann.
- Alle Slags Fiederkreature, af Melchior Hondorfoter.
- En Fægtning imellem Rytterie og Fodfolk, udvalgt
smuk, af Jan Hugtenburg.
- To fortræffelige Blomster- og Frugtstykker, af Georg
van Son.
- En hollandsk Kirke indvendig, af Isak van Nifele.

Hyrderne og de Vise af Osterreich ved Christi Fødsel, af Jan Gossiers.

Et Bord med Sæfist, hvor en Mand endnu ryster flere til af en Kiedel, af Frans Sneyer.

Moses ved den brændende Bux, af Mikolaus Voussin.

Et Sindbillede: Folk tilbede en Guddom, der vil belønne dem med en Krands ic., af J. Webber.

En Fægtning neden under en Biergfæstning, af Jan van Hugtenburg,

En Sæfægtning imellem Tyrker og Maltheser, af Jan Lingelbach.

To ypperlige Portræter: en sort klædt Mand i en Lænestoel, af Bartholomæus von der Helst; et Fruentimmer, af Ferdinand Boll.

Et Biergslot ved en Flod, af Hermann Sachtewen.

En Hule, hvorigiennem man seer ind i et vidtløstigt Landskab, af samme Mester.

To fortræffelige Stykker med Saar, af Jakob von der Does.

Et Fruentimmer, der bedrager et ungt Menneske i Kortspil ved andres Hielp, af J. B. Palam.

Et Selskab, der spiller Kort, hvorved en gammel Mand bliver bedraget, af Gerh. Hunthorst.

Et Bord med Dyrestæeg, tiligemed en Kat ic., af Frans Sneyer.

Antonius i Begreb med at formæle sig med Kleopatra, af Peter Paul Ruben.

Loth med sine Døttre, af Claudius Wignor.

Et italiensk Landskab, af Jan Asselyn, kaldet Krabbetie.

Det kongelige Rustkammer i den øverste Mezzaninetage af Sletter imod Slotspladsen: Det indeholder en Mængde formedelst deres Alderdom, Kostbarhed eller Konst merkværdige Vaaben, især Skudegevær. Det bliver vist af den kongelige Rustmester. Tilforn var det der, hvor nu Hofteatret er.

Universitetets Naturaliesamling i Kommunitetshuset paa Nørregade. Den er oprettet 1759 paa kongelig Bekostning, og var i Begyndelsen paa Charlottenborgslot. 1771 blev den henlagt til Universitetet. Professorens i Naturhistorien, (nu Hr. Brynniche) der ogsaa boer der, bruger den til sine Forelæsninger. Samlingen af Dyr (*) indeholder en stor Mængde udstoppede, tørrede, og i Spiritus bevarede af alle Klasser; iligemaade en temmelig fuldstændig og kostbar Samling af Conchylier, deriblandt ere adskillige af det røde Hav mærkværdige, der ere iudsendte af det paa kongel. Bekostning til Østerlandene reisde Selskab, som og nogle Mummier. Samlingerne af nordiske Mineralier og Forsteninger ere betydelige. Der findes tillige en Forraad af chymiske Sager, og Begyndelsen til en Modellsamling. Professor Brynniche har og her sin egen vidtløftige Samling af Mineralier, Forsteninger, Insekter og Korallerter. Mineralierne ere inddelede efter de adskillige Lande, hvor Eieren selv har samlet dem næsten alle; ved Forsteningerne er Dyresystemets Orden iaagttaget; begge Samlingerne udgiere omtrent 5000 Stykker. Samlingen af Insekter indeholder henved 3000 Arter.

De betydeligste private Samlinger af Natur- og Kunstsager ere følgende:

H

Gehei.

(*) Professor Brynniche udgiver nu Beskrivelsen derover med malede Kobberstykker.

Geheimekonferensraad Grev Moltkes Naturalie- og Skilderiesamling ere begge af høi Rang. Naturalierne ere opstillede i den ene af det grevelige Palladses Pavillons, hvor den udvortes Indretnings Smukhed stemmer overens med Samlingens Værdie. Neden under ere Mineralier og Forsteninger, oven over Conchylier tilligemed andre Sæsskabninger og Insekter. Loftet imellem begge Etager er skaaret igiennem, saa at den øverste Etages Plafond, en fortræffelig malet Bondemusik af Carl v. Mandern, kan sees neden til. Iblandt Mængden af Mineralier befindes en Guldstufte fra Surate $1\frac{1}{4}$ Pund tung, hvor Guldet heel igiennem er voret i en feed Quarz, Sølvstuffer fra Mexico, som ogsaa mange rige fra Norge; et stort Stykke krystalliseret Svovl fra det spanske America, et overordentligt stort Stykke Biergkrystal med besynderlige Spaltblade fra Schweiz, et andet med Røgtopatser sammesteds fra, 2 store Krystaltakker, indvendig giennemvorne med fremmede Legemer, mange Slags Marmor, alle optænkelige Arter af Chalcedon, Jaspis og Agatstene Stebne, alle bekjendte Edelstene af anseelig Størrelse. Iblandt Forsteningerne ere f. Ex. en igiennemskaaen Nautilit med sin naturlige Perlemorsskal, hvis Kamre ere opfyldte med Chalcedon, et Ammonshorn, 2 Fod bred, begge fra Engelland; en Aftryk af en meget stor Monoculus paradoxus, anseelige Stykker forstenet Træ &c. Conchyliesamlingen indeholder alle

Rang-

Rangstykkerne, saasom den største og smukkeste Bin-
 deltrappe, som man veed af at sige, Oranøeflag-
 get, Bæverspølen, Gloria Maris, de skønneste
 Oranger og Oberadmiraler, et stort dobbelt Edder-
 kophoved, Spindeler med Tænder, laplandsk
 Laphorn, Bredlæber, en Flaggermuusvinge med
 et overordentligt hvidt Baand, en endnu ganske
 ubekendt Snegl, hvor Vendingerne ere indtrykte
 i sig selv, den bliver i den med det første forven-
 tende anden Deel af Regensusses Bær kaldet Grev
 Moitke, tørre Værer med Haar, store Søefigen,
 hvis Vendinger gaae til venstre Side, Argus med
 Baand, det perlede Oranøeie, Korsdobbletter
 eller Hamre, Vinkelhager, store dobbelte Hane-
 kamme, overordentlig store smukke Lazarusklapper,
 andre med rosenfarvede Blade, dreiede Østers,
 engelske Sadler, Venusmuslinger, rare Anomie-
 muslinger, som findes i Moradser, Hjertemus-
 linger ic., iblandt andre og en besynderlig Hjerte-
 musling fra det røde Hav, der er maaskee den eneste
 bekiendte af sit Slags, iligemaade mange forun-
 derlige Ormehusse. Af Korallvefter ere tvende
 Madreporer merkværdige, den ene kuglerund og
 meget smukt tegnet, den anden som en Mandarm
 med Haand og Fingre. Iblandt Konstfager, der
 pryde dette Kabinet, ere Christi Nedtagelse og Kor-
 set af Magnus Berg, et chinesisk Lysthuns, 4
 Kurve fra China, et stort Bæger med ophævede
 Figurer, nogle Væfer med fint skaarne Landsska-

ber, en Herkules efter den farnesiske Oriainal, et konstigt dreiet Stykke af Spengler, altsammen i Elfenbeen, udgraverede Nautili af Balkin, et Bæger af en rar Jaspis med Guld indfattet, Fridesrich III. Statue af Selv, Grev Moltkes eget Portræt i Marmor af Wiedewelt. I den anden Pavillon af Palaiet er Bibliotheket, der indeholder kostbare Bøger; her er og en Sæuling af de indiske Planter, som Linnee har beskrevet under Navn af Flora Ceionica; iligemaade mange Kobberstykker og Tegninger, til de sidste høre Rubens Plafondmalerier i Jesuiterkirken i Antwerpen, kopieret i Vandfarver af Witt (*). Billedsalen er i Hovedbygningen, og indeholder udvalgte Kabinetmalerier af Kiernen af nederlandske Mestere, som Kiendere ville bedømme af efterfølgende Fortegnelse:

Adam og Eva i Uskyldighedsstanden; de samme, hvorledes de blive drevne ud af Paradiis, af Adrian v. d. Werft.

Et Fruentimmer og en Popegsie i et Buur, af Peter v. d. Werft.

En Kone, et Barn og dets Skolemester, af Wilh. Mieris.

En sovende Eblekielling, som en Dreng stieler et Eble fra, af Frans Micris.

Hestestalden, Leiren, Hestens Vandested og Hestebedækningen, 4 Stykker, af Phil. Bouwermann.

Et

(*) De ere saa meget mere merkverdige, da Kirken, strax efter at Witt havde afkopieret Malerierne, blev lagt i Aske ved Lynild. Man har stukket disse Kopier i Kobber i Holland, og dediceret dem til Grev Moltke, som Eier deraf.

- Et Kioffen, Svineslagtning, en Spinderstke, et Bord
dehuus indvendig, hvor Huusbonden karefferer
Vigen, der staaer og skurer, alle 4 af Teniers.
Følgende Stykker af Rembrand: hans eget Billede,
et Fruentimmer med et Slør, den Ypperstepræst
med Kogelsekarret, Arbeidernes Betaling i Wiin-
gaarden, i smaa Figurer.
En bedende Eremit, af Gerhard Douw.
Deidamias, der gjør sit Testamente, af Nic. Poussin.
Petrus i Fængslet og Engelen, af Guido Reni.
En Satyr med en Kuro med Frugter, en Munks
Skilderie, begge af Ruben.
Et lystigt Bordselskab, af Caspar de Crayer.
Pharaos Datter overgiver den unge Moses de Wise
til Opdragelse, Moses slaaer Egypteren ihjel,
af Gerhard Hoet.
Et Landskab med Skov, hvor den hellige Hierony-
nymus forestilles med en Engel, en Søehavn,
begge af Mikol. Bergheem.
Adam og Eva, i Legemsstørrelse, af Cleff.
Herodias Datter, et fortræffeligt Malsstykke, af Gott-
fried Schalken.
En Kirke indvendig, af J. Bliet.
Et Jægerselskab, af J. Hals.
En Dreng, der gjør Vandblærer, af C. Mescher.
En Heirejagt, en Parforcejagt, en Havn, en Søe-
træfning, alle 4 af Jan Lingelbach.
En brusende Søe og et Skibbrud, af M. Smit.
Et Bord med Frugter ic., af David de Heem.
Et Bord, hvorpaa der ligger en død Hare, Alger-
høns og Jagtredskab, af Dirk Valkenburg.
Et Landskab, af Cornel. Poelenburg.
Rom hersker over 3 af Verdens Dele, et stort og
prægtigt Stykke, af Gerh. Lairesse.
Et Fruentimmer, der spiller paa Luth, af Mo-
reelsen.
En lystig Mand, af G. Hondhorst.
En gammel Mand og en gammel Kones Hoved,
af W. Denner.

- Et smukt Vinterstykke, af J. Griffier.
 En hollandsk Stad, af von der Heiden.
 En hollandsk Landsby med Skibe, der sælge Fisk,
 et Fisketorv, begge af J. Brengel.
 Et musicerende Selskab, en Vagtskue, begge af le Duc.
 Hieronymus, af M. Neveu.
 To Bønderdandse, af C. Brendel.
 En Hule med badende Jagtnympher, af A. Cui-
 lenburg.
 To uforlignelige Landskaber med Skov begroede, af
 Hobbema.
 To italienske Landskaber, af Locatelli.
 Fire bjergefulde Landskaber, af J. Ruisdal.
 To Landskaber, af C. Poussin.
 Christi døde Legeme med Marie og Englene, af
 Zuffaro.
 Christus, hvorledes han helbreder de Syge; Petrus,
 hvorledes de Syge blive friske ved hans Skygge;
 to herlige Stykker efter Rembrands Smag, af
 Dieterich.
 To Feldtslag, af Rugendas.
 Et af Huchtenburg.
 Christi Fødsel, af Rykarts.
 Et Dvægstykke, af Potter.
 Den hellige Antonis Fristelse, af F. Frank.
 To Dvægmarkeder, af Bant.
 Et Blomsterstykke, af Mignon.
 Ligesaadant et, af Schoof.
 En Flaske med Blomster, af Rachel Rynsch.
 Et bjergfuldt Landskab, af Salvator Rosa.
 Barnet Moses bliver trukket af Vandet, af Alberto.
 En Stue i et Værtshuus, hvor der spilles, af
 David Rykart.
 En Tandlæge, af Bega.
 En drikkende Bønde, af J. Bliet.
 Et musikalskt Selskab, af Gerard van Zyl.
 Et Landskab med Ruiner og Dvæg, af Peter van
 Bloemen.
 Et af Dieterich van Bergen.

To af Bartholomæus Breenberg.

To af Friderich Moucheron.

To af Adam Pinaker.

Et Svæstykke ved Maanekin, af Ludwig Backhuyzen.

En Landsbyeskøemager paa sit Værksted, af David Ruyfart.

Abisælseren, af Adrian Ostade.

En Hule med en skumlet Hest, af Verbeck.

Et Selskabsstykke, af Jan Mieris.

Dødens Binger, to Stykker, af Wilh. Ferguson.

Bacchus, Ceres, Venus, Cupido, af Jan. Miel.

Et Landskab med et Færgested, af Daniel Schellinks.

Ermiter i deres Grotte, to Stykker, af Gerbrand van der Eckhout.

Et Dvægstykke, af Poul Potter.

Jacob og Himmelsstigen, af Dominico Fetti.

To Dvægstykker, af Lione.

To Stykker, forestillende en om Ratten opkommen
Ildbrand, af Eybert van der Poel.

Den hellige Antonii Kristelse, af Franz Frank.

Christi Begravelse, af Paolo Farinati.

Et Fruentimmer i Sengen, af Ferdinand Boll.

Brysbilledet af en døende Munk, af Anton v. Dyck.

Prospekt af en hollandsk Stad, af Jan van Goyen.

Venus bliver avlet af Havets Bølger, af Marcus
Lüscher.

Det grevelige Palais hele indvendige Udpyntning er prægtig. I Haugen er et næt indrettet Fuglehuus værd at see.

Statsminister Grev Thott, hvis fortræffelige Bibliothek ovenfor er anført, eier og kostbare Samlinger af Naturalier og Konstsager. Af hine findes der rare og mærkværdige Stykker af alle Klasser, fornemmelig Mineralier, Dyr og enkelte Dele af samme, Conchylier, Koraller. Af

Konstfager ere der: en stor Forraad af ypperlige Malerier, Kobberstykker og Tegninger, en kostbar Samling af Skydegevær og gamle Vaaben, mange andre, især ogsaa Gudstienesten angaaende Oldsager, skaarne Stene og andre Kostbarheder; en Samling af mangfoldige Urter af Porcellain og Glas; et rigt Myntkabinet, mathematiske og physiske Instrumenter &c.

Konstkammerforvalter Spenglers Naturaliekabinet bestaaer af Conchylier, tilligemed andre deslige Sælskabninger, Mineralier og mange Slags Sager af Dyretiget. Conchyliesamlingen har ikke allene her, men vel og overhoved ikke sin Lige. Eieren har samlet næsten alle bekiendte og en Mængde endnu ingensteds anførte Conchylier. Et hvert Stykke er udsøgt, og udmerker sig formedelst Smukhed eller Størrelse, eller særdeles Stikkelse, og alle Conchylier af Rang findes her i den største Fuldkommenhed. Iblandt de merkværdigste ere: to kronede Flaggermuusvinger af ganske ny og overmaade smuk Dannelse fra China (a), to besynderlige æthiopiske Kroner fra Kap (b), en endnu ganske ubekiendt Volute (c), en anden tung fra Amerika (d); et Par store knudrede Figen med
 affatte

(a) Afbildingen deraf sees i Martinis Conchylienwerk Tab. 97. S. 934. 935.

(b) Ej. Tab. 76. S. 187. 188.

(c) Ej. Tab. 98. S. 941. 942.

(d) Ej. Tab. 99. S. 949. 950.

affatte Bindinger (e), adskillige Exemplater af Gigtroen fra deres første Ungdom af indtil deres fuldkomne Størrelse, to Arter af den overmaade rare Ringesnegl med zigzak Figurer og Spindel med Tænder (f), den rare omslagne, med tynd Munding og en Ræbe, store og smukke grønne og andre vilde Musiksnegle, fortræffelige dobbelte Nødkophoveder, ligesaadanne Purpursnegle, og deriblandt ganske usædvanlige Sorter (g), to Drangeflagge, overordentlig store Stormhuer, alle Forandringerne af Dievelskløer, hvoriblandt forunderlig smukke smaa, med en violet Munding med Tænder, fra St. Morik, de smukkeste og største Papirnautili, Skibsnegle paa Fødder af Perlemor, alle bekiendte Forandringer af Admiraler, en Gloria maris og en Cedo nulli, begge af den anden Sort (h). Iblandt de ægte Bindeltrapper ere nogle over to Tommer lange, en anden er bruun, hvor Tværbaandene ere hvide og i et større Antal, end ellers; den braadede Nerite, Rudolphisneglen med Tænder, eller Genhierningen, det perlede Drangesie, Argus med Baandene, Bæverspole, Midasøren, mange rare Conchylier fra det magellaniske Stræde, og den hele Samling af de

H 5 af

(e) Sj. Tab. 67. F. 742. 743.

(f) Sj. Tab. 72. F. 774. Tab. 73. Fig. 775. 776.

(g) Een er afbildet paa Mart. 3. Tab.

(h) See herom den første Deel af Berliner Beschäftigung.

af Engellænderne fra de sydlige Lande bragde Conchylier udaf de bedste Exemplarer (*). Samlingen af Snegle, hvis Bendinger gaae til venstre Side, er uden Tvivl den fuldstændigste, som man veed af at siage, og ere deriblandt adskillige ellers ingensteds bekiendte, for Ex. Purpursnealen med Baand, og den af Martini benevnde rødfarvede hvidsiede Agurke (**), et stort Exemplar af den Tsianko eller Dfferhornet, der gaaer til venstre Side; nogle som en Ost dannedg venstre Snegle fra Guinea ere ligeledes høistfieldne, iligemaade Landsnegle med Baand (*Helix pomatia*) fra Trankebar. Samlingen af fersk Vand- og Landsnegle er meget betydelig. Iblandt de toskallede Conchylier ere: Hammeren, hvoraf paa et Exemplar Overdelen er over en Fod lang, Laurbærbladet, Winkelhager, store engelske Sadler, Hanekamme, dreiede Østers, den rare Urk, som Davila kalder *Copveluchon de moine*, en liden Chama (Breedskiel) med Kamre i begge Skaller; mange nye Niesmuslinger fra Nicobar; mange Arter Anomier, deriblandt en stor *Terebratula* med en Mellemvæg i Laaget; Damenavetten fra Nicobar (***) ; Spenge

(*) Eieren har indrukket en Afhandling derom i det niende Stykke af Skriveet: der Naturforscher, hvor ogsaa nogle af dem ere aftegnede.

(**) Begge ere afbildede i neue Mannigfaltigkeiten Tab. I. S. 45. Tab. 3. S. 25. 26.

(***) Eieren har beskrevet dem i den 1. Deel af Beschäftigungen der berlinischen Gesellschaft.

Spenglers Maetra, en 2 Fod 4 Tommer lang
 Skinkemusling; en rar stor Koralmusling (*);
 ceyloniske Perlemuslinger med modne Perler ic. ic.
 Koralsamlingen er ikke mindre stor og vigtig;
 deriblandt ere: en Madrepora muricata (Stjerne-
 Korat) af usædvanlig Smukhed, $1\frac{1}{2}$ Fod bred og
 sneehvid, fra St. Morik, en meget stor Mille-
 pora cærulea, ligeledes derfra; en Isis hippuris,
 hvid og rød tegnet; et høit Træ af Isis ochracea,
 om hvis Grene mange blaa sexstraaede Søestier-
 ner ere slyngede, fra Nicobar; en Madrepora
 pertusa af en fin og ganske besynderlig Byg-
 ningsart fra Norge ic. Af Insekter, Krebs, Am-
 phibier i Spiritus ic. er der en rig Forraad. Af
 enkelte Dele af store Dyr kan man anføre: det
 underste Kieevebeen af en Elephant med store Tæn-
 der; ligesaadan et af Hippopotamus; Hovedet af
 en Babrussa, Løver, Walros eller Kosmul ic.
 Samlingen af Ertser er vidtløstig. Iblandt Steen-
 arterne er en Karniol fra Ostindien, fugelrund,
 med en hvid Skerpe, $6\frac{1}{4}$ Tomme i Giennemsnit,
 veier 8 Pund; mange Jaspis og Agater, fløbne
 Stykker Marmor, Lapis Lazuli (Lafursteen), Ne-
 phriticus (Nyresteen) ic. Iblandt Mængden af
 Forsteninger ere: et fuldstændigt Aftryk af Ento-
 molithus paradoxus (Steenkræk) fra Norge; en
 Flintesteen, hvorpaa der ligger en sønderbrudt til
 sneehvid Spagt forandret Bortechinit med en
 Mængde

(*) See derom den 2. Deel af bemeldte Beschäftis-
 gungen.

Mængde af fine lange Braadde rundt omkring den, fra Meen; en meget stor Lithuit eller Bispsstav, igiennemskaaen og poleret; en forstønet Nøddelkerne fra Turin; et ovalt Ammonshorn, over 7 Tommer langt og $4\frac{1}{2}$ bredt, fra Schweik ic. En af de merkværdigste Forstøninger er et Snegleshuus af dem, der findes i Haugerne tilligemed Dyret, i en noget giennemsigtig Kalksteen, fra Island. Af Konstfager eier Hr. Spengler iblandt andre: et stort Antal i Elfenbeen skaarne og dreiede Stykker, tildeels af hans eget Arbeide, og en udsøgt Samling af Malerier. Iblandt de sidste ere:

Venus, imellem legende Kierligheds-guder af Jos. Heinz, efter Corregios Smag.

Eusanna med de Gamle, ypperlig malet, af A. Franchi.

En bodfærdig Synderinde, ved Siden af hende en Engel, et fortræffeligt Malerie, af Henr. Goltz.

En Alchymist, efter Guido Renis Smag.

Noah med sin Familie, og alle Dyrene gaae ind i Arken, mesterlig malet af Engelbert.

Den hellige Rochus beder i et Hospital om Pestens Afvending, af Tintoretti.

Den barmhertige Samaritan, i smaa Figurer, af Ariconi.

Et Landskab, hvor et Uveir trækker op, af Caspar Pousin.

Mariæ Fremstilling i Templen, af C. E. Biset 1667.

Campo vaccino i Rom, af Jacob Huchtenburg.

To Fasciavnsmaskerader, af Hans Lin.

En gammel Mand, der holder en Straffeprædiken for en Dreng, af W. Mieris.

Englenes Lovsang ved Christi Fødsel og Hyrdernes Tilbedelse, af Zuccarelli.

Den hellige Familie, liden, af Corregio.

Det gyldne Alter, ypperligt malet paa Kobber, af
A. Bloemart.

Et stort Stykke med Bildt og Frugter, overmaade
smukt, af Franz. Sneyer.

Engelen oppækker Hyrderne paa Marken ved Christi
Fødsel.

En Kaldejagt.

Et Vandestied for Heste, alle 3 af Phil. Wou-
werman.

Et sygt Fruentimmer, som Lægen føler Pulsen paa.

En Tandlæge, der trækker en Tand ud paa en
Bonde, begge af. Jan. Steen.

To Landskaber, af J. Freugel.

Det babyloniske Taarns Bynning, af samme.

To Landskaber, fulde med Klipper, af A. Thiel.

Ligesaadanne to, af Dietrich.

To Hoveder efter Rembrands Smaa, af Dietrich.

To Par Bondestykker efter Teniers Smaa. To
Stykker, hvor Taterbørn forlyste sig med at
dandse. To Stykker med Vandurer. To større
Stykker, det ene, hvorledes Røvere bræffe ind
i en Landsby, det andet, hvorledes de fortære
Byttet under Ruinerne. Alle uforlignelige Styk-
ker, af Seefak i Darmstat.

To smaa Batalliestykker, af C. Brendel.

Fire smukke, af A. Overfort.

Fire Jagtstykker, af samme.

Det Indvendige af et Bondehuus, hvor en Kone
renser et Barn, af Ostade.

Et skiegget Hoved, af Rembrand.

Et Skibbrud og en stille Sø, af Voltaire, en Sko-
lar af Bernet.

Et fortræffelig Sæestykke, af A. Smit.

En af Storm oprørt Søe med Skibe, af Bona-
ventura Peter 1634.

To Sæestykker, af Brandt den yngre i Wien.

To gamle Mandshoveder, af B. Denner

Skilderierne af et Fruentimmer og en Dreng, af
samme.

- Et Bondeselskab i Vertshuset ved Lys, Gotfried Schalken.
- Et biergefuldt Landskab med Gæder og Faar, uforligneligt malet, af M. Berghem.
- Carl V. Indtog i Rom, graat i graat, af M. Heemskerck.
- Scipio giver Allucius sin Brud igien, det bedste Stykke af H. Krock, Martini Skolar.
- Et musikalsk Selskab, iligemaade to ovidiske Historier, af C. Woelenburg.
- To Landskaber ved Maanestien og en Ildbrand, af M. von der Meer.
- To smukke Landskaber, af Brinkman i Manheim.
- En drikkende Bunde, af Teniers.
- To Stykker med Ruiner, to Landskaber, af Sweiz, to Prospekter af Bern, de fire Tider af Dagen i Prospekter af Rhinen, ypperlige Malerier, af Schüs i Frankfurt.
- To nederlandske Landskaber, af Molenaar.
- Et Landskab, af M. Caree 1684.
- En Laborant og en Philosoph, Natstykker. 2 Natstykker med Ildbrand. 2 større: en Sandsiger anviser det Sted, hvor der ligger en Skat, Røvere dele det Røvede i en Udørken; alle smukke Stykker, af Trautman.
- Gamle Hoveder, efter Rembrands Smag, af samme.
- Et stort historisk Stykke, af Rembrand.
- To Hoveder af Apostle, af Ruben.
- En ung adelig Persons Skilderie, af Ant. van Dyck.
- Carl I. og hans Gemalinde til Hest med allegoriske Figurer, af samme Mester.
- Skilderiet af en Religiøs, af Raphaels Skole.
- Skilderiet af en Adelsperson, af Titian.
- Robberstykker von Schuppens Kone, af Largilliere.
- Erasmus Roterodamus, af Holbein.
- Maler Abraham Wuchter og hans Kone, malet af ham selv.
- Et Hoved med en Hielm, af Salvator Rose.
- To Selskabsstykker paa Kobber, af Janck.

- To Stykker med døde Fugle, af Hamilton.
 To store italienske Søehavne, en ved nedgaaende
 Soel, den anden ved Maanestien, af Claudius
 Lorraine.
 To Feldtstykker, og to aarlige Bøndermarkeder, af
 Peter v. Bredal.
 To Feldtslage af Rytterie, af Rugendas.
 To Prospekter med mange Figurer, stærkt malet, af
 Thomas Wyck.
 Davids Seier over Goliath, i et behageligt Land-
 skab, af Peter de Witte, kaldet Candido.
 To Landskaber, af Jan Goyen.
 To Landskaber med Engle, af Johan Wouverman.
 Et Landskab paa Kobber, af Agricola.
 Et Dvægmarkert i et smukt Landskab, af Simon
 Dauw.
 To store Landskaber med Ruiner, af Markus Ricci.
 To Ditto, af Anton Finsienberger, Figurerne af
 Carl Lohr.
 Maria med Barnet Jesu, i et Landskab, af Valen
 og Brèugel.
 Christi Korsens Opreisning, i smukke Grupper, fra
 Rubens Skole.
 Kristus, hvorledes han giver sig tilkiende for Tho-
 mas, Figurerne i Legemsstørrelse, af Peter de
 Greber 1626.
 Mars og Venus hvilende, af Cornelius von
 Harlem.
 To Værksteder, en Potrætmalers og en Bildhug-
 gers, af Balth v. d. Bosch 1706.
 To Landskaber med Faar, af Cap. Tempesta.
 Maria med Barnet, omgivet med musicerende Engle,
 to andre holde en Krone over dem, af N. Direr.
 Den hellige Hieronymus læsende, af Johan Mal-
 bodins 1536.
 En Fisker bringer en siddende Kone Linneis Mac-
 tra Spengleri, med meget Biværk, paa Kobber,
 fortræffelig malet, efter den gamle Franz Meris
 Maade, af J. Mettenleiter. 1781.

Et Selskab, der spiller Kort, af Galisto Toccegno
Titians Skolar.

Et stort perspektivist Stykke af et Palais, af Gabr.
Engels.

Et Batalliestykke med Rytterie af Tyrker og Christ-
ne, af Jan Huchtenbura.

Et Skovlandskab, og Peberbadet, begge af Ever-
dingen.

To Haugeprospekter, af Johan Lingelbach.

Et øde Landskab med Ruiner, i Forgrunden Tobias
med Engelen, af Stalpent 1618.

Neptun og Amphitrite i Triumphvoegen, omgiben
med Nereider og Tritoner, af Quellinus.

Et med Figurer rigeligt stafferet Landskab, af
Wenix.

Et Selskab i Vertshuset, af Palamedes.

Et Frugt- og Blomstestykke med Børn, af Fr. W.
Tham, Børnene af Carl Maratti.

Hermaphrodit og Salmacis i et Skovlandskab, af
Adam Elsheimer.

Et stort og smukt Landskab ved Maaneskin med en
Ildbrand.

En Landsbye, hvor der er en Ildbrand om Nat-
ten, af E. v. d. Poel.

Fire Bønderstykker, af Hans Graf.

Sex Frugt- og Blomstestykker af, F. W. Tham.

Andre Naturaliesamlinger ere: Hr. Kon-
ferensraad Holmskiolds, Kammerherre Suhms,
Konferensraad Nybergs, Statsraad v. Hem-
merts, Apotheker Cappels, (Professor Bryn-
nishes Samling er oven for anført ved det akade-
miske) blotte Mineralier samler Statsraad og
Mynstedirekteur Knoph og Justitsraad Kelle;
Konferensraad Müller samler besynderlige Merk-
værdigheder af Dyre- og Planteriget.

En overmaade betydelig Samling af Conchylier har den indiske Garnisonspræst Chemnik, der er bekiendt af sine Skrifter, som en stor Elsker deraf. Iblandt Sneglerne ere f. Ex. Oberadmiraler, guineiske Tuter, Sommerfuglevinger, vestindiske Admiraler af usædvanlig Størrelse, Panamatuter, som og bære Navn af den tyrkiske Reir, Viceadmiraler, iblandt Schoubynachterne nogle fielde med mørkerøde Striber og kronet Hvirvel, St. Thomas-Tuten, den fielde Amadistute fra Nicobar, Ræthorn, Kopsmer eller Smørgaas, Spindelvævtuter, den rare Bredløbe med udtakket Vinge, adskillige Slags Gigtroer saavel uden som med Vinger, iblandt de sidste nogle med tillukde, andre med aabne Vingetakker, mange af de største en God lange Spindeler, iblandt Landspindelerne ikke allene flere af det tykbugede Slags, hvoraf der ere blevne indsendte af det til Arabien reisde Selskab, men ogsaa det fuldstændigste Exemplar af den fielde orientalske Landspindel, der er forskielig fra den forrige formedelst sin smallere Tallie og finere Farveblanding, æthiopiske Kroner og Baadsnegle (cymbium og olla Linn.) Argusvriet med Baandene, eller den øiede Porcellainskiel, den fielde Rodsnegl (murex erinaccus Linn.) udvalgte Stykker af den vilde Musik, store Vaser (voluta capitellum Linn.) den forkeerte Sæfigen (murex perversus Linn.) tilligemed andre forkeerte Snegle, en Art af de fineste næsten 6 Tommer lange Trommeskruer

messruer med 26 Bindinger, fuldstændige Styk-
 ker af den rare Sumpnaal (*Strombus palustris* Linn.)
 det ægte Rødhorn eller Erteskollen (*), Krabbe-
 snegle især fra Nicobar, Dievelskløer med aabne
 og tillukkede Tæller med rød og fiolet Munding,
 Tusindbeen, Podagrasnegle saavel med fiolet som
 og een med blodrød Munding (**), det rare rum-
 phiske Plethorn (***) , store ægte Bindeltrapper,
 Pavinautili eller Skibe, Rudolphshorn og deraf
 et Par af Rudolph med Tænder, eller Enhiernin-
 gen fra det magellaniske Stræde, Bladtrompeten
 (*buccinum foliaceum*) ligeledes deraf. Af de syd-
 landiske ved Kooks Søerisær opdagede Conchylier
 eier Hr. Chemnitz en stor Mængde. Han samler
 ogsaa med stor Flid Skaldyr med deres Laage.
 Hans Forraad af Sæpindsvoien er betydelig. Iblandt
 Muslingeskallerne ere: 4 store Korsmuslinger, Ha-
 spedobletter, eller dreiede Østers, Spenglers Mat-
 tra, Hanekamme, Lazarusklapper fra Ost- og
 Vestindien og fra den middellandske Sø; Korall-
 og Kompassmuslinger, Laurbærbladet, den rare
 Chamæ, kaldet af Lin. *arcinella* og *Calyculata*, ili-
 gemaade den af Born saa kaldte nyredannede ga-
 bende Musling (*chama phrenitica*) Chama Cor, Dre-
 hiertet,

(*) See Fortsætzung des systemat. Conchylienkabinetts
 4. Th. Tab. 142. Fig. 1325.

(**) Knorrens Veranügung der Augen und des Ge-
 müths, 5. Th. Tab. 4. Fig. 3.

(***) Fortsætzung des Conchylienkabinetts 4. Th. Tab.
 132. Fig. 1257, 1258.

hiertet, Menneſkehiertet med nogle Forandringer, den ceilonſke Sanspareilmusling, Damenavetter, og den rare Urk, der kaldes af Martini-Munkes Kappen. I blandt Stilmuslingerne er en, hvori I ndbyggeren er fortørret, og dens Byſſus, eller Udvæxt af Silke, kan derfor deſto tydeligere kiendes; der findes ogsaa et Par Strømper, der ere vævede af ſaadanne Muslingſkallers Silke. Hr. Chemiik har tillige en Mængde opſlebne Snegleſkaller af alle Familier, hvor endog de rareſte Slags ikke ere blevne ſkaandede, iligemaade en talrig Samling af ſlebne Stene og Forſtæninger. Han eier alle Hovedbøgerne i Conchyliologien, de koſtbare og rare ikke undtagne; derved ere ogsaa 165 Folioblade med malede Conchylier, ſom han efter Naturen har ladet forfærdige af en beqvem Maler.

Kiøbmand Lorenzen, boende paa Amagerstov No. 55, har en udvalgt Conchyliſamling, der indeholder meget ſmukke og ſieldne Stykker, iſær fra Oſtindien. For Ex. Volutæ eller Regleſnegle med indſkaarne Spindeler og Zicsacclinier, fortræffelige Tuter og Cylindersnegle, laplandſke Laphorn, Orangeſlagge, 2 overordentlig ſmukke $\frac{1}{2}$ Fod lange Spindelsnegle med ophævede Ringe og ſorte Pletter, et Par ſtore brune Neriter (Svømſkiel) af en ganſke indtrykt Skikkelse, den dreiede Oſters, en ſtor fuldſtændig Bindeltrappe, en ſmuk Oberadmiral med 5 Baand, en ſmuk ſtribet Bezoar, perlede Orangevine, brune Neriter med
J 2 Braadde,

Braadde, smukke Stadsflagge, smukke Spindeler fra det røde Hav, Chagrinhorn, lange Tigernaale, smukke Korsdobletter, store Venushierter ic.

Hr. Kottger Colsmann paa Hiørnet af Friderichsberggaden og Gammelstorv ud til Torvet No. 140, har i 8 større og mindre Værelser en meget talrig Samling af Naturalier og Konstsager, deriblandt ere: en overmaade stor Mængde Conchylier, Mineralier og Forsteninger, saa og en stor Deel i Spiritus, deriblandt en Muskatnød, mange Slangar, Orme og andre Ting; udstoppede Fugle, hvoriblandt Orne, Sølvfasanen, en meget smuk Paradiisfugl, godt konserveret, en Poome; udstoppede Fiske og Dyr, hvoriblandt amerikanske Egerne, den ægyptiske Kotte; en stor Samling af Kobberstykker, Landskaber og Skildrier, deriblandt den store Mahds Gillis; en temmelig Mængde musikalske Instrumenter, endog afrikanske fra Marokko, hvoriblandt en Fiolin med en Trompet i den nederste Ende, Gongons, tyrkiske Trommer, Cymbler; mange Musikalia; en Deel Sceletter af Dyr og Fugle, hvoriblandt en Hund, en Hane, en Høne, en Abekat; en stor Mængde af romerske og andre Mynter; nogle norske Trækander og Theekopper, fint og prægtigt udskaaen, meest af norske Bønder; Glaspokaler temmelige store, hvoriblandt een, hvori noget af Kiøbenhavn og Landeveien ere udskaaen paa, mathematiske Instrumenter af C. v. Mandern, en

Deel

Deel Miniaturstykker; en stor Deel ægte Edelsteene af alle Sorter, iblandt andre en stor Topas, andre flæbne Steene, adskillige Insekter af mange Sommerfugle og andre Insekter, der ere indelukte i Rav; adskillige Stykker af kostbart japanisk, dresdensk og andre Slags Porcellainer, antique Geværer og hvad dertil hører af Sabler, Kaarder, Hellebarder, Dolke; en Deel Tubi og Riketter, mekaniske Instrumenter, kalmukkisk Ridetøi; desuden af Konstsager iblandt mange andre Ting anføres disse faa: en katholsk Altertavle, et katholsk Capel med sine Ornamenter, hvor Christi Billede er omringet af de 12 Apostle, alle skildrede meget smukt paa Porcellain; et lidet katholsk Kors, paa hvis Midte sees indlagt et mindre Kors, der siges at skulle være af samme Træ, som Christi eget Kors; Paternosterbaand, Afbildning af Christi Grav i Pisa, Modeller af Friderichs Kirke paa Amalienborg, af det chinesiske Taarn i Canton, af Søløbergværksarbejderne i Norge, af en Pagode eller hedensk Afgudstempe; Model til et saa kaldet Perpetuum mobile, hvis Mester døde, inden det blev fuldfærdiget; Modeller af særdeles Skoe, deriblandt en russisk Tøffel med en usædvanlig høi og smal Hæl, et Par grønlandske Skoe, Mandarin-Støvler af blaat Silketøi, stoppede med Bomuld, om Kanten af Kraven med Fløiel; 2 smaa trykte Bøger, ikke længere end $1\frac{1}{2}$ Tomme, Description des Pais-bas,

trykt med Kobberstykker; en amerikansk Prinds i sin hele besynderlige Prindelse, ellers som en The-maskine; en kostbar Wæske med Rav indlagt, hvori adskillige kostbare Ringe; en Wæske af petrificeret Træ, ligeledes med en Deel Ringe udi; prægtige Daaser af Agater, Jaspis og andre Stene; Knopperne af Bomuldsplanten; nogle besynderlige Tobakspiber med overmaade lange Rør; en Deel Stokke af Kaneeltræ og andet rart Træ, hvoriblandt ogsaa en med en Riffert i Knappen; adskillige Gibspostementer og bronzerede Stykker, cylindriske og Huulspeile; en Deel saa kaldede underjordiske Folk.

Samlinger af gamle (grædske og romerske) Mynter og skaarne Stene have Grev Thott, Geheimeraad Guldberg og Kammerherre Suhm. Den sidste eier af gamle Mynter omtrent 100 i Guld, 1500 i Sølv, og ligesaa mange af Metal.

Nye Mynter samle iblandt andre Konferensraad Ryberg, Statsraad Hemmert og Hr. Windmüller paa Christianshavn.

Mathematiske og physiske Instrumenter have fornemmelig Professorerne Kragenstein og Bugge; optiske har ogsaa Mægler Bunken.

Chirurgus Berends har en Forraad af anatomiske Præparater, der er værd at see.

Niende Afdeling.

Handelsbygninger.

Børsen, fuldført i Christian IV. Tid 1640. Den ligger ved Slotspladsen, rundt omkring fri imellem 2 Kanaler. Den er en gothisk, men en meget anseelig 200 Alen lang Bygning, tækket med Bløe, og har et besynderligt Spiir, der forestiller 4 om hinanden slyngede Drager. Der gaae ved begge Ender uden fra Trapper og Porte op til den øverste Etage. Børsen er næsten ganske opfyldt med Vare, og forestiller ligesom et bestandigt Markt. Den nederste Etage er paa begge Sider afdeelt i Boder, hver med en Dør ud til Gaden, hvor alle Slags Hørkræmmervare blive solgte. Den øverste Etage er en stor Sal fuld af Kramboder, hvor næsten alle optænkelige Sager kunne faaes; ved den ene Ende har ogsaa Snedkerne alle Slags Snedkerarbeide færdigt, som strax kan faaes tilkiøbs; der ere og tvende Nyrnbergere, og fire Boglader, Pelts, Rothes, Nummes og Profts; disse Boglader, saaledes samlede hos hinanden paa eet Sted, ere saavel for Fremmede som Jndenslandske en overmaade beqvem og nyttig Jndretning. Ved den forreste Ende af Børsen er et Rum, hvor Kiøbmændene have deres Forsamlingsplads, og ere Mægler og Affeuranskontoirerne for Skibe og

Skibsladninger tillige der; sammesteds holdes og Auktioner paa Skibe, med Skibe ankomne Bahre og Aktier. Ved den anden Ende er den kongelige Laane- og Bexelbanke; hiin er oprettet 1736, og Bexelbanken kommet dertil 1774; Bankoscedlerne blive andensteds anførte. Her har ogsaa Brandsassurancekompagniet for Effekter sit Kontoir.

Det asiatiske Handelselskabs Bygning paa Christianshavn. Det er oprettet 1732, og bestaaer af 4800 Actier, hver til 500 Rdlr., men som for nærværende Tid gielde meere end to- gange saa meget. Handelen gaaer til Indien og China, tilforn havde Selskabet den til begge Landene allene, men siden 1773 ikkuns til China. Fra China kommer: Thee, Porcellain, Sago, Chinarod, Rhabarbara, Tutenage, Silketøier, Nankin, Rør etc. Fra Indien: Salpeter, Peber, Sago, Indigo, Schellak, Caliatur, Træ, Rør, Sirtser, Kattun, og andre Bomuldstøier, Lørklæder ic.

Det vestindiske Handelselskabs Bygning (*) , ikke langt fra Toldboden. Det er oprettet 1778, og dets første Fond bestod af 5000 Aktier, hver til 100 Rdlr. I Følge den store Fordeel, som Handelen siden den Tid har haft, ere nu i Stedet for de forrige Aktier nye udstædte, lydende hver paa 300 Rdlr, de gielde i Kiebet

700

(*) Kongen eier 3 antilliske Øer i Vestindien: St. Kroix, St. Thomas og St. Jan.

700 Rdlr. Handelen til Vestindien er fri for enhver. De derfra kommende Vare ere: raæ Sukker, Kaffe, Rum, Tobak, Justitræ, Bomuld, Riis &c.

Den østersøiske og guineiske Handels Bygninger, strax ved den forrige. Hovedbygningen er overmaade stor, og blev bygget 1768 til et Hospital for Fattige, som det forblev indtil 1776. Den guineiske Handel hørte ellers Kongen til, men er nu, forenet med Østersøeshandelen, overladt et Interessentskab, og inddeelt i 30000 Aktier, hver til 100 Rdlr. Handelen paa de danske Etablissementer i Guinea har Selskabet allene. Man bringer fra Guinea Elefanttænder, Bør, rødt og sort Træ, og især Mennesker, der bruges paa Plantagerne i Amerika.

Det nye oprettede Handels og Kanalkompagnies Bygninger ved Enden af Nyhavn. Hovedbygningen var ellers Sæehospitalet eller Næsthuset, og er bygt 1683. Derved er ogsaa Hallen hvor Klædet prøberes, og en Maskine til at give Silketøier Glands, iligemaade en Kran. Dette Handelselskab har 1) Skibsfarten paa Kanalen igiennem Holsteen imellem Nord- og Østersøen. 2) Glashandelen i Danmark og Norge tilligemed de Norske Glasfabriker; og skal Glas oplaget være paa Kongens Nætorv i den saa kaldte Groskanzlers Gaard. 3) Sildefangsten i Elven. Det bestaaer af 15000 Aktier, hver til 100 Rdlr.

Et Pakhuus for dette Kompagnie bliver nu opbygget paa det Sted paa Christianshavn, hvor den kongelige Grynmoelle for nogle Aar siden afbrændte.

Den grønlandiske, islandiske og finmarkiske Handels Bygninger paa Christianshavn. Den islandiske og finmarkiske Handels Pakhuse staae paa den af Kjøbmand Børn indpælede Plads, tilligemed et Tranbrænderie. Den grønlandiske, islandiske og finmarkiske Handels Kontoirer ere i Strandstræde. Fra Grønland komme Hvalfisk, og Robbespek, Fiskebeen, Røvestkind, Sælhundestkind, Edderdunn, Eenhjørningshorn &c. Fra Island tør og saltet Fisk, Tran, saltet Lammeflød, Skind, Tælle, uldne Vare, Edderdunn, Svovel &c. Fra Finmarken tør og saltet Fisk, Huder &c.

De færøiske Pakhuse bag Slottet. Varene ere uldne Strømper, aarlig over 100,000 Par, Tælle, tør og saltet Fisk, Fieder &c.

Den grønlandiske, islandiske, finmarkiske og færøiske Handel bliver nu allene ført paa Kongens Regning.

Det nye Pakhuus ved Toldboden, hvor giennemgaaende som og usfortoldede Vare blive oplagde.

Det kongelige Sukkermagazin paa Christianshavn ved Laboratorium.

Alle forberemte Handelsbygninger ere af anseelig Størrelse, og ligge ved Havnen.

Beier=

Beierhuset ved Gammelstrand, opbygget 1591; derved er og Bragerbroen, hvor Sild vrages.

Lommerpladserne i en lang Række ved Søen. De ligge uden for Staden, men der er en Udgang til dem ved Langebroe. De ere anlagde paa det nu værende Sted for 16 Aar siden, og vare tilførn inde i Staden lige over for Flaaden.

Skibbyggerværster. Paa Amalienborg ere de, som høre til den vestindiske og østersøiskguineiske Handel; de øvrige ere paa Christianshavn, nemlig: 1) det asiatiske Handelselskabs Værster; 2) den islandiske og finmarkiske Handels Værster paa den store indpælede Plads; 3) de Kiøbmand Wilder tilhørende samme Sted; 4) Bodenhoffs, paa den af ham indpælede Plads, næst ved den forrige; 5) Fabritius og Wewers; 6) Browns, begge de sidste bag ved den indiske Kirke; 7) Applebys, nær ved de foregaaende, men paa hin Side Kanalen. Disse Pladse ere alle vidtløftige. Uden for Østerport er Eskildsens Skibbyggerie.

Værsterne og Værkstederne for Krigsskibenes Bygning ere anførte i den Afdeling om Krigsvæsenet.

Kraner til at lade Skibene ere: ved det forrige Nvæsthus, bag Slottet, ved Bragerbroen ic., to murede paa Holmene.

Tiende Afdeling.

Fabrikker.

Den kongelige militære Klædefabrik, der forsyner baade Armeen og Flaaden, i Rigersgade. Den har 50 Bæverstoie og over 400 Arbeidere; i Tugthusene, som og i nogle store Hospitaller og Opfostringshusene, bliver Uld spunden dertil. Den er allerede anlagt for 100 Aar siden. Bygningen er 1760, efter en Ildbrand, ny opbygget, og 1776 gjort større, saa at den nu kan regnes iblandt en af de største og anseeligste i Staden; Munderingsmagazinet for Armeen er ogsaa der. I Almindelighed kaldes det Guldhuset, eftersom en Alkymist forhen paa det Sted har haft sit Værksted. Nogle af Fabrikens Bævestole ere paa Christianshavn ved Børnehuset. Den har en Vallemølle i Dyrehaugen.

Den kongelige danske Klædemanufaktur paa Blaagaard, oprettet med en kongelig Konvention af 22. Maj 1782, har 20000 Aktier, hver Aktie paa 50 Rdlr., overladt til et Interessentskab, som i næste Aar skal have et Oplag af alle Slags Klædevarer i Kiøbenhavn, i det mindste til 40000 Rdlrs Værdie.

Af andre Klædefabrikker der henimod 30. De betydeligste ere: Pauers i Nabenraae, Scheidemann

demann i Norgesgade, Braner i Tværgaden, Rosowsky paa Christianshavn i Strandgaden, Dahm paa Christianshavn i Amagergaden, Wilde ved Guldhuset, Schule ved Bolden ved Østerport.

Af Løifabriker er der uden Tvivl henimod 30. De største ere: Kræmmerfabriken paa Christianshavn i Dronningensgade, Wasserfals og Interessenters i Adelgaden, Behagens paa Christianshavn i Prindsensgade, Bramsens i Adelgaden, Binzers i Sølogaden, Hofmans i Gøttersgade.

En Florsfabrike er i Svaldergaarden, en i store Kongensgade og en paa Østergade.

Den vigtigste Silkefabrike er Agent Keiersens i Bred- eller Norgesgade, hvor alle Slags Silketøier og Fløicler af den bedste Bonitet forfærdiges. Den har 107 Bæverstole og 390 Arbeidere. Dertil hører ogsaa en Bygning i store Kongensgade paa Hjørnet af Nyboder, hvori der er Silkefarverie, og to store Skoler, hvor Silken vindes. En anden Silkefabrik er i Løvstrædet, en bag Børsen, og endnu 3 andre.

Den ny anlagte kongelige Manskesterfabrik ved Blegdammene uden for Østerport, hvor saavel Manskester som andre halv Silke- og Bomuldstøier blive forfærdigede. Her er tillige en Badskermaskine.

Fem Baandfabriker: en paa Østergade, en i Admiralgaden &c.

Sex Guld- og Solotresserfabrikantere: Klemke i store Kongensgade og 5 Jøder.

En Fabrik af Glandslærreder og Dvelg i Snaregaden.

En Segldugfabrik uden for Vesterport ved St. Hans Hospital. Den er anlagt 1733 af en ved Navn Plum, og 1748 kjøbt af et Interessentskab. Den har 32 Bæverstole og 120 Arbeidere, der boe ved Fabriken, foruden nogle hundrede Spinderster uden for. Aarlig bliver omtrent 600 Ruller Segldug forfærdiget, der paa nogle Aars Tid ligner den bedste hollandske, og sælges saavel til Flaaden som til Armeen. Til Fabriken hører og den derved staaende Stampe-mølle. En ny ligeledes betydelig Segldugsfabrik er ved Blegdammene.

Sex store Rattuntrykkerier uden for Staden, nemlig et uden for Østerport, der er det ældste, 3 ved Blegdammene, et ved den saa kaldte gamle Kongevei, et nyt anlagt i det forrige Pesthuus uden for Vesterport, endnu et i Staden i St. Giertrudstræde.

Trykket Lærred &c. bliver forfærdiget i Alabenraae.

Strømpevævere ere der nok nogle og 30 af. Wesseli og Warburg i store Færgestræde, Gottsche ved Stranden &c.

Et Hørsvingerie eller Heglerie paa Vester-gade, et uden for Vesterport.

Store

Store Kæberbaner: 1) Kæbstagermesternes uden for Vesterport, 5 i Tallet, alle af Træ; 2) Applebys paa Christianshavn, 600 Alen lang og muret; 3) Den til Flaaden hørende paa Gammelholm, og 4) nu nylig en muret ved Enden af Kastelsveien fra Tolbodveiens Behandelse indtil Østerport, der tilhører den grønlandske, islandske, finmarkske og færøiske Handel.

En Fabrik af Bordug og Bordugstapetserier paa Christianshavn i St. Annegade.

En af Papirtapetserier ved Stranden.

Spillekort blive giorte i Borgergaden og Røvstræde.

En Pergamentmager boer ved Bolden imellem Stormgaden og Gigantsgade.

En Karduanbereder boer imellem Studiestræde og Vestergade.

Et stort Garveri er i Adelgaden.

Fiskebeen blive forfærdigede i Bognmagergaden.

Den kongelige Porcellainsfabrik paa Riobmagergade. Dannemark har saavel Jord til det ægte Porcellain som de øvrige dertil fornødne Steensarter, iligemaade det rette ildfaste Leer til Kapseler, især paa Bornholm. Der blev derfor under Kong Friderich v. Regiering tre gange giort Forsøg paa at anlægge et Porcellainsværk. Den første gang af en Sager ved Navn Ludvig von Enkle, hvis Anlæg var meget kostbar og dog frugtesløs.

Der

Derefter ved den forrige Landsmand Melhorn, hvis Arbeide ligesaa lidet vilde lykkes, uagtet han ligeledes blev understøttet af Regieringen, og havde alle behøvende Materialier. Den tredie var Tournier, en Franskmand; denne bragde det vel videre end hans Forgiengere, men arbeidede med ligesaa slet Udfald, omendstient med langt større Bekostninger. Feilen var, at hans Porcellain ikke alene var meget glasagtigt, men faldt ogsaa porøs ud, og derhos var overmaade kostbart, selgeligen ikke til almindeligt Brug, saa at Hovedhensigten, nemlig at beholde Pengene i Landet, som blive udgivne for fremmet Porcellain, ikke kunde opnaaes, hvorfor ogsaa dette Anlæg, efter fem Aars Forløb, blev opgivet. Efter alle disse kostbare og frugtesløse Forsøg af Fremmede opfandt en dansk Chymist, Justitsraad Frank Henrich Müller, et ægte, ganske fra det forbenævnte forskielligt, Porcellain, hvortil blot indenlandske Materialier bruges. Han forelagde Publikum 1774 en Plan angaaende en Porcellainsfabriks Anlæg, men da det ingen Fremgang havde, af Mangel paa Interessentere, toge Dronning Juliana Maria og de kongelige Prindsen, i hvis Hierte Kong Friderich V. og den nu regierende Konges Kierlighed til Underfatterne, og Omhyggelighed for deres Staters Lyksalighed og Være lever og virker, sig Gagen an, som altsaa fornemmeligen Berømmelsen tilkommer for denne smukke og vigtige Indretning. Da de

vare

vare overbeviste om det betydelige Tab, som Handelen med fremmet, især udenlandsk Porcellain tilføiede Landet, besluttede de, uagtet alle giorte Indvendinger og Forhindringer, alvorlig at understøtte Værket, som derpaa blev anlagt 1775, med nogle faa Medinterressentere, og forsynet med et kongeligt Privilegio, da det efter al Anseelse inden kort Tid maatte komme til saadan Fuldkommenhed, at det kunde spare Landet Tønder Guld, og dette saa meget desto vissere, da Direktionen blev anbefæret til Mænd, som ere bekiendte for at være uegeunyttige, af moden Indsigt, og ivrige for det almindelige Bedste. Fabriken, hvori, foruden de forbenevnde kongelige Personer, ifkun nogle faa Patrioter toge Deel (*), havde saa hastig en Fremgang, at den efter 3 Aars Forløb, især ved Konferensraad Holmskiolds utrættelige Flid, var i saadan Tilstand, at man med Visshed forud kunde see dens Fuldkommenhed og Bestandighed; og saa meget mere, da Porcellainet nu var bragt til en langt større Smukhed end i Begyndelsen, og den norske Kobolt giort brugelig dertil, saa at den, saavel som Porcellainet selv, i Anseelse og Godhed ikke giver noget Europæisk efter.

R

abrikens

(*) Geheimekonferensraad Grev Moltke, Statsminister og General Eichstedt, Konferensraad Holmskiold, Kammerherre Suhm, Statsraad v. Hemmere, Justitsraad Søren Munch, Justitsraad Frans Heinrich Müller, Kansellieraad Ursin, og Groshandler Christian Hansen.

abrikens Drivt udfordrede større Udgivter, end Interessenterskabets, uagtet den anseelige kongelige Understøttelse, kunde bestride, efterdi man vilde sætte den i saadan en Stand, at ogsaa Fremmede kunde blive forsynede derfra, besluttede Direktionen med Interessenternes Bifald 1779, at forelægge Kongen Fabrikens Forsatning, og at henstille det til Hans Majestæt, om han vilde behage at tage den til sig, og indløse Interessenternes Aktier; hvilket Forslag ogsaa allernaadigst blev antaget (*). Fabrikken er i de trende Aar, da den er bleven ført for kongelig Regning, kommen til saadan en Fuldkommenhed, at den kan forsyne ikke allene Landet selv, men endog Fremmede; ligesom da og iblandt andet for nogen Tid siden en Taffelservice er bleven affat til Holland for 3400 Rdlr., og er der en anseelig Forraad saavel af Bord-, Thee- og Kaffeetøi, som Vaser, Buxter &c., der baade i Smukhed og indvortes Godhed aldeles komme overens med

(*) Fabrikens hidtil værende Direktører, nemlig Statsminister og General Eichstedt, Geheimeraad og Statssekretær Høegh Guldberg, Konferensraad og første Direktør ved Postamtet Holmskiold bleve konfirmerede, og Statsminister Grev Moltke endnu tilføjet dem, hvilke Herrer uden Gage føre Direktionen. Tillige blev det overdraget benævnte Konferensraad Holmskiold, der hidtil med den varmeste Nidkierhed havde antaget sig Fabrikken, at have den besynderlige Omsorg derfor. Justitsraad Søren Munch er Sekretær ved Direktionen, og Opfinderen af Porcellainet, Justitsraad Frans H. Müller, Fabrikmester og Inspektør.

med det saa meget vr. dede sachsiske og Severporcel-
lain. Denne Forraad skal efter et for kort Tid
siden saa løseligt giort Overflag beløbe sig henimod
180000 Rdlr., der, paa nogle tusinde Rdlr.
nær, er det, som den hele Fabrik har kostet. Reg-
ner man dertil de anseelige og vidtløftige Bygning-
er saavel paa Kiøbmagergade, som paa Christi-
anshavn, hvor Brændselet bliver giemt, og de ild-
faste Stene brændte, saa overstiger Fabrikens Vær-
die den Summa, som er bleven anvendt til dens
Anlæg. Man har altsaa god Grund til at troe,
at den ikke allene skal blive bestandig, og vil holde
de Penge tilbage, som ellers gik ud af Landet for
fremmet Porcellain, men at den ogsaa ved sin Af-
sats udenlands kan bidrage Sit til Handelsbalan-
cens Ligevægt; foruden den vigtige Fordeel, at
henimod 200 Mennesker paa en nyttig Maade ere
satte i Arbeide og underholdte derved, hvoriblandt
for nærværende Tid ikkun ere 10 Udlændinger.

En Fabrik af Steentøi efter engelsk Facon er
der i Kastrup paa Almager, hvor og Sukkertops-
former gøres.

En Fabrik, hvor Sukkertopsformer gøres
og Tagstene glasseres, er ved Langebroe.

To Kalkbrænderier uden for Østerport ved
Søen. Det Tredie er paa Almager ved forbe-
nævnte Fabrik.

Et Jernstøberie paa Christianshavn ved Ke-
berbanen.

En Klokketøber boer ved Vestervold og en i Helliggeiststræde.

En Skrivetøber i Bimmelskæftet.

Bogtrykkerier ere der 14, meest i den gamle Stad, een undtagen.

Uf Sukkerraffinaderier ere der 17: Grev Schimmelmanns, der er det største paa Christianshavn, og har sin Udsælningsbod ved Gammelstrand, endnu 3 andre paa Christianshavn, 2 paa Nørregade, et ved Nyhavn, et paa lille Riøbmagergade, et i store Fiolstræde, et i store Kongensgade, et bag Børsen, et i Naboeløse, et i Dybensgade, et i Amaljegaden, et i Bimmelskæftet, et i Bredgaden, et neden for Børsen.

Fem Sæbesnyderier, 3 paa Christianshavn, et ved Stranden, et i store Regnegade.

Hvid Sæbe bliver fabrikeret i Slippen.

To Vopblegerier og Voplystøberier uden for Staden ved Blegdammene, har sine Udsælningssteder, det ene paa Nørregade, det andet paa Riøbmagergade.

Lakfabriker: ved Stranden, paa Hiørnet af Knabroe og Broelæggerstræde, i Adelgaden.

En Rørogfabrik paa Christianshavn i St. Annægade.

Et Tranbrænderie, der hører den grønlandske re. Handel til paa Christianshavn.

En Liimfabrik paa Amager.

De største Tobakspindrier ere: Statsraad Børres, Brødrenes Italiender, Agent Ambergs, alle 3 paa Christianshavn. Agent Søegaards paa Kultorvet. I Glaciet og ellers i Nærheden af Staden er der plantet Tobak.

En stiv Mil fra Staden imod Norden ere følgende Fabriker:

Tvende Statsraad Hemmert tilhørende Kobber- og Messingmøller, hvor ikke allene Messing bliver smeltet, og saavel Kobber- som Messingplader smedede, men og alle Slags Redskaber forfærdigede deraf, som og Messingtraad. Disse Værker ere over 100 Aar gamle, og kunne tilstrækkelig forsyne hele Danmark.

En Jern- eller almindelig saa kaldet Leemølle, hvor Peer, Spader, Hakker ic. blive giorte.

En Fiilmølle af en meget kunstig Indretning, men som ikke bruges, tilligemed en Slidemølle og Somsmede. Den tilhører IJenkræmmerlauget i Kiøbenhavn, og ligger i Dyrehaugen.

En Papirmølle.

Alle disse Møller blive, tilligemed adskillige Balke- og Meelmøller, drevne af en Aae, der kommer fra Friderichsdalsløe, og ved Papirsmøllen finder i Stranden.

Andre Fabriker længere fra Kiøbenhavn ere: Klopstocks Silkefabrik i Lyngbøye; et Blegerie efter engelsk Maade, ligeledes samme Sted. En Agent Schneider tilhørende Klædefabrik, Jon-

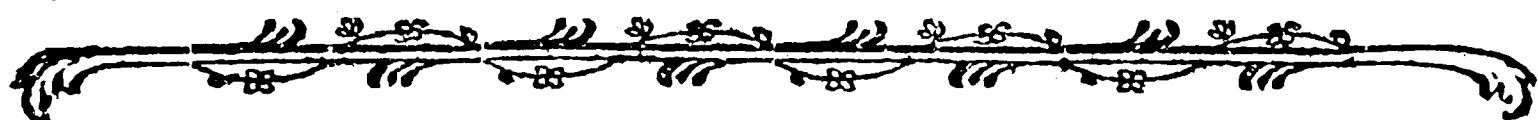
strup kaldet. Ved Friderichsborg er et Salpetersværk og en Skedevandsfabrik. Paa hin Side Hirschholm Krudtmøller.

Endnu maae jeg anføre 2 vigtige Fabriker, der ere værd at see, og som henhøre til Krigsvæsenet, omendskjønt de begge ligge 5 Mile fra Kiøbenhavn.

Den ene er den i Begyndelsen af dette Aarhundrede anlagde, nu Grev Schimmelmann tilhørende, Geværfabrik, hvor de smaa Geværer for den hele kongelige Krigsmagt forfærdiges.

Den anden er Kanonstøberiet, Friderichsbærk kaldet. Det er anlagt 1757 ved Generalmajor Classen, der ogsaa nu er Eier deraf. Her bliver Metalsknytset for Armeen og Flaaden støbt og boret, tillige ogsaa det meste Krudt gjort.

Alle benævnte uden for Staden værende Fabriker ligge Norden for Staden.

Ellevte Afdeling.

Hospitaler, Opdragelses- og Arbeidshuse.

De ere i alt 23, og deri over 3000 Personer. Tre store borgerlige Fattighuse (det almindelige, St. Hans, Bartovs) og 7 smaa (Abel Cathrines, Hamborger Sieleboders, et paa Christianshavn,

2 ved Petri Kirke, et i St. Peders Stræde, et reformeert), 2 saa kaldte Kloostere for Fruentimmer (Harboes, Petersens), Armeens Hospital, der tillige er et Opdragelseshuus, Christians Pleiehuus kaldet, 3 store Opdragelseshuse (Weisenhuset, Opfostringshuset, Vorls Opfostringshuus), og et lidet Reformeert; 5 Sygehuse (Friderichs Hospital, Søehospitalet, Dvæsthuset kaldet, som er tillige et Arbeidshuus, Accouchementhuset, Inokulationshuset, Artilleriekorpsets Sygehuus), Lugt-huset. Det er for den største Deel store og anseelige Bygninger, og de fleste nye indrettede under den nu værende Konges Regiering. Det almindelige Hospital, St. Hans Hospital, Bartov, Abel Cathrines Hospital og Opfostringshuset staae, ligesom det hele borgerlige Fattigesvæsen, under Magistratens Direktion. Jeg beskriver nu enhver Anstalt især.

Det almindelige (borgerlige) Hospital i Sølvgaden. Det blev 1768 (*) indrettet i Almagliegaden der, hvor nu det østersøiskguineiske Handelshuus er, men 1776 tilligemed Krigshospitalet henlagt i de forrige Kaserne, hvilke ere store Bygninger, 5 Etager høie. De ligge paa Hjernet ud til Bolden og Sølvgaden, og ere byggede 1768. Det almindelige Hospital indeholder omtrent 600 Personer; 100 have fri Waaning,

R 4

Senge

(*) Tilførn var Stadens Hospital i Brøndstræde, men ulige mindre.

Senge og Barne, de øvrige tillige en ugentlig Almisse fra 8 Skill. indtil 2 Mark danske. Det har en Kirke, der tillige er for Krigshospitalet, og Sngestuer, hvori indtil 130 Syge indtages. Om Vinteren kunne andre Fattige opholde sig her om Dagen i et varmt Værelse, og faae Arbeide.

Et andet almindeligt Fattighuus er St. Hans Hospital (*), uden for Staden, imellem Nørre- og Vesterport. Det var tilforn fra 1665 af det saa kaldte Pesthuus uden for Vesterport ved Seen, og er ny indrettet 1769 paa det nu værende Sted, hvor ellers Krigshospitalet var. Hvo der har Lust til at beskue den menneskelige Elendighed, finder her Lælighed dertil; thi der ere i dette Huus over 300 ulægelige, væmmelige og affindige Personer. De have ugentlig 28 Skill. danske; 70 faae Klæder, Sengeklæder ic. i Folge af en Stiftelse, der beleber sig over 30000 Rdlr., som en afdød her værende katholsk Indvaaner, Koffet, har givet dertil, hvorfor og dette Fattighuus tillige faaer Navn af Claudi Koffets Stiftelse. Her blive ogsaa nogle holdte i Forvaring formedelst slet Opførsel; Sngestuerne ere for veneriske og andre ansikkende Syge. Hospitalet har en Kirke og en Præst; paa den ene Side er det fra gamle Tider af omgivet med en Art af Vold og Graver.

Det

(*) Det kaldes ofte Ladegården, som tilforn var paa det Sted. Andre kalde det efter dets forrige Sted Pesthuset.

Det tredie borgerlige Fattighuus er Hellig-
 geistes eller Bartovs Hospital, nær ved en
 Plads, der kaldes Vandkonsten, og gaaer saa om-
 kring ved Rolden, og atter et Stykke om til Høe-
 og Halmtorvet, og ind i Farvegaden. Der ere
 deri omtrent 380 Personer, mestendeels Koner,
 der have Bolig, Sengested, Varme, Opvarming,
 og ugentlig 3 Mark. Vel de halve deraf blive
 underholdte af Stiftelser af private Personer, hvis
 Familier have Rettighed til, saa ofte Pladsen bli-
 ver ledig, igien at belægge den; saadan en Stift-
 telse koster 700 Rdlr. Hospitalet har sin egen
 Kirke og Præst. Det har været paa nærværende
 Sted fra 1660; Bygningen er ny og vidtledtig.

Et lidet Fattighuus paa Christianshavn i
 Sophiegaden for 13 Personer; det hører til den
 danske Menighed.

Abel Cathrines Hospital i Dronningens
 Tværgade er stiftet 1675 af en Frue von der
 Wisch. Deri ere 23 Fruentimmer, der hver faae
 ugentlig 1 Rdlr. Det har en Kirke, hvori Præ-
 sten til det almindelige Hospital forretter Guds-
 tienesten.

Hamborger Sieleboder i Myntergaden, for
 14 Personer, stiftet 1570 af Myntmester Fechtel.

Det tydske Petri Pleiehuus i Larsleistræde,
 for 16 Personer, der ugentlig faae 2 Mark.

Ved Siden af dette er ogsaa et til Petri Kirke
 hørende for 2 Aar siden af Bankokommissar

Vest stiftet Pleiehuss, ligeledes for 16 Personer. Mændene have egentlig 4 Mark, Koneerne 3 Mark og Brænde.

Den tydske reformeerte Menigheds Hospital i Nabenraae.

Budolphi Hospital i St. Pedersstræde, for 6 Fruentimmer af honette Familier. Hver faaer om Ugen 3 Mark. Det er stifter 1725.

Det for 40 Aar siden af Geheimeraadinde Harboe stiftede Kloster i Stormgaden for 13 adelige Enker, med 160 Rdlrs aarlige Indkomst, har en liden Kirke, hvor der holdes Prædiken hver Søndag af en dertil udvalgt Student.

Det af Kiøbmand Petersen stiftede Kloster i Bimmelskæstet, for 20 Jomfruer, der maae være Præste- eller Kiøbmandsdøttre, og hver haver aarlig 150 Rdlr. Det er anseeligt bygget 1768, og staaer under Opsigt af Præsterne og Forstanderne ved Petri tydske Kirke.

Landmilitæretatens Hospital, Christians Pleiehuss kaldet, ved Bolden imellem Øster- og Nørreport. Det er, som meldt P. 151, det eene Flei af de forrige Kaserne, ligesom det almindelige Hospital det andet. Begge Hospitaller have en fælleds Kirke, men hvert sin egen Præst. I forrige Tider var Krigshospitalet uden for Staden paa den saa kaldte Ladegaard, hvor nu St. Hans Hospital er. 1769 blev det ved Enden af store Kongensgade ny indrettet i det nu værende Opfostrings-

fostningshuus, og det i St. Pedersstræde da værende militære Weisenhuus forenet dermed, 1775 blev det henlagt i de forrige Kaserne. For nærværende Tid ere deri henimod 300 Personer (*), Invalider, Enker og Faderløse. Det er altsaa baade et Hospital og et Opdragelseshuus. Indretningen er god saavel i Henseende til Pleien som Oekonomien. Børnene arbeide uden for Skoletimerne for den militære Klædefabrik. Drengene blive ogsaa øvede i Krigsøvelser.

Weisenhuset, en vidtæstet efter den store Ildbrand ny opført Bygning, der indtager ganske den ene hele Side af Njtorv; det er stiftet 1727. 1771 skulde det have været forandret til en Realskole, men blev igien sat i forrige Stand 1773. Der er 100 Børn deri, Halvparten Dreng, og Halvparten Piger, der blive holdte meget godt og underviisde. Det har en zierlig Kirke, Apothek, Boglade og Bogtrykkerie, et Bibliothek af danske Bøger, og en liden Naturaliesamling. Dets Fond er 180000 Rdlr, dertil komme 2000 Rdlr aarlig fra Postkassen, og Indkomsterne af Apotheket, og den Forlagsret, som det har allene, til danske Bibles, Psalmebøger it. Generalkirkens inspektions, og Missionskollegierne forsamles samme steds.

Opfostringshuset, ikke langt fra Enden af store Kongensgade ved Loldbodveien; det er stiftet
1753.

(*) For nogle Aar siden var Antallet dobbelt saa stort.

1753, og var indtil 1777 paa Christianshavn i det nu værende Kvæsthus eller Seehospitalet. Den Bygning, hvori det nu er, var ellers Krigshospitalet, og er bygget 1769. I Opfostringshuset er 230 Børn, der arbeide for den kongelige militære Klædefabrik. Det staaer under Magistratens Direktion. Kirken bliver nu ikke brugt, thi Børnene gaae i det almindelige Hospitals Kirke.

Et 1755 opbygget Opfostringshus for Pigebørn paa Christianshavn i Prindsensgade. Denne overmaade vel indrettede Anstalt har sin Oprindelse fra den tydske Præst paa Christianshavn, Hr. Lorck, under hvis Opsigt det og staaer. Der er nu omtrent 50 Pigebørn deri (*), der alle blive underholdte af private Bidrag. Her bliver og Flagdug til Flaaden forfærdiget.

Et tydsk reformeert Opfostringshus i Nabenraae for 20 Børn af begge Køn. Drengene blive brugde til at synge i den reformeerte Kirke.

Friderichs- eller Engehospitalet (**), en vidtløst og zirlig Bygning, ikke langt fra Loldboden eller Havnens Indgang. Deri blive henimod 300 Enge og Saarede, der ikke have smittomme eller utægelige Sygdomme, tagne i Kuur, og paa bedste Maade pleiede. 150 Fattige af Bør-

(*) For nogle Aar siden var der over 100.

(**) Der ere ogsaa Sygestuer i almindelig, i St. Hans Hospital og Tugthuset.

Borgerstanden blive for intet antagne, og have alle Ting frit; andre give ugentlig 7 Mark, og hvo der vil have et Bærelse for sig selv, endnu engang saa meget; der kunne ogsaa 30 Soldater komme ind. De Syge maae aflægge deres medbragte Klæder, og bære de Hospitalet tilhørende saa længe de ere der; de blive afhentede i en Pors-techaise, de, som maae ligge, i en liggende Bæresstoel. Dette Hospital er stiftet 1756, og overmaade godt indrettet. Det har sine egne Læger, Bumlæger, Apothek og Præst, men ingen Kirke. I dets rummelige Gaard ere plantede Træer til Spadseregange for de Syge, der ikke ere sengeliggende.

Accouchementhuset, hvor frugtsommelige ugiorte Qvindespersoner hemmelig kunne blive forløste. Det er et af Friderichs Hospitals Bygninger, og staaer ogsaa under dets Direktion. Deri blive 30 Fruentimmer indtagne for intet, og 10 for Betaling; hine have alting frit, disse give ugentlig 2 Rdlr, og naar de ville have særdeles Kamre, 6 Rdlr. I Aaret 1781 bleve der 600 forløste. Anstalten er stiftet 1750, og var, førend Friderichs Hospital blev bygget, i et Huus i Gøttersgade. Accouchøren og Medikus er tillige Professor i Jordemoderkonsten ved Universitetet. De i Accouchementhuset forløste kunne lade deres Børn blive tilbage, naar de betale 20 Rdlr. Disse Børn lader man opdrage af Bønder; i de første

6 Aar bliver betalt for dem, siden efter skal Pleieforældrene underholde dem. Naar saadant et Barn fylder det andet og siette Aar, faae Pleieforældrene Præmier. Til denne Anstalts Fornødenhed maae af alle Ride- og Bognæste, som holdes til Pragt eller Forlystelse i Staden, aarlig betales 2 Rdlr. Den Anstalt for Hittetørn, som var ved Friderichs Hospital, er gaaet ind 1774.

Artilleriekorpsets Sygehuus ved Blaataarn (*).

Inokulationshuset uden for Nørreport. Det er anlagt 1770, og derimod Koppernes Indpodning i Staden forbuden, undtagen naar de grassere der (**). Fattige blive her ikke allene indokulerede for intet, men tillige holdte fri i alle Ting, og blive ogsaa klædede saa længe, som de ere i Huset; Formuende betale, men meget maadelig. Indretningen er for 48 Personer, hvoraf 32 blive pleiede for intet. Der blive ogsaa Fattige indtagne, der have de naturlige Kopper, da disse, saavel som alle smitsomme Syge, ere udelukte fra Friderichs Hospital. Stiftelsen har aarlig 3000 Rdlr. af den kongelige Kasse.

Qvæst.

(*) De andre Garnisonsregimenter leie enkelte Sygestuer.

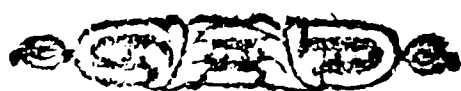
(**) Man formoder, at det vil blive aldeles forbuden i Staden, da det tydelig har viist sig, at den ellers ikkun periodiske Kopperepidemie i Staden er næsten bleven bestandig formedelst Inokuleringen.

Qvæsthuset, eller Sæetatens Hospital. Det er stiftet af Christian V., og var ellers i den ny Stad ved Enden af Nyhavn, men 1777 blev det forlagt til Christianshavn i det forrige Opfostringshuus, som er bygget 1753. Qvæsthuset er først et Sygehuus for Matroserne paa Flaaden, der paa samme Maade der blive pleiede, som de Syge af borgerlig Stand i Friderichs Hospital (*), og desuden er der Sygestuer for Sæetatens Fattige. For det andet er der et Arbeidshuus for Betlere af Sæetaten, hvoraf der sædvanlig er omtrent 200; deres Arbeide er at oplukke og spinde gammelt Lougværk; Børnene holdes og her i Skole. For det tredie blive Almisser der nddelede til Sæetatens Fattige. Det har en Kirke og Præst. Der til høre Assistent- eller Baanehusets Indkomster.

Lugthuset, i Almindelighed Børnehuset (**)
 kaldet, paa Christianshavn, en vidtløstig Bygning. Deri ere deels de, som dømmes derhen til Straf, deels Betlere, som indbringes fra Gaderne. De spinde Uld til den militære Klædefabrik, og de grove Forbrændere raspe Farvetræe; for Børnene bliver der holdt en Skole. Antallet paa dem,

(*) Hertil kom ikkun da, naar en Flaade var udrustet, de Syge og Saarede fra Skibene herind; men nu bliver det indrettet til et bestandigt Sygehuus for de kongelige Matroser, hvorfor og en meget stor Bygning er bygget til.

(**) Dette Navn har vel sin Oprindelse deraf, fordi det tilforn har været en Art af et Opfostringshuus.

dem, der ere i Tugthuset, er ulige, dog sædvanlig stedsse over 300, mestendeels Qvindespersoner. Det har en Kirke og Præst, og staaer nu under den kongelige Klædefabriks Direktion; det er anlagt i Friderich III. Tid, og 1739 nyt opbygget. I de ældre Tider var der et Tugthuus ved Helligsgeistes Kirke, hvor endnu en liden Gade har Navn deraf, som kaldes Tugthuusporten.

De til Arbeide ved Fæstningsværkerne dømde eller saa kaldede Slaver, over 100 i Tallet, have deres Ophold i det N. 51 nævnte Stokhuus. De bære en adskillende Klædedragt, og en Lænke om det ene Been, eller, naar de desertere, om begge. Tilforn vare de paa Gammelholm. Der er en Kirke indrettet for dem, hvor den danske og tydske Garnisons Aftenfangspræst verelviis forsyne Guds-tienesten, ligesom den hele Anstalt hører til Militæretaten. Noale af Søetaten, der dømmes til Arbeide, ere paa Gammelholm, og have ligeledes en Lænke om det ene Been.

Fattigskoler.

I Kiøbenhavn ere der nogle og 30 Skoler for Fattige, hvorudover 2000 Børn ikke allene have fri Underviisning, men ogsaa enten ganske eller tildeels blive klædte. Pigebørnene blive ogsaa anførte til Fruentimmerarbeide, hvorfor der er baade Skolholdere, Lærere og Læremødre.

Hvert

Hvert Sogn har en Skole, hvori et vist Antal af Børn tildeels eller fuldkommen blive klædte; Holmens Sogn har 7 Skoler, og Garnisonens 5. I Holmens, Garnisonens, begge Christianshavns, Petri og Reformeert, forrette Drengene i disse Skoler Sangen ved Brylluper og Begravelser (*). Frue Kirkes Skole er paa Hiørnet af Skidenstræde og Pederhvidtsfeldsstræde for 120 Børn, hvoraf 48 halv Dreng og halv Piger faae Klæder, og 80 daglig for 1 Skill. Brød. Nikolai Kirkes Skole er ved Hvalvingen, for 150 Børn, hvoraf 24 faae fuld Klædning, 56 Skoe og Strømper, 50 daglig for 1 Skilling Brød, og 10 daglig noget vist i Penge for at synge om Onsdagen i Kirken. Helliggeistes Skole i Køllegaden, for 120 Børn, 40 faae heel Klædning, de øvrige Strømper og Skoe, 80 daglig for 1 Skill. Brød, til Juul 40 af de flittigste hver 2 Mark. Trinitatis Skole i Landemærket, for 60 Børn, hvoraf 18 faae Klæder, og ugentlig uddeles for 2 Mark 10 Skill. Brød. St. Petri tyske Skole i St. Pedersstræde allene for 50 Drengbørn, der alle faae Klæder, og 20 andre, som Prindsesse Charlotte betaler for. Christianshavns danske Menighed har 2 Fattigskoler i Dronningensgade, i begge

& blive

(*) I de øvrige Kirker (Frue, Nikolai, Helliggeistes og Runde) forrette Frue latinske Skoles Disciple Sangen; see Pag. 55.

blive Børnene klædte; den tydske Menigheds Skole er i Strandgaden, samme har endnu en Friskole i store Torvegaden, hvor 30 Børn faae hver Dag Middagsmad. Garnisonskirkes Chorsskole er i store Strandstræde for 28 Børn, desuden endnu 3 Friskoler for Soldaterbørn af begge Kion, en ved Bolden imellem Vestergade og Studiistræde, en i Adalgaden, og en for Artilleriekorpset paa Christianshavn i Overgaden; samt en i Kuppet for 8 Børn, der faae Skoe og Strømper. I Garnisons-Skolerne bliver der underviist baade i Dansk og Tydsk. Til Holmens eller Søetatens Kirke høre følgende Skoler: 1) Chorsskolen, skraas over for Kirken, for 15 Børn, hvoraf hver faaer ugentlig 24 Skill. og sorte Klæder; 2) en paa Gammelholm for Drengbørn af Haandværksstokken, hvori fornemmelig læres at regne og skrive; 3) en i Væregaden, hvori som oftest ere over 100 Matrosbørn, hvoraf en Deel faae heel Klæder; Pigerne lære at sye, filere og spinde paa Riøb, og, ligesom de ere flittige til, faae til en vis Tid Uddeling i Penge; 4) en i Nyboder paa Hiørnet af Skolemesterlængen for 100 Børn, Broens Skole kaldet, de meest trængende faae Skoe og Strømper; 5) Pelikanens Skole i Adalgaden for 60 Børn, som ligeledes faae Skoe og Strømper; 6) for Søartilleristernes Sønner paa Christianshavn bag ved den tydske Kirke; 7) Skolen paa Nvæsthuset. De Tydske Refor-
meertes

meertes Friskole er anført S. 156; den franſke reformeerte Menigheds Skole er i Tornebuſſegaden.

Uf den almindelig Fattigkaffe ere i en Tid af 10 Aar 4 Friskoler blevne holdte, hvori der gaae næsten 500 Børn af begge Køn. De faae efter Omſtændighederne Klæder, og til Konfirmationen blive de heel klædte, hvilket koſter aarlig 1000 Rdlr. Diſſe Skoler ere: i Skidenſtrædet, i Sølvgaden, i Gøttersgade tæt ved Hørgen, paa Chriſtianshavn i Prindsensgade.

Fire andre Friskoler blive holdte af private Bidrag. De ere indrettede efter ſamme Plan ſom de forrige, og omtrent paa ſamme Tid anlagde af Agent Holck (*). Præſter have Opſigt derover. To ere i ſtore Kongensgade paa Hiørnet af Nybo: der, en, der hører til den danſke Kirke paa Chriſtianshavn, i Prindsensgade, og en, der hører til Petri: endſke Kirke, i St. Pedersſtræde.

De kongelige Herſkaber underholde en Friſkole af 30 Børn, der blive heel klædte, hvortil man tager de dveligſte af Fattigvæſenets Skoler. Den er i Farvegaden.

Borgerſkabets 32 Mænd har 1772 ſtiftet en Friſkole for 32 Børn af begge Køn, der blive klædte. Den er i Myntergaden.

L 2

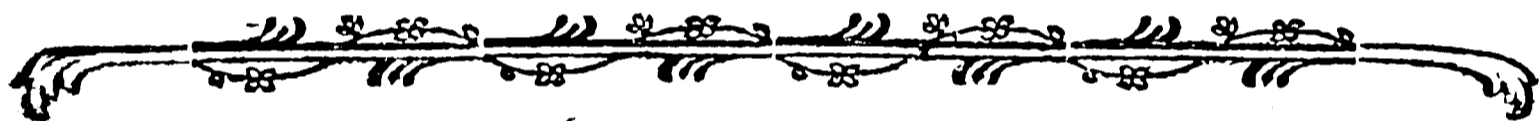
Agent

(*) Diſſe 8 Skolers Forfatning har Slotspræſten Hr. Krøll indrettet, under hvis Opſigt ogſaa de fleſte deraf har ſtaaet.

Algent Hølet har af private Bidrag 1776 oprettet 2 saa kaldte Gratistiskoler. Drengeskolen er i Fiolstræde, Pigeskolen i lille Grønnegade. De Flittige blive belønnede med et og andet Stykke af Klæder.

I Skolerne, som høre til de oven for beskrevne Opdragelses- og Arbeidshuse (Weisenhuset, Christians Pleiehuus eller Krigshospitalet, Opfostringshuset for Dreng, et andet for Piger, det reformeerte Weisenhuus, Næsthuset eller Søehospitalet, Lughuset) ere omtrent 100 Børn, og altsaa de, der nyde fri Underviisning, i alt 3000.

Tolvte Afdeling.

De kongelige Kollegier (*).

Det høieste Kollegium er Geheimestatsraadet, der blev oprettet 1772 i Stedet for det 2 Aar tilforn ophævede Geheimekonseil. Det refereres til det fra alle Hovedkollegierne, og dets Forestillinger, tilligemed dets derover givne Betænkninger, derefter forelagde Hans Kongelige Majestæt. Det bestaaer, foruden Prinds Friderich, af 5 Personer;

(*) Man finder den specielle Indretning af ethvert, tilligemed Fortegnelsen paa de deri værende Personer, i Statskalenderen, der aarlig udgives, og er at faae tilkiøbs hos Bogtrykker Høffner i Skindergaden.

ner; Stats- og geheime Kabinetssekretæren er ogsaa der tilstede. Det forsamles paa Slottet.

Det danske Kansellie strækker sig over Danmark og Norge, tilligemed Island og Færøe, iligemaade de kongelige Eiendomme i andre Verdens Dele. Dertil henhøre alle civile Regierings-, Justits-, Kirke- og Skolesager og Personer, de Fattiges- og Medicinalvæsenet, Kjøbstedernes Handtering, Rekruternes Udskrivning, Indquartering og deslige.

Det tydske Kansellie har samme Forretninger som det danske, og strækker sig til Hertugdømmene Slesvig og Holsteen, og hvad dertil hører.

Finankkollegium forvalter Statens regulerede Udgifter i det Hele, som og Myntvæsenet og Lallotteriet. Det er indført 1771, tilforn henhørde dets Forretninger til Rentekammeret.

Rentekammeret forvalter Statens Indkomster (det undtagen, som deraf henhører til de følgende Kollegier), tilligemed Regalierne og det kongelige Gods; Bygningsvæsenet staaer og derunder. Det er det vidtløftigste Kollegium af alle, og har 22 Kontoirer.

Det vestindisquineiske Generaltoldkammer er oprettet 1760. Dertil hører først Told- og Konsumptionsvæsenet i alle de kongelige Lande; for det andet de kongelige Eiendomme i Amerika og Guinea, og det i Henseende til Kameral-, Regierings-, Kommerce- og Krigsvæsenet.

Økonomie- og Kommercekollegium forvalter alle Kommercesager (den undtagen, som høre til ovennævnte Toldkammer, Konsulaterne, og alt hvad der løber ind i den almindelige Landhuusholdning, iblandt andet Fiskerie, Fabriker og Brandforsikringsvæsenet; dertil høre ogsaa de kongelige Eiendomme i Ostindien. Det er indført under Christian VI.; 1768 blev det forenet med Toldkammeret, og 1773 igien for sig selv indrettet.

Bergværksdirektorium. Dertil høre Bierg- og Saltværkerne. Det er indført 1773.

Disse 7 Kollegier forsamles i og ved Kanselliet, begge Kancelliekollegierne, Finanskollegium, Rensetekammeret, Toldkammeret i den egentlige Kanselliebbygning, Kommercekollegium i den ny Tilbygning til Generalitetshuset, Bergværkskollegium i det forrige Posthus.

Generalitets- og Kommissariatskollegium besørger det hele Krigsvæsen til Lands. Dets Forsamlingshus er ved Kanselliet. Forhen var det 2 Kollegier, ligesom nu ved Sæetaten.

Admiralitets- og Kommissariatskollegierne besørger Krigsvæsenet til Vands, hiint Kommandosagerne, dette de økonomiske Anliggender; i hiint ere Søofficerer Lemmer, i dette civile Personer. Deres Forsamlingshus er ved Indgangen til Gammelholm. De vare tilforn, ligesom ved Landetaten, ifkun et Kollegium, men for et Aars Tid siden blev hvert for sig oprettet.

De

De fornemste Personer i de hidtil benævnte Hovedkollegier kaldes Deputerede, og den første af dem refererer i Statsraadet. De øvrige Be-
 tientere kaldes Sekretærer, Renteskriverer og Bog-
 holdere med Kansellister, Fuldmægtiger og Kopii-
 ster. I Rentekammeret, Loldkammeret og Kom-
 mercekollegio ere foruden de Deputerede ogsaa Kom-
 mitterede; hine have fornemmelig at bestille med
 det Almindelige, disse med det Særdeles ved For-
 retningerne.

Siden 1774 er der en saa kaldet extraordi-
 nær Kommission under Prinds Friderichs Præ-
 sidio, der har adskilligt af Statens almindelige
 Anliggender til Gienstand.

Til de udenlandske Affærer's Departement
 hører alt, hvad der angaaer Underhandlingerne med
 fremmede Hoffer, og de ved samme værende konge-
 lige Gesandtere. Det bestaaer af Ministeren ved
 de udenlandske Affærer og 3 Sekretærer, og sam-
 les i Kanselliet. Førend 1772 var det forenet
 med det indiske Kansellie.

Skatkammeret forvalter en Deel af Sta-
 tens Udgifter, især de kongelige Pensioner. Det
 har Bærelser paa Slottet.

Bankens Oberdirektion, der tillige forval-
 ter det udenlandske Kreditvæsen.

Bankodirektionen.

Direktioner: den vestindiske Handels, den
 islandiske, finmarkiske, grønlandiske og færøiske

Handels, den østerøiskeguineiske Handels, Handels og Kanalselskabets. Om disse Handeler see Pag. 136 2c. (*).

Generalpostamtet bestyrer det hele Postvæsen. Det forsamles paa Posthuset.

Reikommissionen.

Lalotteriets Direktion, see P. 48.

Den kongelige Enkekasses Direktion bestaaer af et Lem i Statsraadet, i det danske Kansellie, i det tydske Kansellie, i Generalitetskollegio, i Søekommissariatskollegio, af Magistraten, og en Professor i Mathematiken. Om denne Kasse gives nærmere Efterretning i den 15de Afdeling.

Kommissionen i Henseende til Anstalterne for at hæmme Qvægsygen bestaaer af en Medlem af Statsraadet, af Rentekammeret, af Generaltoldkammeret, af Generalitetskollegio, og det tydske Kansellie.

Det medicinske Kollegium har Sundhedsanstalterne under sin Opsigt. Det bestaaer af de kongelige Livlæger, de medicinske Professorer ved Universitetet, Stadsphysikus, Direktøren i Chirurgien, og Hofchirurgen. Det er oprettet 1740, og forsamles paa Universitetet.

General Kirkeinspektions-Kollegium, oprettet 1737, har en almindelig Opsigt over Kirkevæsenet

(*) Det asiatiske Handelselskab vælger selv af dets Medlemmer Direktører paa 3 Aar.

væsenet i Danmark og Norge (*). Det forsaml-
les paa Veisenhuset, saavel som og

Missionskollegium, der besørger Anstalt-
terne i Henseende til den christelige Værdoms Ud-
bredelse iblandt de hedenske Indbyggere af de kon-
gelige Eiendomme (i Grønland og Indierne).
Begge have geistlige og verdslige Lemmer.

Magistraten i Kiøbenhavn bestaaer af en
Præsident, nogle Borgemeistere og Raadmænd.

De 32 Mænd, eller Borgerkabets Depu-
teredes Kollegium er indført strax efter Souverai-
niteten, og har sin Forsamlingsal paa Raadstuen.

Brand- og Vandkommissionen har Opsigt
over Brand- og Vandanstalterne. Den bestaaer
af den kommanderende Admiral, Kommandanten,
Politimesteren, Oberpræsidenten, en Borgemesier,
en Raadmand, de 2 Ældste af de 32 Mænd,
Statshauptmanden, en Borgerkapitain (**), Amt-
manden og Amtsforvalteren over Kiøbenhavns
Amt, og en Professor i Mathematiken.

Havnekommissionen.

Kommissionen i Henseende til Broelæg-
ningen.

Skuespildirektionen, og andre flere.

(*) I øvrigt henhøre Kirkesagerne til Kanselliet.

(**) Dette er, efter en gammel Skik, stedse Kapitainen
ved Christianshavns Kompagnie.

Trettende Afdeling.

R e t t e r n e.

Høiestret. Dertil kan appelleres fra alle civile Retter i de kongelige Stater (Slesvig og Holsten undtagen) uden i Pengesager, naar Summen er under 33 Rdlr. Den er indført siden Souverainiteten, og bliver holdt offentlig om Formiddagen paa Slottet i en stor Sal, hvori der staaer en kongelig Trone. Om Fredagen, iligemaade i de 3 hele Maaneder, Julii, Augusti, og September, og den sidste halve Deel af Februari er den tillukt. Den bliver aarlig, efterat det offentlige er bleven forkyndt paa Stadens Torve den næst foregaaende Søndag-Eftermiddag, under Paukers og Trompeters Lyd, paa den første Torsdag i Martii Maaned høitidelig aabnet, da Kongen selv præsiderer, og fra Tronen sælger Dommen i den forehavende Sag. Dommerne ere Justitiarius og Assessorerne, hvoraf der i det mindste maae være 9 tilstæde. Procuratorerne maae mundtlig foredrage deres Sager, og altid tiltale Kongen som Dommer, omendskjønt han ikke er nærværende. Der maae ingen nye Beviis føres, med mindre man eedelig godtgjør, at det ikke har været muligt at bringe dem tilveie i Underretterne. Assessorerne og Sekretærerne bære i Retten lange røde Over-

Overkioler, og Procuratorerne forte. Retten har ingen Betiente, men en Vagt af Underofficerer ved den kongelige Livvagt til Fods.

Hof- og Statsretten paa Østergade, anordnet 1771. Derunder staae alle Kiøbenhavns Indvaanere af den civile Stand, baade i Processer og kriminelle Sager, og i hine ogsaa militære Personer. Dertil henhøre ogsaa Arveparters og andre Forretningers Forvaltning, som og Auktio-
ner. Dens Forsatning er af den Besskaffenhed, at Sagerne blive afgjorte saa snart som muligt. Gieldsager under 10 Rdlr. blive paadømte af en aarlig dertil udvalgt Medlem i Retten. Den bestaaer af Justitiarius og 12 Assessores. Den saa kaldte Kongens Foged besørger de Anklagedes Arrestering, deres Pleie og Straffenes Fuldførelse. Underfogden inddriver Pengebøder, forretter Exekutioner i Gieldsager, Besigtelser &c. Personernes Antal, der henhøre til denne Ret, beløber sig med Procuratorerne over 100. Der kan dersfra, ligesom fra alle civile Retter, appelleres til Høiesteret. Førend Hof- og Statsretten blev oprettet, vare der flere Rettergangssteder i Kiøbenhavn. For Borgerne var Byetinget den første, Magistraten den anden Instans. Rangsper-
soneerne hørte under Hofretten, kongelige Betientere uden for Rangen under Borgerretten, og fra denne kunde man apellere til hiin. I Egteskab dømte den saa kaldte Lamperret (Qvatember),
der

der bestod af Professorerne ved Universitetet, under Stutamtmandens Præsidio. I de kongelige Kammeralsager dømte Kammerkollegierne uden Appellation; men nu høre Kammeralsagerne (i og uden for Kiøbenhavn) til den ordentlige Ret, og man kan appellere til den fra Kammerernes Udsigender.

Politieretten, hvori Politimester allene er Dommer; for den kommer alle Politiesager, det er, hvad der angaaer den almindelige Orden og Sikkerhed. Den holdes paa Raadstuen, og er af en vidtløftig Omkreds, dertil høre i visse Maader næsten alle kriminelle Sager. Politimester dømmer i visse Tilfælde uden Appellation, i de andre kan man appellere fra ham til Hof- og Statsretten, ogsaa i saadanne kriminelle Sager, hvori han ikke dømmer, kan han dog anstille et foregaaende Forhør.

Søeretten dømmer i de Sager, som angaae Skibsfarten, hvilken Ret bliver holdt i Skippernes Raugshuus i lille Kongensgade. Den bestaaer af Skippertaugets Oldermann, nogle Skipper, Basterkouten og en Kiøbmand. Derfra kan appelleres til Hof- og Statsretten.

Brandretten. Dertil henhøre alle de Tilfælde, der angaae Brandvæsenet; den bestaaer af Stadshauptmanden, Politimesteren, Brandmajoren, Vice-Brandmajoren, og Kapitainen ved Brandkompagniet. Derfra kan i Sager, som ere over 10 Rdlrs. Bærdie, appelleres til Brand- og
 Wand-

Bandkommissionen, Pag. 169, og fra denne til Høiesteret.

Præsterne i Kiøbenhavn høre: verdslige Tilfælde til Hof- og Statsretter. I Embedsager er (i og uden for Kiøbenhavn) Provsten den første Instans; den anden er alle Provsternes Forsamling i Stiftet under Stiftamtmandens og Biskopens Præsidio, der aarlig holdes tvende gange (for Sædlandsstift i Roeskilde) og kaldes Landemode, derfra kan appelleres til Høiesteret. Men ingen Sag kan gøres anhängig uden Biskopens Forevidende (*).

Der er en Regiments- eller Garnisons- og en Ober- eller Generalkrigsret ved Landmilitæretaten. Under hiin høre de Gemene, Under- og Oberofficerer indtil Kapitainen. Den bestaaer, naar den angaaer en Officeer, eller Livsfager i Henseende til Underofficerer og Gemene, af Obersten som Præsident, 12 Officerer som Bisiddere, og Regiments- eller Garnisonsauditoren; naar det angaaer Underofficerer og Gemene for ringere Forbrydelse, er en Stabsofficeer Præsident, og af enhver Klasse fra Obersten indtil de Gemene er i det mindste 2 Bisiddere. Til Ober- eller Generalkrigsretten høre Stabsofficererne fra Majoren af. Deri sidder en General og adskillige Stabsofficerer tilligemed enten Ober- eller Generalauditoren.

Med

(*) Om Biskopperne og Præsterne kan sees i følgende Afdeling.

Ved Søetaten er ligeledes en Under- og Oberkrigsret. Hiin bliver kaldet den kombine- rede Ret. Deri præsiderer en Kommandørkapitain, og Officererne af alle de ringere Klasser ere Bisid- dere tilligemed Auditoren. I Livssager præsiderer Chefen for Divisionen, som den Anklagede er af. Til denne Ret henhøre alle fra Matroserne indtil Kapitainen. Til Ober- eller Generalkrigsretten høre Stabsofficererne fra Kommandørkapitainen af. Den ældste tilstædeværende Admiral præsiderer, og Assessorerne ere Stabsofficerer af alle Klasser, tilli- gemed General- og Oberauditoren. Oberretten holdes i Admiralitetshuset, den saa kaldte Kombi- nerede paa Gammelholm.

Forbryderes nøiere Forhør saavel af den civile som militære Stand skeer af den allerede i 1688 anordnede Inquisitionskommission i Stokhuset (Pag. 51). Den, som holder Forhøret, er til- lige Medlem i Hof- og Stadsretten; Bisidderne ere en Borgerkapitain, to Lieutenanter af Søeta- ten, og en Lieutenant af ethvert Regiment af Be- sætningen. Ved dette Forhør bliver efter Om- stændighederne brugt Tvangsmidler.

Fiortende Afdeling.

Noget om Hoffet, Krigsstanden,
Borgerfabet og Kirkevæsenet.

De kongelige Herstaber opholde sig sædvanlig fra Oktober til Maj i Staden, og de øvrige Maaneder paa Landet. I Staden residere de samtlig paa Christiansborgslot, paa Landet paa Fredensborg. Saa længe som de ere i Staden, pleier der om Mandagen at være Apartement, og om Fredagen Kour ved Hoffet; undertiden er der Bal paa Hoftheatret, sædvanligt om Torsdagen. Paa den Kongelige Families Fødselsdage er der Galla ved Hoffet. Disse ere: Kongens d. 29. Januari, Dronningens d. 4. September, Kronprindsens d. 28. Januari, Prinds Friderichs d. 11. Oktober, hans Gemalindes d. 24. August, Prindsesse Lovises d. 7. Julii, Prindsesse Charlotte Amalies d. 6. Oktober. Hofforgen pleier tillige at bæres af alle Folk af Stand. Det kongelige Liberie er rødt, og pallie Underklæder med Sølv.

Der ere 2 kongelige Ordener: Elephantordenen, en hvid emallieret Elephant med et Taarn, bliver baaren i et blaat Bænd ved den høire Side, Stierne ved den venstre Side; Dannebrogordenen, et emallieret Kors, bliver baaren i et hvidt

hvidt Bånd ved den venstre Side, Stiernen ved den høire. Paa Ordensdagene møde Ridderne ved Hoffet med Ordensklæderne og i romansk Dragt. Ordensdagene ere: for Elephantordenen, Kongens Fødselsdag, og Dagen efter de 3 høie Fester; for Dannebrogordenen, d. 15. April, d. 10. August, Dagen efter Juul og Pindsedag. Ridderne af Elephanten ere nu (foruden kongelige og fyrstelige Personer) ikkun 18, men Ridderne af Dannebrog henimod 200. Kammerherrer ere der endnu flere af, Nøglen bliver baaren paa den høire Side med et blaat Bånd; naar en Kammerherre bliver Ridder, bærer han desuagtet Nøglen, derimod naar en Ridder af Dannebrog faaer Elephantordenen, bærer han ikke Dannebrogordenen længer.

Ridderne af Elephanten ere de høieste Personer i Rangen. Imellem dem og Ridderne af Dannebrog staae Geheimeraaderne, Generalerne og Admiralerne, Generallieutnanterne og Viceadmiralerne. Efter Ridderne af Dannebrog følge Kammerherrerne, Generalmajorerne og Kontreadmiralerne, Konferensraader, Statsraader, Oberster og Kommandører til Søes ic. De sædvanligste Karakterer ere: Geheimekonferensraad, Geheimeraad, Konferensraad, Statsraad, Justitsraad, Kansellieraad, Kammerraad, Sekretar; de sædvanligste Hofkarakterer: Kammerherre, Kammerjunker, Hofjunker. Ridderne af Elephanten, Geheimeraaderne, Admiralerne og Generalerne have

Viceadmiralerne og Generallieutnanterne have den Titel: Excellence. De, og desuden Ridderne af Dannenbrog, Generalmajorerne, Kontreadmiralerne og Kammerherrerne, maae have Toppe paa Hestetvæt af deres Heste.

Efterdi den hele Flaade liager i Kiøbenhavn, er her og næsten alle de kongelige Matroser; en stor Deel af dem boe sammen i de saa kaldte Nyboder (Pag. 56). De ere deelde i 4 Divisioner, og hver Division har 10 Kompagnier, hvoraf et bestaaer af Artillerister, et Kompagnie af de sidste er 200, et Kompagnie af de andre Matroser 115 Mand stærkt. Hertil komme endnu omtrent 1000 Haandværksfolk, der kaldes den faste Stof. I alt er der omtrent 6000 Mand (*). De faae (foruden Klæder) noget vist i Rug, Byggrøn, Kiød, Flesk, Smør, og 20 Rdlr. aarlig. De have blaa Mundering og Kasketter. De forsynne Bagterne paa alle de Pladse, som høre til Søevæsenet; deres Gevær, naar de giøre Vagt, er et kort Spyd; Artilleristerne have Flinte og Sabler. Officerernes Mondur er en blaa med Guld besat Kiøle og røde Underklæder ligeledes med Guld besatte, og ligesaadant et Feldttegn som Landofficererne, samt Guldtresser om Hattene. Deres Klas-

M

ser

(*) Foruden de hværvede Matroser ere ogsaa alle Kofsardimatroser overalt i de kongelige Stater, som man kalder det, enrøullerede, og, naar en Flaade skal udrustes, blive saa mange indkaldte, som der behøves.

ser ere følgende: Sekondlieutnant, Premierlieutnant, Kapitainlieutnant, Kapitain, Kommandørkapitain, Kommandør, Kontreadmiral, Viceadmiral, Admiral. De staae et Trin høiere i Rangen end Landofficererne, saasom Sekondlieutnant af Søetaten har Rang med en Premierlieutenant af Landetaten o. s. v.

Besætningen i Kiøbenhavn bestaaer af 6 Infanterieregimenter og en Batallion i Citadellet, dertil kommer Artilleriekorpset, og Livgarden til Hest og til Fods; i alt ere der omtrent 6000 Mand, men deraf ere henimod 2000 Frisolk. Vagtparaden er paa Kongens Nytorv; naar den er forbi, lade Houbøisterne sig høre ved Hovedvagten; Livgarderne trække op paa Slotspladsen, Artilleristerne i Tøihuset. Et dansk Infanterieregiment har 12 Kompagnier (*), og et Kompagnie 60 gevorbene Soldater, desuden høre til ethvert Kompagnie 80 nationale Soldater, der sædvanlig ikke ere ved Regimentet, men dog bestandig blive øvede i Vaaben. En gevorben Soldat har, foruden Qvarkeer og Brød, daglig 4 Skill. Mønduren

(*) Efter den ny Indretning skulle Infanterieregimenterne formere sig med 6 Kompagnier, eller en tredie Batallion, men dette er endnu ikkun sket med trende. I Danmark tilligemed Slesvig og Holsteen ere der 16 Regimenter til Fods og 8 Rytterier, tilligemed 2 Regimenter Husarer. Et Kavallerieregiment har 260 Mand Gevorbene, og 290 Nationale. Men i Norge er en anden Indretning med Militsen: den bestaaer af 2 gevorbene og 14 nationale Regimenter Infanterie, tilligemed 4 Regimenter nationale Dragoner.

duren er rød, med forskiellige Underklæder ved hvert Regiment (*). Officéerne have Sølvresser om Hatten og røde Kofarder, Popt d'Épée er rød med Guld virket. Officérernes Klasser ere: Sekondlieutenant, Premierlieutenant, Kapitainlieutenant, Kapitain (Ritmester); Major, Oberslieutenant, Oberst, Generalmajor, Generallieutenant, General.

Staden er deelt i 12 Qvarterer, og i ethvert 2 saa kaldede Rodemestere beskikkede til at besørge de forefaldende Forretninger, ligesom og 2 Politiebetiente. Borgereskabet udgjør omtrent 5000 Mand. Det er indrettet som en Militis, og deelt estrer Stadens Qvarterer i Kompagnier, dog ikkun i 11, thi de 2 Qvarterer i den ny Stad udgjøre ikkun eet Kompagnie. Foruden disse 11 Kompagnier er der endnu Brandkompagniet, der har intet vist Distrikt. Borgernes Øverste kaldes Stadshauptmand, og har Rang med Oberster ved Armeen. Ikke alene han, men endog Kapitainerne eller Kompagniecheferne bære Feldttegn, og alle, saavel Ober- som Underofficéer, have heel rød Uniform. Men Borgereskabet bliver ikkun i særdeles Tilfælde brugt som en Militis, nemlig ved store Høitideligheder, ved Sidebrande, og naar Besætningen er i Leir.

Ved Høitideligheder, især ved kongelige Indtoge og Udtoge, paraderer Borgereskabet tilligemed

(*) Livgarden til Hest har pallie.

Garnisonen baade af Sæe- og Landetaten med deres Fane og klingende Musik paa de af Stadens Gader, hvor Passagen skeer. Hos Statshauptmanden bevares ellers bestandig Borgerstæbets Fane, hvis Insignier ere: 1) Østerkompagniets Fane forestiller en Mand i Harnisk med dragen Kaarde i Haanden. Ved hans Fodder ligge alle Slags Krigsarmatur; oven over sees Kong Christian VI. i Træk med en Laurbærkrands. Dens Devise er: Nærge byder Fred. 2) Strandkompagniets Fane forestiller en Pelikan, ved Siderne tvende Overflødighedshorn med Krigsvaaben, oven over: For Fred og Frelse, neden under: Strandkompagnie A. 1712. 3) Snarenskompagniets Fane forestiller en Rose i en Krands; oven over: Bryder du, stikker du, neden under Krigsarmatur. 4) Vesterkompagniets Fane fører en ottekantet Stjerne med Overskrift: Ringe Magt ei foragt; neden under Krigsarmatur. 5) Nørrecompagniets Fane har fire over hverandre satte Hænder, med en Krone i Midten, omringet af Skyer; neden under Krigsarmatur, oven over: Forvar, hvad du har. 6) Klædeboekompagniets Fane sees tvende Hænder, som komme ud af Skyerne, og række efter hverandre; oven over læses følgende Overskrift: Troe og Mistroe. 7) Frimandskompagniets Fane forestiller en flyvende Fugl, med Overskrift: Flyv varlig. 8) Riobmagerkompagniets Fane forestiller

restiller en Stork med en Klode i den ene Fod, med Overskrift: Hold Vagt, Tiden jagt. 9) I Rosenborgkompagniets Fane sees en Stork, der opsnapper Frøer af Græsset, med Overskrift: Trætte ødelægger. 10) I St. Annæ-, Øster- og Vesterkompagniets Fane sees en væbnet Arm med et Skjold, holdende en Laurbærkrands, med Overskrift: Ere kommer af Bærge. 11) Christianshavns Kompagniets Fane forestiller fire af Skerne udraakte Hænder, der holde en Krone, med Overskrift: Til fælleds Kracht, bestandig Magt. Neden under forestilles Kiøbenhavn og Christianshavn, med Overskrift: Kiøbenhavn Christianshavn indlemmet A. 1674. 12) Brandkompagniets Fane, deri sees en Sprøite, omgivet med Ild, i Hiørnet Kong Friderich IV. i Træk. Overskriften er: Næst Gud med Flid, Kunst og Vand, Ildens Kræfter dæmpes kan. A. 1728.

Deres Antal, der henhører til Laugene, beløb sig ved Enden af forrige Aar til 2900 Mestere, 4400 Svende, 2300 Læredrenge, foruden mange Frimestere, der vel for deres egen Person maae drive et Haandværk, men ikke holde Svende eller Drenge, iligemaade 3500 Medarbeidere i Fabrikerne. Der vare omtrent 200 Kræmmere, foruden Høkere, Thee- og Porcellainshandlere og Marstkandifere, 50 Bagere, 320 Brændeviinsbrændere, 100 Bryggere, 25 Bogbindere, 20

Glarmestere, 60 Guldsmede, 70 Parnkmagere, 30 Slaaktere, 100 Smede, 320 Skrædere, 290 Skoemagere, 120 Snedkere, 50 Biintappere ic. Om trent 30 Doktores i Lægekunsten, ligesaa mange Chirurger, 60 Jordemødre, 7 Apotheker. Af Jødefamilier er der 150. De fleste boe i Nærheden af deres Synagoae.

De fornemste Geistlige i Dannemark og Norge ere Biskoperne. De have Opsigt over Præsterne og andre Kirkebetientere, visiterer i Kirkerne (stedvanlig ikkun paa Landet), enhver i 3 Aar en gang, ordinere Præster, og sætte Kolleger. (Hørere) i de latinske Skoler. De blive foruden den almindelige Præsteordination endnu engang viede med stor Ceremonie, og det alle, saavel danske som norske, i Frue Kirke i Kiøbenhavn af Biskopen i Sædland. Den hele De Sædland udgjør ikkun et Bispedømme, hvortil og Derne Møen, Bornholm og Færøe høre. Grønlands Præster ordineres og af Biskopen over Sædlands Stift, men sortere ellers under Missionskollegio. Den anden Klasse af Geistlige ere Provsterne, der til lige ere Præster; de visiterer aarlig Kirkerne i deres Provstie, og examinere Børnene, ere ogsaa den første Instants i geistlige Kætergangsager, P. 173. Sognepræsten ved Hovedkirken i Hovedstaden af et Bispedømme kaldes Stiftsprovst, og forretter Biskopens Embede ved forefaldende Vacance. I Kiøbenhavn ere to Provster, den ene er Præst til Frue

Frue Kirke og Stiftsprovst, den anden er Præst til Holmens eller Sæctatens Kirke, og Provst ved Sæctaten og Garnisonen. Hiin har at bestille med de borgerlige Kirker i Staden (*), denne med Kirkerne i Krigsetaten til Lands og Vands (Holmens, Garnisonens, Citadellens, Christians Pleiehusets og Nvæsthusets). Hofpræsterne udgøre ligesom et eget Provstie, og den ældste af dem har Provsteforretningerne; de staae heller ikke under Biskopen. Der ere 4, 2 danske og 2 tyske, og en dansk Slotspræst; til deres Provstie hører ogsaa Præsten til Veiehuset og Friderichs Hospital (**). Ved de fleste Kirker i Kiøbenhavn er en Sognepræst og en eller flere Kapellaner; hiin holder Formiddagsprædiken eller Høimesse, disse Froe- og Aftensangsprædiken. Alle Præsternes Antal er 42, de andre Kirkebetienteres omtrent 50, Skolelæsternes 60. Desuden ere ved Holmens Kirke 3 Kateketer, ved Nikolai en, ved Rinde en, og ved Petri tyske Kirke en.

De fornemste Kirkesikke. De i mange lutheriske Stater vedholdte Ceremonier ere ogsaa i Brug i de danske, saasom: at synge eller messe for Alteret, Messelæder, Alterlys, og de Geistlikes besynderlige Dragt. Alle Børn, saavel

M 4

Drenge

(*) Desuden med Landsbyekirkerne i Sochelunds Herred, som Kiøbenhavn ligger udi, der ere 8.

(**) Iligemaade Præsterne ved Slottene Friderichsborg, Fredensborg, Kronborg og Legationspræsterne.

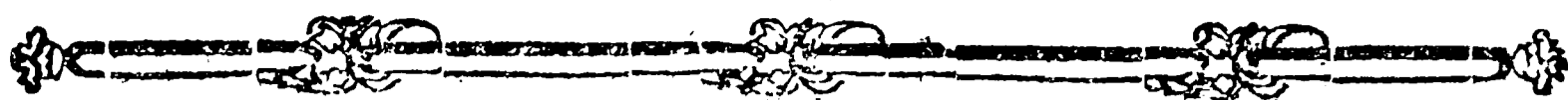

Drenge som Piger, blive holdte over Daaben af Fruentimmer. Ubemidlede Ægtefolk blive viede i Kirken, og forhen trolovede hiemme, hvilket sidste er ligesaa guldigt som Vielsen; Bemidlede lade sig vie i Huset, naar de tilforn have løst Kongebrev eller Dispensation derpaa, og ere da tillige befriede fra Trolovelse og Eysning af Prædikestolene. Begravelserne skee mestendeels om Formiddagen; Rangspersouer og andre, naar der bliver søgt Dispensation, kunne blive begravne om Morgenen eller Eftermiddagen, og have en sort overtrukken Kiste. De fleste civile Liig blive førte til Graven i en aaben med Sørgezirater prydet Boqn, og Følgeskabet fører bag efter i Bogne i sorte Klæder og med Kapper. De, som ikke høre til Laugene, der selv besørge deres Liig til Graven, blive af Studenterne paa Regentsen satte i Liigvognen, og ved Kirken igien taget af den, og baaren til Graven. Ringen med Klokkerne er ikke tilladt; undtagen at der bliver begiert at spille paa Sangværket, der er i Frue Kirke, som da betales i timeviis. Liigprædiken bruges ikke, undtagen ved de kongelige Personers Liigbegængelse; der bliver ikke heller syngt, uden paa Kirkegaarden. Førend Liiget nedsættes i Graven, læser Præsten 3 Skuffer Jord paa Kisten med de Ord: Af Jord er du kommen, til Jord skal du blive, og af Jorden skal du igien opstaae. Skriftemaal er mere et almindeligt end besynderligt, og om Es-

verda-

verdagen holdes i Forveien en Skrifteprædiken. Den offentlige Konfirmation for unge Folk, førend de blive antagne til den hellige Nadvere, er 1736 indført under Christian VI., og holdes to gange om Aaret i Kiøbenhavn. Siden 1771 blive ikkun følgende Festdage holdte: to Jule-, Paaske- og Pindsedage, Christi Himmelfartsdag, Skiertorsdag, Langfredag, Nyaarsdag, dertil kommer en Bededag paa fjerde Fredag efter Paaske. I de fleste Hovedkirker bliver der prædiket 3 gange om Søndagen. Froeprædiken begynder Klokken 7, Høimesse Klokken 9, og Estermiddagsprædiken, eller Aftensang, Klokken 2; om Middagen er Katekisation fra Klokken 1 til 2. Hver Søndagsformiddag er der Musik i en af disse fire Kirker, Frue, Nikolai, Helliggeistes eller Kunde, og undertiden i Petri. Om Onsdagen er der i nogle, og om Fredagen i flere Kirker Prædiken og Allergang. I Helliggeistes Kirke holdes hver Mandag, Tirsdag og Torsdag den saa kaldte Syvslætsprædiken, der før har begyndt Klokken 7, men nu begynder Klokken 8; og i Fastetiden holdes særdeles Fasteprædikener over Passionen, om Mandag og Tirsdag i Helliggeistes, og om Onsdagen i Frue Kirke vechselvis af Frue, Nikolai og Helliggeistes Kirkes Sognepræster.

Femtende Afdeling.

Anstalter i Henseende til det almindelige Væsen.

Posterne, saavel de ridende som fiørende blive expederede i Posthuset paa Kiøbmagergade: de ridende ere den Hamborger og den Norske. Hamborger Post afgaaer Tirsdag- og Løverdagaften fra Kiøbenhavn, og kommer om Mandagen og Fredagen; til Hamborg kommer den Tirsdag og Fredag, og gaaer derfra samme Dage. Den Norske Post gaaer om Løverdagaften fra Kiøbenhavn, og kommer om Torsdagen (*). Et enkelt Brev koster til Hamborg 12 Skill. dansk, til Lybek og Kiel 14 Skill., til Flensborg, Slesvig og Rendsborg 10 Sk., til Aalborg 18 Sk., til Christiania 12 Sk. til Bergen og Trondhiem 24 Sk.; et dobbelt Brev koster endnu engang saa meget som et enkelt, ikke Breve blive veiede, og Loddet beregnet for 12 Sk. dansk; Bankoscedler gaae med den agende Post. En Time efter Posternes Ankomst blive Korterne udhængte, og man kan fordre sine Breve; de der ikke blive afhæng-

(*) I Følge Traktaterne gaaer den Norske Post igiennem Sverrig, ligesom og en Svensk igiennem Danemark til Hamborg.

hentede, blive baarne omkring af Postbudene, hvorfor foruden Postpengene betales 2 Sk.

De agende Poster ere: den Hamborger, Lollandſke og Helsingørs. Den Hamborger og Lollandſke kiere begge ugentlig eengang, nemlig om Løverdagen fra Kiøbenhavn, hiin om Morgen-
 nen Klokken 9, denne om Eftermiddagen Klokken 4. Den Hamborger kommer sædvanlig om Tirsdagen, den Lollandſke om Torsdagen. Begge tage ſaavel Pakker ſom Reifende med ſig, den Hamborger: til Sædland, Fyn, Slesvig og Holſteen, hver 14. Dag ogſaa til Jylland; den Lollandſke; til den ſydliqe Deel af Sædland, til Møen, Falſter og Lolland, med den Lollandſke ſendes ogſaa Breve. Med begge Poster giver man alle fire Miil $\frac{2}{3}$ Skill. danſk for Pundet, og det, der veier under 2 Pund, bliver betalt for 2 Pund; trykte Sager koſter $\frac{1}{3}$ mindre, og hvad der veier under eet Pund, bliver betalt for et Pund; Banskofedler koſte: 1 til 100 Rdlr. 12 Skill. danſke, 100 til 150 Rdlr. 18 Skill., 150 til 200 Rdlr. 24 Sk. 2c. En Reifende giver en Mark danſk for Milen, og ved hver Station 8 Sk. Drikkepenge, en Kuffert maae veie 50 Pund, og for det, ſom er derover, bliver alle 4 Mile betalt $\frac{2}{3}$ Sk. danſk. Hver Dag om Morgenens Kl. 8 kierer en Poſt fra Kiøbenhavn til Helsingør, og kommer om Eftermiddagen igien herhid; et Brev koſter 4 Sk., Pakker 1 Sk. Pundet, en Plads for en
 Rei-

Reisende 5 Mark. Torsdag og Søndag tager denne Post Breve med til Sverrig, der frankeres ikke længere end til Helsingør; Onsdag og Søndag ankomme Brevene fra Sverrig. Til Norge er ingen agende Post, dog kører fra Tid til anden en Bogu imellem Kiøbenhavn og Kongsberg, hvor Sølvværket er. Om Extraposten kan sees den syttende Afdeling. Overskuddet fra Posternes Indkomster, der beløber sig til nogle 100,000 Rdlr., bliver anvendt deels til Pensioner, deels til nyttige Stiftelser.

Der er nok 150 Leiekareter. Man betaler for en Tour 12 Sk., dog fra den gamle eller ny Stad til Christianshavn, og tvertimod 1 Mark, for en Time 2 Mk., 2 Timer 2 Mk. 8 Sk., en halv Dag 5 Mk., en heel Dag 1½ Rdlr. Man kan betiene sig af dem til 2 Mile uden for Staden, og til alle de kongelige Slotte paa Landet, dog ikkun med 2 Heste, og betaler for 2 Mil hen og tilbage, naar man beholder Bognen den heele Dag 1 Rdlr. 5 Mk., naar man ikkun har den den halve Dag 1 Rdlr. For smaa Touren uden for Staden betales i Timeviis ligesaa meget som man betaler i Staden. De, som have deres egen Equipage, ere særdeles mange.

Portechaiser findes paa Adressekontoret, men bruges ikkun lidet.

En Bognmandsbogn bliver i Staden betalt efter Reiens Længde fra 12 Sk. indtil 3 Mk. For

For beqvemmelig at bringe Godsæt fort paa Kanalerne, har man Pramme, der holdes af et Selskab, hvis Kontoir er ved Gammelstrand. Joller og Baade, for at gjøre korte Reiser til Bands eller til Skibe, som ligge paa Rheden, finder man ved Toldboden.

Gadernes Oplysning om Matten ved Lygter er allerede i Christian v. Tid indført, men for faa Aar siden meget forbedret, da flere og bedre Indsende Lygter ere anbragte. Der ere over 1200 Lygter, foruden dem, som bemidlede Indvaanere selv holde vedlige ved deres Porte og Dørre. De ere slagne fast ved Husene, i Hovedgaderne have de, som staae paa Hjørnerne, en Lampe med tvende Piber.

Staden er rigelig forsynet med ferskt Vand. Man har to Slags, Springvand som stedse løber af sig selv, og Pompevand. Begge Dele blive ved Rendetræer under Jorden uden fra indledte og overalt fordeelte. Springvandet er allerede i Christian IV. Tid anlagt, og kommer fra een 2 Mile fra Staden beliggende Søe ved Lundehuset; Pompevandet kommer fra den store tætt ved Staden beliggende Søe (Pag. 3), hvori andre løbe. Dmtrent 200 Huse have Springvand og 2000 Pompevand, adskillige begge tillige. For de øvrige Indvaanere staaer Pomper hist og her paa Torvene og i Gaderne 45 i Tallet. Der findes og nogle Kildevæld i Staden, især et paa

Ny

Nytorv med 4 Pomper, et ved Enden af Gøttersgade, og et, der giver fortræffeligt Vand, ved Slottet, som allene paa visse Tider af Dagen aabnes, og hvorfra adskillige hente Vand.

Gadeskarnet saavel som Feieskarnet bliver brugt til at opfolde og giøre Dømminger med. Ureenlighederne fra Kommoditeterne blive om Natten udførte til et paa Almaaer indrettet Sted.

Slaguhre ere der (foruden Kirkerne) paa Slottet, Raadstuen, Reisenhuset, Børsen, Løshuset, Nyholm og Friderichs Hospital. Om Onsdag og Lørdag bliver paa Observatorio paa Rundetaarn ved et Flag givet Tegn, naar det er Middag.

Næsten alle Huse ere forsikrede i Brandkassen. Til samme bliver ved Indtrædelsen betalt 1 Procento af en Kapital, der ikke overgaaer Husets Værdie, og i de første 8 Aar bliver aarlig betalt $\frac{1}{4}$ Procento, i de følgende 5 Aar $\frac{1}{8}$ Procento Efterskud. Efter disse 13 Aars Forløb bliver intet mere betalt, saa at for nærværende Tid Brandforsikringen koster næsten ingen noget. Brandkassens Kontoir er paa Raadstuen.

Der er og en Brandforsikringskasse for Effecter, der har sit Kontoir paa Børsen, og betaler deri af Møbler aarlig 1 Procent. Seeassurance Kompagniets Kontoir er ved Stranden.

En kongelig Enkekasse er oprettet 1775, hvori alle Undersaatter, der ikke ere over 60 Aar
kan

kan sætte ind udi, hvilket alle kongelige, civile og militaire Betiente ere forbundne at gjøre. Man betaler ved Indtrædelsen en vis Kapital i Forhold til Mandens og Konens Alder, uden videre Efter- skud. Enken faaer aarlig efter den indskudte Kapitals Størelse 10 til 400 Rdlr. Denne Kasses Bøer ere i det forrige Posthuus bag ved Kans- selliet.

Flyttetiden for Leiere er den tredie Fredag efter Paaske og Michelsdag, og Opsigelsestiden den sidste Dag for Nykaar og St. Hans Dag. Skiftetiden for Tjenestefolk er den sidste Junius og den sidste December, Opsigelsestiden 8 Dage for Paaske og Michelsdag.

De anordnede Renter af Kapitaler ere 4 af 100 paa Pante- og 5 paa andre Obligationer. Kapitaler opsiges 11 Mart. og 11 Sept., og ud- betales 11 Jun. og 11 Dec., til samme Tid betales ellers Renterne.

Følgende offentlige Tidender udgives ugent- lig: Fra Adressekontoret paa Amagertorv bliver ugentlig fire gange udgivet en Tidende, der inde- holder mange Slags indenbnes og udenbnes Ester- retninger. Fra Berlings Bogtrykkerie i Pile- stræde udgives to gange om Ugen danske og indske saavel som franske Aviser, der indeholde fornemme- lig udenlandskt Nyt, og ved et Selskab, Lærde Esterretninger, der indeholde Kritiker over indens og udenlandskt Skriver; fra Hoffners Bog- tryk-

trykkerie i Skindergaden udgives ligeledes Aviser, fornemmelig med udenlansk Post; herfra udgives ogsaa alle de kongelige Forordninger, der kunne faaes samlede aarlig, eller adskilte, ligesom de udkomme, den geistlige Stat og de aarlige Almanakker blive og allene her trykte, de Altonaiske Statskalendere selges heller ikke andensteds, end her, hvilke sidste ere strax efter Nyeaar at faae; af Agent Holck er i endeel Aar udgivet en saa kaldet Veiviser, hvori man især finder, hvor alle Personer af Kondition boe.

Opsigten i Henseende til den almindelige Orden har Politimester, der tillige, som oven for er meldt, dømmer i alle Politiesager. Under ham staaer Politieadjutanten, og 18 Politiebetiente, iligemaade 15 saa kaldte Kvarteerkommissarer og ligesaa mange Kvarteerbetiente. De adskille sig ikke ved Klædedragten, men bære en Metalhaand hos sig, som et Tegn paa deres Embede og Myndighed. Natvægterne staae og under Politimesterens Befaling.

Sikkerheden om Natten er her saa stor som nogen andensteds. Der ere 110 Natvægtere, hvoraf enhver har sin Gade, og naar den er lænngere, har flere Vægtere een Gade, ere Gaderne korte, har og en Vægter flere end en Gade. De have en Kapitain og en Lieutenant, men staae egentlig, som sagt, under Politimesterens Befaling. De besørge ogsaa Stadens Oplysning om Natten.

De

De ere tillige en Art af Stadssoldater, og blive brugde ved Eksekutioner, Ildbrande, og andre Leiligheder. De raabe ved hver Timeslag nogle gange et Vers, ligesom deres Post er lang til. Deres Mondur er en graa Kiøle og Kabudse, og deres Gevær en Morgenstjerne eller Stang med en Jernspids. De have en liden Pibe hos sig, hvori der ligger et lille Stykke Kork, der giver en gennemtrængende Lyd; saa at naar een Bægter piber, ile de nærmeste Bægtere strax dertil. Saadan en Pibe have ogsaa Politiebetienterne, for i Nødsfald at faae Bægterne til Hielp. De om Nat-ten arresterede Personer blive bragde i Arrest paa Raadstuen.

Brandanstalterne ere følgende: Branddirektionen fører Kommando ved Slukningen, og har Vice-Branddirektøren til Medhielp; begge have Majorskarakter. Brandmajoren holder 30 Brandfolk, der gaae i sorte Kittler, og, foruden deres Løn, have Frihed til, for deres egen Person at drive et Haandværk. Desuden er der et Borgerkompagnie bestemt til at slukke, der kaldes Brandkompagniet, og bestaaer af Muur-, Tømmer-, Blytæller-, og andre Haandværksmestere og Svende; det er over 1000 Mand stærkt; Underofficererne kaldes Brandmestere; Skorssteensfeiersvendene maae ligeledes indfinde sig ved Ilden. Oberpræsidenten, der har Overopsigten, den kom-

manderende Admiral, Kommandanten, Stads-
 Hauptmand og Politimester skulle være tilstede, og
 see til, at den behørig Ordre i alle Stykker iagt-
 tages. Naar Ilden synes farlig, blive Trom-
 merne røde, paa det at Borgerne kunne møde i
 Gevær; dog ere de Borgere undtagne, der boe i
 Nærheden ved Ildbranden. Soldaterne maae
 samles paa deres Allarmplads, og Matroserne paa
 Holmene, for at kunne være til Hielp, naar det
 behøves, og de dertil af deres Foresatte beordres.
 Paa 3 fra hinanden liggende Kirketaarne (Frue,
 Nikolai, og Christianshavns danske) maae en Bæg-
 ter uophørlig gaae omkring paa Taarngangen;
 naar han bliver Ild vaer, slaaer han paa den største
 Klokke, og det des hastigere, jo stærkere det bræn-
 der; om Dagen hænger han en rød Fane, og om
 Natten en Løgte ud imod det Distrikt, hvor Ilden er.
 Naar en Ildbrand opkommer om Natten, maae
 den Gades Bægter, der først bliver den vaer, eller
 hører Klokkens Klemten, pibe og raabe Brand,
 hvilket de andre igientage, saa' at Allarmen paa
 denne Maade udbreder sig i faa Minuter over hele
 Staden. Der bliver og hver Nat holdt en Brand-
 vagt paa Raadstuen, der bestaaer af en Sergeant,
 en Korporal, en Tambour, og 12 Mand af Bor-
 gereskabet, tilligemed 6 af Brandfolkene, der alle
 ved paakommende Ildsvaade med Raadstuesprøiten
 strax skal forføie sig hen, hvor Ilden er, for at
 holde Vagt, og afvende Uordener. Enhver Huus-
 vært

vært maae saa længe, som Ilden varer, hænge en
 Enqte ud. Sprøiterne ere overalt fordeelte i Staa-
 den, og staae, tilligemed de øvrige Brandredskaber,
 i særdeles smaa Huse. Af saadanne Sprøitehuse
 ere her 30: et ved hver Kirke, iligemaade et ved
 hver Vagt, et ved Slottet, ved Rosenborg, ved
 Charlottenborg, ved Raadstuen, Veierhuset, Provi-
 antgaarden, det forrige Nvæsthuss, Maltmøllen,
 Christianshavns Broe og Børnehuset. Hos
 Brandmajoren staaer bestandig en let Sprøite i
 fuld Beredskab. I Kanalerne ere nogle Sprøiter
 paa Pramme, der giøre den bedste Virkning, efterdi
 de aldrig manqle Vand, og de andre Sprøiter
 kunne fyldes af dem. Til hver Sprøite ere om-
 trent 30 Mand af Brandkompagniet bestilde, og
 paa det Skildt, som de bære paa Brystet, staaer
 den Sprøites Tegn, som de høre til. Ved Vagt-
 sprøiterne giøre de Soldater eller Matroser, der have
 Vagt, Tieneste, og den Sprøites Mandskab, der
 kommer først til Ilden med Sprøiten, faaer 10 Rdlr.
 til Belønning. Sprøiterne blive aarlig togange
 prøberede paa Gammeltorv, omtrent 3 Uger efter
 Paaske og Michelsdag. Desuden ere der over
 80 Haandsprøiter fordeelte i Staden. Ved Ni-
 kolai Kirke er en stor faststaaende Sprøite, i hvis
 Bassin, der holder 400 Tønder, der gaae Rør
 ind fra Stadens Vandledning. Ved denne Sprøite
 blive de sædvanlige Sprøiter fyldte, naar der kom-
 mer Ildløs i den omliggende Strækning, hvilket er

derfor nødvendigt, fordi det er vanskeligt at føre Vand dertil formædlest de snevne Gader. Bogu- mændene maae føre Sprøiter, store Vandkar, Broer, som lægges over Slangerne ic. til, hvor Ilden er. Bryggere, Bagere, Slagtere, Møllere, og Hørefudske maae lade Vand i Tønder føre til paa smaa Sluffer; for den første ankommende Tønde er der sat en Præmie af 2 Rdlr, for den anden 1 Rdlr., for den tredie 4 Mark. Vandmesterne aabne Røndekisterne for Stadens Vandledning, og dreie Hanerne paa Rønderne saaledes, at alt Vandet bliver ledet henimod det Sted, hvor Ilden er; i samme Hensigt dreie de, om det gieres nødigt, Hanerne paa Brøndene i Husene. Der staae ogsaa Pomper hist og her i Kanalerne. I Nærheden ved Ildbranden maae enhver Huusvert sætte et stort Kar med Vand uden for sin Dør, og, saa længe Ilden varer, stedse holde det fuldt. I den Henseende er og enhver Huuseier forbunden til, altid at have sit Brandredskab i tilbørlig Stand, og at være forsynet med Brandstige, visse Brandspande, Vandtragt og Vandkar, hvorpaa ogsaa Dvarterets Navn og Husets Numer er malet, hvilket aarlig bliver efterseet af Brand- og Vandkommissionen.

De Fattiges-Væsen (*), saavidt som Borgerstanden angaaer, blev ellers forvaltet af en besyn-

(*) Om de Fattiges-, Enge-, Opdragelses- og Arbeids- huse er der givet Efterretning i den ellefte Afdeling.

synderlig Direktion, men er nu overdraget til Ma-
 gistraten, under hvis Opsigt tillige de fleste store
 Hospitaler staae. I hvert Sogn bliver der baaret
 Omfarg for de Fattige af en Pleiekommisjon, der
 bestaaer af Sognepræsten, Kirkeværgerne, og end-
 nu to Lemmer af Menigheden, og Rodemesterne i
 Qvarteret. De Fattige, der faae Almisse ved
 visse Pleiekommisjoner, ere omtrent 4000. For
 Enge og Saarede blive Bndlæger lønnede, og
 Lægemidler betalte. Liggerne blive af særdeles
 dertil bestemte Folk indbragde i det almindelige
 Hospital til Forhør, og efter Befindende de af
 Borger- og Soldaterstanden satte i Lugthuset, og
 de af Søetaten i Qvæsthuset. Indkomsterne, i
 Henseende til de Fattiges Anstalt for Civile, ere
 fornemmelig følgende: hvert Fierdingaar indsamles
 Kollekter baade i Husene og for Kirkedørene; 9000
 Rdlr. Grundskat bliver aarlig betalt dertil; af alle
 kongelige Bager bliver aarlig 1 af 100 givet der-
 til, der beløber sig henved 4000 Rdlr.; foruden
 andre Indkomster, saasom af Auktioner, Havne-
 penge, Strafbøder, Tøderne 2c,

Man regner i Penge efter Rigsdaler, Mark
 og Skillinger; en Rigsdaler har 6 Mark, en
 Mark 16 Skilling, og er saaledes de danske Mar-
 ker og Skillinger ikkun halv saa store som de Løb-
 ske, som man regner efter i Holsteen og Slesvig;

N 3

ved

ling. Deres Antal, der nyde offentlig Almisse i
 Kiøbenhavn, beløber sig indtil 10000.

ved en Daler, uden Tilleg af Rigs, forstaaer man 4 Mark; en Rigsort er 24, en Rigsmark 20 Skilling. De gangbareste Mynter ere: af Kobber, Halvskillinger og Skillinger; af Sølv, 1, 2, 4, 8, 10, 15 og 24 Skillingsstykker; andre Mynter; Marksstykker ere 1 Mk. 1 Sk., Tomarkstykker er 2 Mk. 2 Sk., og en Krone 4 Mk. 4 Sk., en Specie 1 Rdlr. 1 Mk. 6 Sk., og en halv Specie 3 Mk. 12 Sk.; af Guld: en Dukat 2 Rdlr. eller 12 Mk., og en Speciedukat omtrent 15 Mk., af Dukater gaae alle fremmede, fleest af de Hollandske i Dannemark; ellers ere ingen andre Penge gangbare end de Danske i Dannemark; i de tyske Provindser gielde og de Hamborgske og Lubske, der ere af samme Gehalt som de danske, omtrent $4\frac{1}{4}$ Rdlr. til en Louisdor. Bankosedler ere ligesaa gangbare som Penge, man har Sedler til 100, 50, 10, 5 og 1 Rdlr. Det stemplede Kiøbenhavnsske Sølvtoi er $13\frac{1}{3}$ lodig.

Det danske Pund er 3 Procent tungere end det hamborgske; 16 udgiøre et Rispund, 20 Rispund et Skippund; et Bismerpund er 12, en Bog 36, et Centner 100 Pund.

Den danske Fod er lige med den rhinske, 10 danske Alen giøre 11 hamborgske, og 11 danske 10 brabantiske. En Favn er 3 Alen. En dansk Miil 12000 Alen.

Det almindeligste Maal til flydende Ting er en Pot, den har 4 Pæle. En Øtønde holder

der 136 Potter, et Anker 40, 6 Ankere gjør et Drehooved, og 32 et Sinkfad.

Korn og Meel maales i Tønder og Skiepper: en Korntønde er noget mindre end en Deltønde, og har 8 Skiepper. En Tønde Smør skal holde 14 Rispund foruden Tøndens Vægt.

En Skof er 60, en Snees 20, en Tylt 12 Stykker.

Sælgeplads.

Paa Gammeltorv er Korn, Meel, Fiedercreature, Flesk, Smør, Ost, Æg, Frugt, Tøndebaand, Keeb ic. tilkiøbs.

Paa Nytorv Grøn og gammelt Jern.

Amagertorv Haugefrugter og Melk. Om Onsdag og Løverdag slaae Frislagterne og Spekhøjerne der deres Boder op; de sidste sælge Smør, Ost, Flesk, Grøn, Erter, saltet Lammekød.

Uhlfeldsplads gamle Klæder, udblødt Stokfisk, Kød og fersk Flesk.

Kultorvet Kul, Brænde, Tørv og Koste.

Paa Halmtorvet ved Besterport, Hæ, Halm, Hakkelse; om Onsdag og Løverdag Heste.

Bed den saa kaldte Gammelstrand sælges Saltvandsfisk. For at indskrænke Fiskerkonernes Forprangning, maae disse ikke før kiøbe af Fartøierne og Bondevognene, førend Torvemesteren har indtaget sin Fane, der staaer opreist indtil Kl. 10 om Formiddagen.

Ferskvandsfisk bliver solgt i enkelte, paa og omkring ved Amagertorv beliggende Huse.

Slagterboder ere: i Skindergaden, ved Gammelstrand, paa Kongens Nytorv, paa Christianshavns Torv, desuden sælge Frislagterne Kød, som kort forhen, er omtalt, og maae sælge Pundet een Skilling dansk ringere, end de andre Slagtere.

Den saa kaldte fri Slagtetid er fra d. 15. Okt. til d. 15 Nov., da der maae sælges Kød uden for Portene og bringes ind i Staden.

Levende Qvæg kober man uden for Vesterport. Wildt, Østers, Biindruer og anden god Frugt tilligemed Citroner &c. sælges fornemmelig i Færgestræde og deromkring.

Kapunstopperier ere uden for Vesterport.

Paa Børsen (Pag. 135) ere næsten alle op-tænkelige Sager tilkiøbs. Neden under Hørkræm-mervare: Hør, Hamp, Blaar, Hampeblaar, Tiere, Jern, Møllestene, tør og saltet Fisk, Slibestene, Talg, Salt, Steenkul &c. Oven over: Galanterier, Isen, Silke- og Klædekræmmere iligemaade Snedkerarbeide, man finder altsaa der alt, hvad der hører til Klæder, Huusgeraad, Værktøi, Dukketoer &c. Boghandlere og Billed-handlere have og her deres Boder.

Det kongelige Møbelmagazin ved Enden af Rigantsgade, der er bestandig alle Slags smukke Møbler efter den nyeste Smag at faae.

De fleste Klæde-, Silke-, Galanterie- og Ijenskræmmere boe paa Amagertorv og de dertil stødende Gader.

I lille Helliggeiststræde er i Kirkenuren Lærretsboder, hvor grovt Lærret og alle Slags linnede og uldne Tøier sælges.

Ved Stranden og ved Nikolai Kirke ere de bedste Mariskandiserboder.

Glasbotiker ere der i Pilestræde og paa Østergade.

Apotheker ere der 7, et paa Kiebmagergade, et i Vimmelskæftet, to paa Østergade, et paa Christianshavn, et paa Weisenhuset, et paa Friderichs Hospital.

Det danske Porcellain bliver solgt paa Fabrikken paa store Kiebmagergade.

Jernvare ere tilkiøbs hos Potter paa Christianshavn, og i Laurvigs Magazin i store Kongensgade.

Glas skal herester være Oplag af paa Kongens Nytorv, i forrige saa kaldte Groskanklers Gaard.

Steentøi fra Kendsborg i Skouboegaden.

Box og Boxlys paa Nørregade og paa Østergade.

Bygningsstømmer kieber man paa Lømmerspladsene.

I Kanalerne ligge bestandig en Mængde Kiebmandsskibe, nemlig i Nyhavn med Brænde,

Lag- og Muursteen, fra Knippelsbroe til Børsen med Kornvare, Steenful og Fisk, længere hen lige til Høibroe med Ost, Smør, Frugt ic.

Galanterievare ere tilkiøbs hos Fistaine i Høibroestræde, Fistaine paa Østergade, og Henriques ved Stranden.

Fiskebeen ere at faae i Bognmagergaden.

Alle Slags Konstdreierarbeide, og hvad der hører til, iligemaade physikalske Instrumenter, blive forfærdigede hos Hofkonstdreier Spengler i Silkegaden.

Veierglas ic. kan faaes hos Terra paa Hjørnet af Gottersgaden og Grønnegaden.

Den bedste Mester af mathematiske Instrumenter er Ahl paa Kongens Nytorv No. 167.

Alle Slags Staalarbeide forfærdiges i Lanskendærket No. 108, som og af Kleinsmed Wilhelm i store Kongensgade.

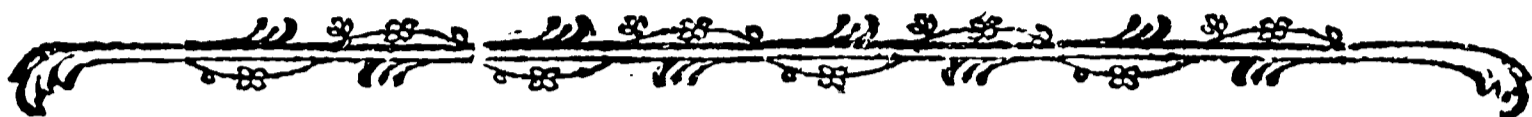
En Signetstikker boer ved Gammelstrand og en Pilestræde. Nogle af Glashandlerne stikke ogsaa Signeter.

Skrivfiedre er at faae i Badstuestræde og i Laregaden.

Bog- og Billedhandlere have deres Boder paa Børsen, foruden 2 franske paa Kongens Nytorv og ved Garnisonskirken.

Leiebibliotheker have: Philibert paa Kongens Nytorv, Chevalier i lille Kongensgade, Junge

Junge i store Færgestræde, Heidner i store Grøn-
negade, Schandorf i Springgaden, Buch paa
Nørregade. Disse handle og med indbundne
Bøger.

Sextende Afdeling.

De kongelige Slotte paa Landet.

Der ere 9, men ikkun et bliver om Sommeren
beboet. Et ligger nær ved Kiøbenhavn, de øvrige
ligge 2 til 5 Mile derfra, alle norden for.

Friderichsberg ligger kun $\frac{1}{4}$ Mil fra Kiø-
benhavn paa en høi Bakke, hvorfra det langt borte
og prægtig falder i Dinene. Det er bygget af
Friderich IV. stort og smukt. Gemakkerne i Ho-
vedetagen ere for 10 Aar siden nye udzirede. Der
er og et Gallerie af de bedste nye Kobberstykker,
iligemaade et af Malerier. De sidste ere følgende:

Et spisende Bondeselskab, af Eillburg,

Et musicerende Selskab, paa Træ, af David Ryck-
hards.

Et Selskab i et Vertshuus, hvor nogle spille Bret-
spil, af du Chatel.

En, som spiller paa Luth, halv Figur med en Fie-
derhue, af Giuseppe Ribeira lo Spagnoletto kaldet.

Den fortørnede Juno, bag hende Minerva ic., af
Gottfried Schalke.

En Dames Skilderie med en liden Hund i Armen,
af Jan de Baan.

Et

Et hollandsk Fruentimmer, der giver sit Barn Mad, imedens Pigen fremviser de købte Fisk, af Peter de Hoeg.

En Familie, af Egidius Tillburg.

Ubestandighed, forestillet ved et ungt Fruentimmer med ziirlig opbundne Haar, af Guercino da Cento, egentlig Gerrit Hundhorst.

En gammel Kone, og ved Siden af hende et ungt Menneske ved Lyset af en Lampe, et Natstykke af Pietro della Vecchia.

Salomo, hvorledes han ofrer til Afguderne, af Timiconi.

En gammel Mand med en Tobakspibe, tilligemed en gammel Kone og Barn syngende, paa Træ, af Henr.-v. d. Bliet.

Venus, hvorledes hun søger at afholde Adonis fra Jagten, i et behageligt Landskab, af Abraham Blomart.

Eusanna i Badet, af Eckhout.

Maria og Joseph med Barnet, paa Træ, af Franz Floris, eller den nederlandske Raphael.

Landmaalerkonsten, under Skikkelse af et Fruentimmer med Globus, halv Figur, af Domenico Campieri, kaldet il Domenichino.

Antonii og Cleopatras Formæling, af Gerhard Lairesse.

To Selskaber, det ene af Musikanter, det andet af Zigeuner ic., af Mansfred.

Et hollandsk Vertshuus paa Landet, ved hvilket et Par Gæster ryge Tobak, og drikke, af Pieter de Hoeg.

De tre Gratier, af Alessandro Varotari.

Tvende Apostle i Richer, liden Vegemstørrelse, af Caraccio.

En ung Mand's Brystbillede med et sribet Klæde om Hovedet, holdt i den høire Haand en Bog, af J. von Mur. 1660.

En Bundlæge, der aabner en Hævelse paa en Bondes Hoved, paa Træ, af Lucas v. Leyden.

Venus

Venus og Cupido, liden Legemsstørrelse, af Ovens.
 En smuk Nederländerindes Brystbillede med en
 Knipplings Hue og stor Krave, paa Træ, af
 Mich. Janssen Miereweldt.

En Matros med et Glas Viin, bag ved ham en
 Marketerkone, af Franz Hals.

Et Koralbærk, et stort historisk Stykke, af Michel
 Angelo Caravagio.

En syngende Jomfrue, som to Herrer høre paa, af
 Gerbrand v. d. Eckhout.

Nogle Bønder, der gjøre sig lystige ved en Sælke-
 pipe, af en ubekendt Mester.

En indvendig Bondehuusholding, hvor Konen vug-
 ger sit Barn, paa Træ, af Camphuisen.

To Frugt- og Blomsterstykker med døde og levende
 Fugle, af Franz Werner Cham. 1718.

Kirken er i Kielderen, saa og et Marmorbad,
 hvortil der gaaer en Dør af en artig Opfindelse.
 Gaarden er, paa samme Maade som Ridebanen
 ved Slottet i Kiøbenhavn, omgivet med lave Vng-
 ninger, og en hvælvet ved Siden aaben Gang,
 der er bygget til under Christian VI. Kjøkken,
 Stalde &c. ere neden under ved Bakken, og der
 gaaer en underjordisk Gang fra Slottet derhen;
 Haugen er ligesledes neden for. Den er den største
 af alle de kongelige Lusthauger, over 1000 Alen
 lang og bred, med mange store og behagelige Alleer.
 Midt i er et zierligt Lusthuus omgivet med en Grav
 i lige Linie med Indgangen og den store Allee, der
 gaaer til Kiøbenhavn. De Bandspring, der for-
 hen har været der, ere ikke mere til. Bakken,
 hvorpaa Slottet staaer, er affstukken paa Siden af
 Haugen i adskillige med mørke Alleer beplantede
 Af

Uffatser, og i Midten ere Steentrapper. Tæt ved Haugen er en Fasangaard, og paa den anden Side af Slottet en liden Enstskov. Friderichsbergshauge er den smukkeste Spadseregang for Kiøbenhavns Folk, og det saa meget mere, da adskillige lange og høie Alleer gaae ud derfra.

Hirschholm ligger 3 Mile fra Kiøbenhavn i en liden Søe. Det er bygget under Christian VI., og var hans og hans Gemalindes sædvanlige Sommeropholdssted. Det er det smukkeste af alle de kongelige Slotte paa Landet. Ved Indgangen er et zirligt Taarnspit, og i Gaarden er et Marmorspringvand. Gemakkerne ere prægtige møblede. Den store Sal er belagt med Marmorgulv, og har Malerier, giorte af Krock; i Midten er et Springvand, og paa hver Side 6 Orne, der spreite Vand, med Marmorbækkener, der dog ikke ere i Stand. Iblandt de øvrige Gemakker er eet især mærkværdigt, der er panelet, Risterne overtrukne med Sølv, Rammestykkerne indlagde med Sølv, Perlemor, Ibenholz ic. Toldingerne af Glas, malet bag ved, af sidste Slags er ogsaa Gemakkers Loft; Laasene og Beslaget paa Dørene er Sølv, og Dønen har Skikkelse af et chinessisk Taarn med Sølvklokker. Slotskirken er anlagt i en særdeles god Smag, og meget smuk giort. Haugen er ligesom Slottet iblandt alle de kongelige den aller smukkeste. Den ligger behagelig deels i, deels omkring Søen, og har Springvande, Kaskader,

skader, Grotter, Trugange og andre Indhegninger
 med Hækker ic. I en hældende med Gange gien-
 nemskaaen Skov staaer et efter den norske Maade
 af hele Træstammer bygget Huus, hvori der er
 en Model af en norsk Klippe. Ved Enden af
 Haugen staaer en anseelig, men ikke mere møbleret
 Bygning.

Friderichsborg, 4 Mile fra Kiøbenhavn,
 er bygget af Christian IV., og var indtil 1720 den
 sædvanlige kongelige Sommerresidents. Det lig-
 ger i en liden Sø; det er stort, og efter gothisk
 Art prægtigt (*). Gemakkerne ere i Christian VI.
 Tid nye indrettede, og behængte med mange Ma-
 lerier. Men det, der er meest værdt at see paa
 dette Slot, er Kirken; og den over samme væ-
 rende Ridderisal, omendskiønt begge for en stor
 Deel ere i Krigen berøvede deres forrige Pragt.
 Ridderisalen er belagt med Marmorgulv, har smukke
 vævede Tapetserier, der afbilde Christian IV. Krigs-
 bedriver; et af Træ med utallige Zirater konstigt
 udskaaet Loft, en Marmorlamin, og et Orgel-
 værk, hvis Piber ere af Elfenben og kostbare Træ-
 arter. Kirken pranger med utallige Zirater af
 Sølv, Jbenholt, Marmor, Forgylding, Billed-
 huggerie og Malerier. Alteret har Skikkelse af
 et Skab, hvis Dørre og Skuffer ere indlagte deels
 af

(*) Af den smukt i Dincue faldende Forgylding paa
 den inderste Slotside, hvorum ogsaa nyere Beskri-
 velse melde, er meget lidet nu at see.

af Ibenholt med Sølv, deels bedækkede med ud-
 stukne Sølv og forgyldte Plader, foruden de mas-
 sive Sølvfigurer. Paa Altertavlen allerøverst i
 Midten staaer en Engel af støbt Sølv, holdende
 en Kalk i den venstre Haand, neden under staaer
 atter i Midten Guds Billede af støbt Sølv, med
 Verdkuglen i den venstre Haand, og paa hver
 Side en Engel, herunder er en Garnis, hvorpaa
 ligge tvende Sølvbilleder, herunder imellem ere
 tvende kostbar uddrevne Piller af Sølv; derimellem
 findes en stor uddreven Sølvplade, hvorpaa fore-
 stilles Christi Opstandelse af Graven, med en
 Soel paa hver Side, og ved Siden af sig tvende
 Krigsknegte med Spyd udi Haanden; paa den
 høire Side heraf er atter en stor Sølvplade, og
 derpaa uddreven den Historie, da Christus van-
 drede til Emaus med de tvende Disciple; ved
 den venstre Side ligesaadan en Plade med Qvin-
 den, der rørde ved Christi Klædebon, for at
 blive helbredet. Neden herunder paa en lang
 Garnis ere fire Bægtere af støbt Sølv, hvoraf
 den ene fører en Pantse paa den venstre Arm, og
 et Sværd i den høire Haand, de tvende andre hver
 med et Sværd i Haanden, den fjerde med en stor
 Kelle, hvorudi hænger en langagtig Sølvkugle,
 besat med Drifler. Under bemeldte Garnis, som
 er Midten under udaf Alteret, er imellem tvende
 store uddrevne Sølvstolper, tvende store Døre
 meget kunstige giorte, paa den første Dør er en
 ud-

uddreven Plade, hvor Johannes den Døbere blev halsbugget; den anden Dør findes den Historie uddreven paa, hvorledes den hellige Sebastian er ophængt i et Træ, og Folket skyder til ham med Pile; neden under disse Døre ere tvende drevne Plader med Engle, og adskilligt smukt Sølvarbeide; atter neden herunder, som er neden paa Alteret, er en Dør i Midten, hvor ligeledes paa en drevne Sølvplade sees Christus siddende til Bords med sine Disciple; paa hver Side af denne Dør ere atter tvende langagtige Døre, og paa hver Dør tvende Evangelister af støbte uddrevne Sølvplader, hvorpaa og paa Siderne er indfattet paa tværs 16 store Plader af Sølv, der ere meget smukt udstukne, og forestiller de tolv Apostle, og nogle Martyrer, samme Plade er i Stikningen indlagt med Sølv og Sort; paa Siden af Alteret udgaaer fire store Snerkeler, og paa hver et Brystbillede med runde Kugler langs ned ad Snerkelen, saa og et Englebillede oven og neden i halv Corpus, alt sammen drevne Sølv, inden paa alle Gesimser og Rister findes kostbare Plader, besatte med adskillige Figurer. Uparte er Alteret uden paa i Træet indlagt med adskillige Zirater af Sølv og Perlemor iblandt hinanden, meget kunstig giort; naar man oplader de tvende midterste Døre paa bemeldte Alter, findes paa den første Dør en stor forgyldt Sølvplade, $1\frac{1}{2}$ Alen i Længden og Bredden, derpaa uddreven, hvorledes Christus føres af en

D Mængde

Mængde Krigsknegte til Domhuset, og Pilatus siddende paa Domstolen; paa den anden Dør ligesaadan en Plade, hvor Christus tages af Korset, og lægges i Graven; oven over disse Plader er atter en dreven Plade med en stor Engel, holdende en Krands udi Haanden, og en Green stikken igiennem Krandsen, altsammen overmaade stærkt forgyldt; i Midten inden forbemeldte Døre ere udhugne $1\frac{1}{2}$ Qvarter ind i Alteret, hvis Høide er 3 Allen og Bredden 4 Allen, beklædt med en stor af Sølv uddreven og forgyldt Plade, med en stor Mængde Mennesker, som fulgte Christum til Golgatha Bierg, hvoriblandt ere Tvende med Korsgevær til Hest, og Tvende andre med Faner udi Haanden, og holde disse Fire, og see paa Krigsknegtene, der dele og kaste Lod om Christi Klæder, nogle af dem have Strudsfiendre i deres Hoveder, der ere af fint Sølv, og saa behændig giorte, at de kunne affrues, altsammen er stærkt forgyldt; nok i Midten paa bemeldte store Plade findes ligesom et Apartement med et lidet Sprinkelværk; for Alteret en liden uddreven Sølvplade forgyldt, hvorpaa ere 25 Personer, og forestiller Christi Forhør i den Høfdestepræstes Sal, dernæst, da Petrus fornægtede Christum for Pigen; paa Siden af dette Apartement findes to Sole og to Maa-ner, der forestille Formørkelsen ved Christi Død, i alt paa omskrevne store Plade vare 64 uddrevne Billeder; uden for denne Plade i Midten er et Bierg

Bjerg af meget fint Sølv og smukt uddrevent, hvorpaa et høit forgyldt Kors er sat i Midten, og den Herre Christus af støbt Sølv er nøglet til Korsset, Bevantet og Haaret er stærkt forgyldt; paa samme Bjerg ligger en Kvinde af støbt Sølv, ligeledes forgyldt, der omfavner Christi Kors; ved hver Side heraf er ligeledes et Bjerg af Sølv med et forgyldt Kors, hvorpaa de tvende Røvere hænge, og ere bundne til Korsset med en tyk Sølvtraad; imellem hver Røver og Christi Kors er atter et lidet Sølvbjerg, hvorpaa to støbte Qvindedilleder, stærkt forgyldte, det ene med en Bog i Haanden, og det andet med sammenlagde Hænder, begge see op til Christi Kors; paa bemeldte femte Bjerg, der er af fint Sølv, findes adskillige krybende Dyr, saasom Slangar, Græshopper, og andre Orme, saa og adskillige smukke Blomster, der alt er meget subtilt, og meest forarbejdet af fint Sølv; oven over Christi Kors er i Træet indfattet en stor Sølvplade, hvori Historien om Simon af Cyrene, der bærer Christi Kors; ved hver Side inden i Alteret ere og to Plader indfattede udi Træet, hvorudi er stukken Christi Billede, saa og tvende Stridsknegte, og ere disse Plader indlagde med Sort udi Stikningen, og er aparte i Træet indfattet tolv Zirater med Sølv og Perlemor iblandt hinanden; her neden under, som før er meldt, er en Trædør, og, naar den oplades, er indvendig indfattet en

D 2

Plade,

Plade, ligesaa stor som Døren er, hvori er stukken hvorledes Joseph fører Barnet Jesum med Maria til Egypten, i Stikningen indlagt med Sort, aparte uden om indlagt med fine Zirater af Sølv og Perlemor; her inden for, naar den er indlukket, findes tolv Skuffer, hver en dreven Sølvplade, paa samme Plader findes tretten Brystbilleder, meget konstige giorte, og i Midten af disse tolv Skuffer er atter en Dør, een Allen i Quadrat, hvor uden paa var en meget kostbar uddreven og forgyldt Plade, der forestiller Christi Fødsel i Bethlehem; inden paa Døren er atter en udstukken Sølvplade, hvorpaa er Christi Onskierelse med Sort indlagt i Stikningen, og fandtes i alt 25 Billeder derpaa; naar nu denne Dør oplukkes, er der inden for et meget smukt Perspektiv, een Allen ind i Alteret, hvor i Midten sees en meget smuk Pilar, hvorpaa staaer en Munk med en Bog i Haanden, hele Perspektivet er indlagt indvendig med Sølv og Perlemor; ved Siden af ovenmeldte store Trædør ere tvende aflange Døre, som før er meldt, hvor de fire Evangelister staae uden paa af Sølv, indvendig paa den første Dør er en stukken Plade med St. Johannis Billede, der holder en Bog i den ene Haand, hvorpaa ligger et Lam, og i den anden Haand en Fane, hvorpaa er skreven disse Bogstaver ECCE, A, C, N, W, S, D, E, I, neden under i en liden Afdeling er paa en Sølvplade udstukken tvende Engle, som holde

St.

St. Johannis Navn imellem sig; paa den anden Dør er udstukken Mosi's Billede med de ti Guds Bud i den ene Haand, og en Stav udi den anden, og der neden under paa ligesaadan en Plade, som den foregaaende, tvende Engle, der holde Mosi's Navn imellem sig, altsammen indlagt med Sort i Stikningen; inden for bemeldte første aflange Dør ere tre Skuffer, og paa enhver af dem er en forgyldt Sølvplade uddreven, paa den første Skuffe Christus døbes af Johannes, paa den anden Christi Indridelse i Jerusalem, og paa den tredie Christi Bedrøvelse i Gethsemanehauge, samt Engelen med en Kalk, der styrker ham; paa den anden aflange Dør, lig denne, forestilles paa første Skuffe de Nise af Østerland, der kom at ofre til Jesum, paa den anden Engelen Gabriel forkynder Maria Christi Undfangelse, paa den tredie Adam og Eva ved det forbudne Træ.

Paa hele Alterets Tavle indvendig, der er indlagt med sort Ibenholz, findes, foruden andre smaa Zirater, nogle smaa runde Sølvplader, i alt 33 Stykker; alt Sølvet paa Altertavlen er 13 lødig 4 Quintin, undtagen de fem smaa Sølvbierge, der ere 14 lødig. Bag paa Altertavlen ere 20 Skuffer med alle Slags rart Træ indlagde.

De tvende Sølvlysestager, som henhøre til Alteret, ere nedentil trekantede med Kong Christian v. Navn, med Krone oven paa hver af Siderne; de staae paa trende runde Knapper, oven paa staaer

en Sølvengel, holdende Stagen til Lyfene; alt sammen Kiøbenhavns Prøve. Den ene veier 17 Pund 22 Lod, den anden 17 Pund 2 Lod.

Vægten paa de Sølvplader med det øvrige af Sølv, der findes paa Altertavlen, der kunne aftages og reengjøres, samt de tvende Lyfestager, som staae paa Alteret, veie i alt 18 Lisp. 14 Pund 10 Lod.

Indgangen til Prædikestolen er igiennem en Pille, og er ligesom Alteret indlagt med sort Ibensholt, og med Sølv paa alle Rister, saa og med adskillige Zirater af Sølv indfattet; aparte er der paa Siderne en oval Huulhed, som er oven over indlagt med Sølvzirater og 5 støbte Sølvbilleder, hvor der paa Siden af hver Billede ere tvende Piller af Sølv. I den første af bemeldte Afdelinger sidder St. Matthæus med en Bog i den ene, og en Pen i den anden Haand, og en Dre ved Siden, veier 2 Lisp. 5 Pund; den anden, St. Marcus, staaende med en Løve ved Siden, veier 2 Lispund. Imellem paa Prædikestolen staaer den Herres Christi Billede med et Lam ved Siden, og holdende en Faue, veier 1 Lisp. 15 Pund. Paa den anden Side staaer St. Johannes med en Bog under Armen, og en Dre ved Siden, veier 2 Lisp. 3 Pund. Den sidste er St. Lucas med en Pen udi den høire Haand, og ved Siden staaer en liden Dreng paa et Kapel med et Blæhorn udi den høire Haand, veier 2 Lisp. 2 Pund.

De omskrevne Piller, der staae ved Siden, ere 10 Stykker, og veie hver 7 Pund, gier i alt 4 Risp. 6 Pund.

Under bemeldte Billeder ere 6 Englehoveder og 5 Stykker Lovværk, veier i alt 14 Pund 16 Lod; omkring paa Garnisen, som er belagt med drevne Sølvplader, veier i alt 12 Pund.

Under Prædikestolen er en rund uddreven Knap, veier 13 Pund; ommeldte Sølv er 13 lødig.

Alt Sølvet paa Prædikestolen, der kan afdrages, er da i alt 17 Risp. 6 Pund 16 Lod.

Sølvet paa Alteret med Epsestagerne, som kunde fratages, veier i alt 18 Risp. 14 Pund 10 Lod, og Sølvet paa Prædikestolen 17 Risp. 6 Pund 16 Lod, er i alt 36 Risp. 4 Pund 26 Lod.

I en Stool i Kirken, hvor Christian IV. pleiede at kommunikere, staaer et lidet med Sølv og Ibenholt udarbejdet Alter. Paa Galleriet er en Trone af Fløiel, og derved ere Riddernes Baaben af begge de kongelige Ordener maalede. I denne Kirke blive Kongerne salvede, men den nu Regierende vilde lade denne Høitidelighed skee i Residentsflottets Kirke i Kiøbenhavn; den er nu den ordentlige Sognkirke for de hosliggende Landsbyer. I Taarnet er et Klokkespil. Ved Friderichsborg er og en Bygning, hvori der er en med Tin overtrukken Badstue, og et Kjøkken med gammeltdags Kjøkkentøi.

Fredensborg, 5 Mile fra Kiøbenhavn, er nu det kongelige Huses sædvanlige Sommerresidents. Det er opbygget 1720, og for 5 Aar siden gjort større. I Hovedbygningen er en høi Sal, der faaer sit Lys ovenfra, med et Gallerie; Kammerne og Dørstolperne ere af italiensk Marmor. I de øvrige Gemakker ere deels Plafonds af Krock, nogle ere behængte med udvalgte Kabinetsmalerier af de største Mestere. I Slotsgaarden staaer Fredens Billede af Marmor. Den prægtige Hauge er anlagt under Friderich V.; der er et Stykke Skov indelukket deri, som endes ved Bredden af en stor Søe, og overalt er giennemskaaen med de nydigste Gange. Hist og her staae Statuer og andre tildeels store Ornamente, hvoraf de fleste ere forfærdigede af Billedhugger Wiedewelt (*). Paa et Sted staae i en Kreds 65 Statuer, der afbilde norske Bondedragter, af Billedhugger Grund (**), hvilket Sted kaldes Normandsdalen. Andre Seeværdigheder i Haugen ere: den smukke Ereport, som blev bygget i Kiøbenhavn ved Prinds Friderichs Gemalindes Indtog, et høit overmaade zierligt Lusthuus af Gitterværk, to chinesiske Lusthuse, som om Vinteren blive nedtagne, en Fasan-

(*) Om denne ypperlige Mester see P. 28. De Stykker, som i denne Hauge ere forfærdigede af ham, ere mestendeels stukne i Kobber.

(**) Disse ere udgivne i Kobberstykker, og tillige en Beskrivelse derover.

sangaard, et Lysskib paa Søen under et kongstigt Tag.

Kronborg, et under Kong Friderich II. af hugne Stene bygget Slot og Fæstning, 5 Mile fra Kiebenhavn ved Sundet imellem Sædland og Sverrig, der hvor det er smallest, og neppe en Mil bredt. Fæstningen har 4 Bølværker; Bøldene ere murede og hule. Slottet er efter den gothiske Bygningsart anseeligt; Gemakkerne ere nye indrettede. Læt ved Kronborg ligger Staden Helsingør, der er den bedste iblandt de smaa Kiøbsteder i Sædland. Der maae de igiennem Sundet gaaende Skibe betale Told, hvilke sædvanlig om Aaret ere over 8000. Fra Helsingør skeer ogsaa Overfarten til Sverrig. Ikke langt derfra er den P. 150 anførte Gøværffabrik.

Foruden disse 5 store kongelige Slotte ere der endnu følgende mindre.

Marienlyst, ganske nær ved Helsingør, hører Kronprindsen til. Det er en ny-zierlig Bygning, og staaer ved en Høi, der er besat med Billedstatuer, og saaledes indrettet, at man kan kiere op til den anden Etage paa Slottet. Udsigten er her en af de smukkeste i Verden, saavel formeddelt Egnen, som Mængden af de nær forbiseilende Skibe.

Sophienberg, ikke langt fra Hirschholm, staaer paa en i Terrasser afstukken Forhøining ved Søen. Det er bygget 1744, og tilhører nu

Prinds Friderich. Udsigten er smuk, efterdi den svenske De Hveen ligger lige over for, og de fleste Skibe seile paa denne Side deraf. Der er en smuk liden Enstskov derved.

Frydenlund, $2\frac{1}{2}$ Miil fra Kiøbenhavn, nær ved Søen, er bygget under Friderich IV. I Skoven derved ere deilige Spadseregange.

Charlottenlund, $\frac{3}{4}$ Miil fra Kiøbenhavn, er bygget 1733, og tilhører Prindsesse Charlotte. Det ligger ved Søen i en Enstskov.

Eremitagen, et Jagthuus, er bygget 1736, og ligger paa en Forhøining i den kongelige Dyrehauge, en omgierdet og med store Alleer giennemskaaen Skov, hvor man seer Bildtet i Flokkeviis. Den er een Miil lang, og ligger ved Søen.

Bed Dyrehaugen er den kongelige Jagt paa Jægersborg, hvor der tilforn stod et Slot. I denne Egn ere ogsaa de N. 149 anførte Fabriker.

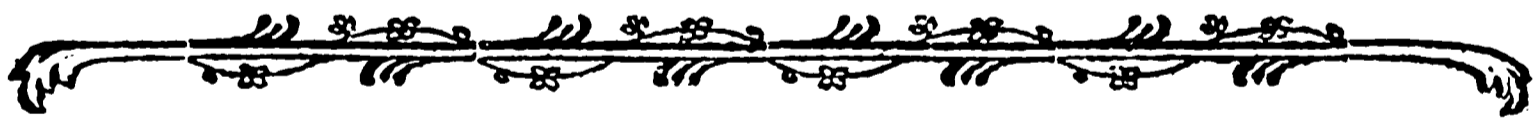
Jægerspris ligger 4 Mile fra Kiøbenhavn, paa en Landstrækning imellem tvende Fiorde, i en behagelig Egn. Det tilhører Prinds Friderich, som i Haugen og den dertil stødende meget nydige med Gange giennemskaaene Skov lader oprette Marmormonumenter af berømte danske, norske og holstenske Mænd (*). To hedske Begravelsesbøie ere saaledes indrettede, at man kan gaae ind
i Gra

(*) De ere forfærdigede af forbemeldte Billedhugger Wiedewelt, og Kobberstykkerne deraf vil med det første komme ud.

i Gravene, der ere byggede af store Kampesteene. Slottets indvendige Zirater ere nye.

De private Lystgaarde ligge ligeledes alle Norden for Kiøbenhavn. Grev Bernstorffs, Konferensraad Classens (Sorgenfrie), Grev Schulins, Lewezows (Køkkedal), Grev Schimmelmanns, Konferensraad Fabritius (Centrum), Konferensraad Holmskiolds i Friderichsdahl, Lystgaarden Sølerød ic.

De Steder, der ligge længere borte fra Kiøbenhavn paa Sædlands De, og ere værd at see, ere: Grev Moltkes Lystslot Bregentved, Grev Thotts Gaunse, Grev Holsteins Lethraborq ved den nordre Landevei, Grev Holsteins Holsteinsburg, det adelige Slot Balløe, den høie Søekant Stevnsklint, der bestaaer af Kridt og Flintesteene, der i Lag afvekle med hinanden, de kongelige Begravelser i Roeskilde, Akademiet Sorø ic.

Syttende Afdeling.

Reisen fra Kiøbenhavn til Hamborg.

Den sædvanligste Landevei gaaer igiennem Sædland, Fyn, Slesvig og Holsteen. Man maae to gange over Vandet, nemlig over Beltet imellem Sædland og Fyn, og imellem Fyn og Slesvig. Hiint kaldes det store, dette det lille Belt.

Belt. Det store Belt er 4 Mile bredt, midt deri ligger den lille De Sproaøe. Denne R ise beløber sig til 62 Mile. Fra Kiøbenhavn til Koeskilde er 4 Mile, Kinasted 4, Slagelse 4, Corføer 2, over det store Belt til Nybora 4, Odense 4, Assens 5, over det lille Belt til Aaresund 2, Hadersleb 2, Aabenraae $4\frac{3}{4}$, Flensborg $4\frac{1}{2}$, Slesvig $4\frac{1}{2}$, Rendsborg $3\frac{3}{4}$, Remmels 3, Tkehoe 3, Elmshorn $3\frac{1}{4}$, Pinneberg $2\frac{1}{4}$, Hamborg $2\frac{1}{2}$. Det, som er meest værd at see underveis, er de kongelige Begravelser i Koeskilde, Akademiet i Sorø imellem Kinasted og Slagelse, Oldsagerne i Kirkerne i Kingsted og Odense, Havnen i Aabenraae og Flensborg, Slottet Gottorf med den smukke Hauge, og Domkirken i Slesvig, Fæstningen Rendsborg og Tøihuset sammesteds, samt Kanalen. Indtil det lille Belt regnes efter danske Marker og Skillinger, paa hin Side af samme efter de Lybske, der ere dobbelt saa store som de Danske.

Hver Tøverdagaften kører en Post fra Kiøbenhavn til Hamborg og hver Onsdagmiddag en fra Hamborg til Kiøbenhavn. Den kommer om Sommeren, naar Vinden søier, over Belterne om Mandagaften til Kiøbenhavn, om Onsdagen til Hamborg. Man betaler 1 Mk. Danske for Miilen, og ved hver Station 8 Sk. i Drikpenge, altsaa koster hele Reisen i Postpenge 12 Rdlr. En Kuffert maae veie 50 Pund, for hver Pund Overvægt betaler man alle 4 Mil $\frac{2}{3}$ Skilling.

Der

Der koster en saa kaldet Postfører med. Prisen for Extraposten er følgende: En Postvogn koster med 2 Heste i Sædland Milen om Vinteren 3 Mk. 8 Sk., om Sommeren 3 Mk.: i Fyn om Vinteren 2 Mk. 8 Sk., om Sommeren 2 Mk., i Slesvig og Holsteen 4 Mk. Danske; i Sædland og Fyn have ikkun 2 Personer med en Kuffert Plads paa en Vogn (*), men i Slesvig og Holsteen 4 Personer. Ved hver Station giver man 4 Sk. Voanmesterpenge, og i Slesvig og Holsteen hver Mil 8 Sk. Dansk i Drikkepenge. Den hele Reise koster altsaa med Extraposten omtrent 40 Rdlr. For en Retourvogn giver man i Sædland og Fyn den Fierdedeel mindre. I Slesvig og Holsteen ere de ikke tilladte. I Sædland og Fyn regnes for en Chaise 2, for en Karet 4 Heste, og koster et Par Heste i Sædland om Sommeren 3 Mk. 12 Sk., om Vinteren 4 Mk. 6 Sk., og i Fyn om Sommeren 2 Mk. 8 Sk., om Vinteren 3 Mk. 2 Sk.; i Slesvig og Holsteen er man nødt til at tage 4 Heste for en Chaise og 6 for en Karet, og koster Parret 4 Mk. Danske. Smakken over det store Belt koster om Sommeren 6 og om Vinteren 7 Rdlr, men der gaaer en Postjagt Mandag og Fredag fra Sædland til Fyn, Tirsdag og Lørdag fra Fyn til Sædland, hvor man betaler for en Plads 1 Mk. 8 Sk., for en Kuffert 1 Mk.; desuden kan man og gaae over med

(*) Efter Forlydende skal nu ogsaa her større Vogne indføres.

med den ordinære Post Søndag og Onsdag, fra Søndag og Torsdag til Kiøbenhavn. Et Fartøi over det lille Belt koster om Sommeren 8 Mk. om Vinteren 2 Rdlr. Med Posten kan man komme over Torsdag og Mandag fra, Torsdag og Søndag til Kiøbenhavn. Der, hvor Posten gaaer over det lille Belt, er det 2 Mile bredt. Men man kan og lade sig roe over det lille Belte til Middelfart, efterdi Vandet der er ingen $\frac{1}{4}$ Mil bredt, man giver da for en Baad om Vinteren 4 Mk., om Sommeren 2 Mk. 8 Sk., for en Færge betales om Vinteren 1 Rdlr., om Sommeren 4 Mk. 8 Sk., og kommer da fra Middelfart til Colding, hvorfra der er 6 Mile til Hadersleb.

Reisende, der ikke see paa Tid og Omkostninger, have en behageligere Bei igiennem Holsteen, end Postveien, nemlig over Fæstningen Glynckstadt igiennem de fra Søen inddigede saa kaldte Marsklande eller paa den anden Side, hvor Universitetet Kiel og Slotterne Travendahl, Pløen og Eutin ligge.

En anden Landreise fra Kiøbenhavn til Hamborg gaaer igiennem Sædland, Falster, Lolland og Holsteen; den beleber sig til 42 Mile, og er altsaa 20 Mile kortere, end Postveien, men denne Reise lader sig kun beqvemmelig gjøre i Sommermaanederne fra April indtil September; der koster en Post Søndag og Torsdag fra Heiligenhafen til Hamborg og om Tirsdag og Fredag fra Hamborg til Heiligenhafen, men man kan ikke vel betjene

tiene sig deraf, efterdi den ikke træffer ind med den Post, der gaaer fra og til Kiøbenhavn igiennem Derne Falster og Lolland; fra Heiligenhafsen reiser man igiennem Holsteen til Hamborg, hvøllen Wei er 18 Mile. For Extraposten betaler man om Sommeren 3 Mk., om Vinteren 3 Mk. 8 Sk. for Milen. Stationerne paa hzele Reisen ere følgende: fra Kiøbenhavn til Kjøge 4 Mile, til Windbyeholdt 4, til Wordingborg 3, over Vandet imellem Sædland og Falster til Gobense 4, til Nykøbing $2\frac{3}{4}$, over en ganske smal Fiord til Sarkøbing i Lolland 2, til Marieboe $1\frac{1}{4}$, til Rødbye $1\frac{3}{4}$. For Overfarten fra Sædland til Falster betaler man 8 til 11 Mk., efter Fartøiets Beskaffenhed og Aarets Tid; for Overfarten fra Falster til Lolland giver man om Sommeren 2 Mk., om Vinteren 2 Mk. 8 Sk. Imellem Kiøbenhavn og Rødbye er en fiørende Post, der afgaaer fra Kiøbenhavn om Løverdagen, og om Mandagen kommer til Rødbye, afgaaer om Tirsdagen fra Rødbye, og om Torsdagen kommer til Kiøbenhavn. Weien beløber sig til 20 Mile, og Prisen er ligesom for alle danske Poster 1 Mk. Milen med Extraposten koster om Sommeren 2 Mk. 12 Sk., om Vinteren 3 Mk. 4 Sk. Fra Rødbye gaaer man til Søes til Heiligenhafsen, Overfarten regnes for 7 Mile, Færgen som gaaer over koster 7 Mk. Weien gaaer da enten over Pløen, hvor man kan see Eutin, eller over Lybeck. Sta-

tionerne ere følgende: fra Heiligenhafen til Oldensborg $1\frac{1}{4}$, til Neustadt 3, til Lybeck 4, til Oldesloe 3, til Ahrensborg 3, til Hamborg 3, eller fra Heiligenhafen til Oldenborg $1\frac{1}{4}$, Lütjenborg 3, Pløen $2\frac{1}{2}$, Segeberg 4, Oldesloe 2, Ahrensborg 3, Hamborg 3.

Reisen til Sees skeer enten til Lybeck, eller bedre til Kiel. Hver Løverdag gaaer, naar Winden tillader det, et Postfartoi eller en saa kaldet Paketbaad fra Kiøbenhavn til Kiel, og en fra Kiel til Kiøbenhavn. En Plads i Kabnten koster 4, i Kuffet 2 Rdlr. Fra Kiøbenhavn til Kiel er henimod 40 Mile. Reisen er om Sommeren uden Fare. Imellem Kiel og Hamborg kører ugentlig to gange en Post, der afgaaer fra Kiel om Mandag og Torsdag, ankommer Onsdag og Løverdag, afgaaer og kommer til Hamborg Tirsdag og Fredag. Reien beløber sig til 16 Mile. Prisen er, som for andre danske Poster, 1 Mk. for Milen. Stationerne ere; fra Kiel til Preß 2, til Pløen 2, til Segeberg 4, til Oldesloe 2, til Ahrensborg 3, til Hamborg 3 Mile.

De fornemste Giestgiverhuse i Kiøbenhavn ere: Bassal ved Gammelstrand, Schrecks Enke paa Østergade, Winther og Pelsner paa Kongens Nytorv, Marchals Enke i Reverenkgaden.

Naar man reiser bort fra Kiøbenhavn maae man have et Pas fra Oberpræsidenten, der koster 3 Mk.

Første Register.

	Pag.
A bel Cathrines Ho-	
spital " " "	153
Accouchementhuset	157
Admiralitetkollegium	166
Adressekontoret	191
Akademiet for Kadet-	
terne " " "	56
— — Kunsternes	70
Alder (Stadens)	18
Almindelig Hospital	151
Amager " " "	1, 22
Amagertorv " " "	6
St. Annæ Plads " " "	7
Arbejdshuse " " "	11
Arkiv " " "	44
Arresthuse " " "	51
Artilleriekadetternes	
Akademie " " "	58
Artilleriekorpsets Sy-	
gehuus " " "	158
Artilleriets Laborato-	
rium " " "	59
Asiatisk Handelsfel-	
skab " " "	136
Assistentshuset " " "	47

	Pag.
Assurancekontor " " "	135
Astronomisk Observa-	
torium " " "	66
B.	
Banken " " "	167
Bantosedler " " "	198
Bergværksdirektorium	166
Besætningen " " "	178
Besættningens Juris-	
diktion " " "	173
Bibelsamling " " "	84
Bibliotheker " " "	64, 80
Billedgallerie " " "	86
Blaåtaarn " " "	51
Blegdammene " " "	49
Bogsamlinger " " "	82
Bogtrykkerier " " "	148
Borchs Kollegium	64
Borgerstab " " "	181
Botanisk Hauge " " "	65
Brandanstalter " " "	193
Brandkasse " " "	190
Brandforsikringskasse	
for Effekter " " "	190
B	Brand

	Pag.		Pag.
Brandretten	172	Colsmanns Naturalie-	
Brand- og Vandkom-		samling	132
missionen	169	Conchylier	114, 129
Brøclægningstommis-			
sionen	169	D.	
Broer	8	Dannebrogordenen	175
Bryghuset	47	Direktioner	167
Bryggernes Laugs-		Dokken	55
huus	47	Dyrchaugen	218
Budolphi Hospital	154		
Bygninger (de ansee-		E.	
ligste)	11	Elephantordenen	175
— uden for Staden	18	Ehlersens Kollegium	64
— (offentlige)	9	Enkekasse	168, 190
— til Krigsvæsenet	10	Eremitagen	218
— Landetatens	10	Examina ved Akade-	
— Sæctatens	10, 52	miet	62
— til Videnskaberne	10	Exercierplads for Ar-	
Børnhuset	159	tilleriet	59
Børsen	135	— Besætningen	59
		— Borgerne	49
C.		Extraordinær Kommis-	
Charlottenborgslot	43	sion	167
Charlottenlund	218		
Chirurgisk Auditorium	72	F.	
— Selskab	75	Fabriker	11, 140
Christiansborg	32	Falkeneergaarden	49
Christianshavn	17	Faner (Borgersta-	
— Broer	9	bets)	180
— danske Kirke	29	Fattiges Væsen	196
— tydske Kirke	29	— Skoler	160
— Torv	7	Finanzkollegium	165
Christiansholm	64	Flaaden	57
Christians Pleiehuis	154	Flytningstider	191
Chronologie (Sta-		Fredensborg	216
dens)	19	Friderichsberg	203
Citadellet	4		
— Kirke	30		

	Pag.
Friderichsborg	207
Friderichs Hospital	156
— Plads	6
Friderichsværk	150
Krimurerloger	48
Friskoler	163
Frue Kirke	25
Frydenlund	218
Fængsler	51
Færviste Pakhuse	138
Fæstningsværker	4

G.

Gader	7
Gadelygter	189
Gamle Stad	15
Gammelholm	52
Gammeltorv	6
Garnisonkirke	30
Geheimearchiv	44
Geheimstatsraadet	164
Geistlige —	182
Genealogiskheraldisk Selskab	75
Generalpostamtet	168
Generaltoldkammeret	165
Generalitetsbygning	57
Generalitets- og Kom- missariatskollegium	57 166
Giethuset	58
Giestgiverhuse	224
Graabrødretorv	6
Gratistiskoler	164
Grubenmølle	50
Grynmølle	51
Grønlandsk Handels- selskab	138
Guldhuset	140

Pag.

H.

Halmtorvet	7
Hamborger - Sielebo- der	150
Handelsbygninger	10
Handels- og Kanal- kompagnie	137
Handelssekskaber	136
St. Hans Hospital	152
Harboes Kloster	154
Havne	2
Havnekommissionen	169
Helliggeistes Kirke	27
— Hospital	153
Herstaders (de Konge- lige) Residents	175
Hestemølle	51
Hirschholm	206
Hof- og Statsretten	44 171
Hoftheatret	46
Holme	52
Holmens Broe	8
— Kirke	30
Hospitaler	II, 150
— for Syge	156
Hovedvagt	59
Hveen	28
Hvrefudske og deres Laxter	188
Høibroe	8
Høiesteret	170

I.

Ildbrand (Stadens)	19
Inddeling (Stadens)	13
Inokulationshuset	158

	Pag.
Inquisitionskommissionen	174
Instrumenter	70
Islandsk Litteraturselskab	74
Juridisk Selskab	74
Jægerspris	218

K.

Kadetter	56
Kalkbrænderie	147
Kanaler	2
Kanonstøberie	150
Kanselliet	44
— (det danske)	165
— (det tydske)	165
Kapel (katholsk)	31
Kapitaler	191
Kirker	9, 23
Kirkeinspektionsskollegium	168
Kirkeskikke	183
Klasselotterie	48
Klostere	154
Klubber	48
Knippelsbroe	8
Kollegier (akademiske)	64
— (de kongelige)	164
Kommissariatskollegium	166
Komediehuset	46
Kommunitetet	53
Kongelige Bibliotheker	80, 81
Kongens Nytorv	6
Koncerter	47
Konstkammer (det kongelige)	84

	Pag.
Konstnere	71
Kraner	139
Krigsrette	173
Kronborg	217
Kruidttaarne	60
Kultorvet	7

L.

Laboratorium (Landartilleriets)	59
— (Søartilleriets)	56
Ladegaarden	154
Landkadetter	56
Landkadetakademiet	58
Landhuusholdingselskab	76
Latinsk Skole	65
Langene	181
Litteraturselskab	74
Lorenzens Naturaliesamling	131
Lotterier	48
Lygter paa Gaderne	189
Lysigaarde	219
Lærde Efterretninger	191
— Selskaber	74

M.

Maal	198
Magistraten	169
Maler ic. Akademiet	20
Maleriesamlinger	85
Malmølle	51
Marienlyst	217
Matroser	177
Matrosboliger	56
Mathematisk Instrumenter	70, 134
Medi-	

	Pag.
Medicinske Kollegium	168
— Selskab	75
Mølmøller	50
Militærens Jurisdik- tion	173
Missionskollegium	169
Modelkammeret	109
Myntkabinetter	134
Mynten	49
Myntsorter	197
Møller	50

N.

Natvægtene	192
Naturaliesamlinger	84, 94, 113, 128
Nikolai Kirke	26
Norske Histories og Sprogs Forbe- dringselskab	76
Norske Selskab	74
Nyboder	56
Nyhavn	2
Nyholm	54
Ny Stad	16
Nytorv	6

O.

Observatorium	66
Oekonomie- og Kom- mercekollegium	166
Omfreds (Stadens)	3
Opdragelseshuse	11, 55
Opfostringshuset	155
— for Pigeboern	156
Opfindelse (Stadens)	18
Opfielsestider	191
Ordener (kongelige)	175

P.

Pakhus	138
Palacet	43
Penge og deres Vær- die	197
Petersens Kloster	154
Petri Kirke	28
— Pleiehus	153
Physiske Instrumenter	70 134
Pleiehuse	154
Poetiske Selskab	74
Politie	192
Politieretten	172
Politierettens Fængs- ler	51
Porcellainsfabrik	143
Porte	4
Portechaiser	188
Poster	186
— (extra)	221
Posthuset	45
Postvæsenet	186
Proviandgaarden	56
Prindsens Bro	9
Præsternes Jurisdik- tion	173

Q.

Quarterer (Stadens)	14 179
Qvæsthuset	159

R.

Raadhuset	45
Rangforordning	176
Reberbaner	143
Reformeert Kirke	31
— Hospital	154

Re-

	Pag.		Pag.
Regentsen	162	Spenglers Naturalie-	
Rentekammeret	165	samling	120
Renter	191	Springvand	50, 189
Retterne	170	Statuer	49, 86
Reise fra Kiøbenhavn		Stipendier	62
til Hamborg	219	Stofhuset	51
Reisepas	224	Stormbroen	9
Ridderordener	175	Størrelse (Stadens)	3
Rigets Insignier	41	Subins Bibliothek	83
Rosenborgslot	38	Sukermagazin	138
— Hauge	42	Sundet	1
Runde Kirke	27	Sygehospital	156
Rustkammer (det kongelige)	112	Synagoger	31
		Sælgepladse	199
		Selskaber (Handels)	136
		— (Lærde)	74
		— (Landhuushol-	
		dings)	76
		Søcartilleriets Labora-	
		torium	56
		— Assurance-Kon-	
		tor	135
		— Kadetakademie	56
		— Stat	52
		— Ketten	172
		— Tøihuset	54
		T.	
		Taarne	9
		Taarn (blaa)	51
		— (runde)	27
		Taffelaghuset	54
		Tallotteriet	48
		Theologisk Selskab	75
		Thotts Bibliothek	83
		— Naturaliesamling	119
		Tidender (offentlige)	191
		Toldboden	45
		Toldkammeret	165
		Torve	

	Pag.
Torve	6
Trinitatis Kirke	27
Trykværket	50
Tugthuset	159
Tydske Kirke	28
Tommerplads	139
Tsihuus	58
— for Sæetaten	54

U.

Udenlandske Affærsers Departement	167
Ulfeldtsplads	6
Universitetet	60
— Bibliothek	81

V.

Vaaben (Stadens)	22
Vagter	57, 59
Walkendorfs Collegium	64
Vandkonsten	7
Vanledning	189

	Pag.
Vartegn	50
Vartov	53
Vestindisk Handelsfel- skab	136
Veterinærskolen	73
Veikommisjonen	168
Veierhuset	139
Weisenhuset	155
Videnskaberne's Sel- skab	74
— (de skønne)	74
Wiedewelts Epitaphier	28
Winterforlystelser	13
Vognmænd og deres Taxter	188
Vragerbroen	139
Vægt	198
Vægtene	192

D.

Dstersøisk og guineisk Handelselskab	137
---	-----

Andet Register.

Udskillige Ting, som paa forskjellige Steder
ere tilkiøbs i store og smaa Quantiteter.

	Pag.
Apothekerne	201
Baandfabriker	141
Barkmølle	50
Billedhandlere	202
Blegerie	149
Boghandlere	202
Bygningstømmer	201
Børsen	135, 200
Dvelg	142

	Pag.
Fedevare	199
Filmølle	149
Fisk	199
Fiskebeen	202
Florsfabrik	141
Fødevarer	199
Galanterievare	202
Garverie	143
Geværfabrik	150

Glands:

	Pag.		Pag.
Glandslærreder	= 142	Papirsmølle	= 149
Glasbotiker	= 201	— Tapetserier	= 143
Grubenmølle	= 50	Pergamentmager	= 143
Grynmølle	= 51	Physiske Instrumenter	202
Guld- og Sølvtræsser	142	Porcellainsfabrik	143, 201
Hangefrugter	199, 200	Præg (levende)	= 200
Hørsvingerie	= 142	Salpeterværk	= 149
Hørframvare	135, 200.	Segldugsfabriker	142
Jernmølle	= 149	Silkefabrik	= 141, 149
Jernstøberie	= 147	Signetsnikker	= 202
Jernvare	= 201	Skedevandsfabrik	= 150
Kattuntrykkerier	= 142	Skriststøber	= 148
Kalkbrænderier	= 147	Skrivfielde	= 202
Kanonstøberie	= 150	Slagterboder	= 200
Kapunstopperie	= 200	Slagtertid. (den fri)	200
Karduanbereder	= 143	Slibemølle	= 149
Klokkestøber	= 148	Spillekort	= 143
Klædefabriker	140, 149	Staalarbeide	= 202
Kobbermølle	= 149	Steentsøi	= 147, 201
Krudtmøller	= 150	Strømpevævere	= 142
Kræmmervare	= 201	Sukkerraffinaderier	148
Konstdreierarbeide	202	—; Topformer	= 147
Kønrøgsfabriken	= 148	Sømsmedier	= 149
Lakfabriker	= 148	Sæbe (hvid)	= 148
Lcemølle	= 149	Sæbesyderier	= 148
Leiebibliotheker	= 202	Taasteen (glasserede)	147
Liumfabrik	= 148	Tobakspinderier	= 148
Lærretsboder	= 201	Tranbrænderie	= 148
Manfesterfabrik	141	Trykket Lærred	= 142
Marstændiservare	201	Tøier (linnede og ul-	
Mathematiske Instru-		dene)	= 201
menter	= 202	Tøifabriker	= 141
Messingmølle	= 149	Valkemølle	= 50
Møbelmagazin	= 200	Veierglas	= 202
Nyrnbergere	= 200	Vordug og Tapetserier	143
Oliemølle	= 51	Vorlystøberier	148, 201

